

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

สมคิด ช่วยชบ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2565

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

สมคิด ช่วยชบ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2565

PEOPLE'S PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF LOCAL WISDOM: A CASE STUDY OF SONG BOK, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

SOMKID CHUAPCHOOB

A THEMETIC PAPER SUBMITTED PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS PROGRAM IN BUDDHISTIC SOCIOLOGY

FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2022

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช**
ชื่อนักศึกษา	:	**สมคิด ช่วยชบ**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช	:	**2565**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....
(พระมหาอรุณ ปญฺญารุโน)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ :
ประธานกรรมการ
.....
(พระครูอรุณสุตาลังการ, รองศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์)

กรรมการ .....
(ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร)

กรรมการ .....
(ดร. วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์)

(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

Thematic Topic	:	**People's Participation in the Development of Local Wisdom: A Case Study of Song Bok, Nakhon Si Thammarat Province**
Student's Name	:	**Somkid Chuapchoob**
Degree Sought	:	**Master of Arts**
Program	:	**Buddhistic Sociology**
Anno Domini	:	**2022**
Advisor	:	**Phrakhru Sirithammaphirat, Assis. Prof. Dr.**
Co-Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Detchat Treetrap**

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (Buddhistic Sociology)

Dean of Faculty of Social Sciences .....
(Phramaha Arun Pannaruno)

Thematic Committee :

Chairman .....
(Phrakhruarunsutalangkarn, Assoc. Prof. Dr.)

Member (Advisor) .....
(Phrakhru Sirithammaphirat, Assis. Prof. Dr.)

Member/Co-Advisor .....
(Assoc. Prof. Dr. Detchat Treetrap)

Member .....
(Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon)

Member .....
(Dr. Vachiravitch Ittithanasuphavitch)

(Copyright of Mahamakut Buddhist University)

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช**
ชื่อนักศึกษา	:	**สมคิด ช่วยชบ**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช	:	**2565**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์**

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะกรณีศึกษา : กรณีเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า :

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะกรณีศึกษา : กรณีเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 1.1) การให้คำปรึกษา จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีส่วนรับรู้และเห็นความสำคัญของศิลปะแขนงนี้ 1.2) การให้ความรู้ ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาควรจัดการให้มีการอบรมให้ความรู้อย่างเป็นระบบ 1.3) การสนับสนุนงบประมาณ ภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญและจัดเสนองบประมาณเพื่อทำนุบำรุงวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ และ 4) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สื่อทุก ๆ แขนง ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ให้สาธารณชนได้รับอย่างทั่วถึง รวดเร็วและทุก

2. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยการให้คำปรึกษา การการให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพราะจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า การจะธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปะพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชไว้ได้ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมและจะต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การพัฒนา, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เพลงบอก

ABSTRACT

Thematic Topic	:	**People's Participation in the Development of Local Wisdom: A Case Study of Song Bok, Nakhon Si Thammarat Province**
Student's Name	:	**Somkid Chuapchoob**
Degree Sought	:	**Master of Arts**
Program	:	**Buddhistic Sociology**
Anno Domini	:	**2022**
Advisor	:	**Phrakhru Sirithammaphirat, Assis. Prof. Dr.**
Co-Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Detchat Treetrap**

A thematic paper study aimed to 1. study the people's participation in the development of local wisdom, a case study of a Phleng Bok in Nakhon Si Thammarat Province, and, 2) study the development guidelines for people's participation in the development of local wisdom a case study of Phleng Bok in Nakhon Si Thammarat Province. Meanwhile, the key informants for in-depth interview totaled 12 individuals, who were selected via purposive sampling. Additionally, research tool used in this study was in-depth interview while data was analyzed through content analysis.

Research findings found that:

1. The people's participation in the development of local wisdom composed of 1.1) giving consultation needs to implant consciousness on people and the minors as the new generation so that they can take part in perceiving and recognizing the importance of this field of art, 1.2) as for providing knowledge, it is essential to build state of knowledge concerning Phleng Bok to act as fundamental information to the next generation so that they can study and conduct further research, together with receiving training systematically by academic institutions, 1.3) with regard to supporting the budget, it is important that both public and private sectors place importance on and propose budgets used for maintaining culture with various forms and, 1.4) concerning public relation, all kinds of media need to help promote public relation on information and news so that the public can get informed rapidly, thoroughly, and conclusively.

2. Development guidelines for people's participation in the development of local wisdom comprises giving consultation, providing knowledge, supporting budgets from public and private sectors, and dispersing public relation. This is because it is regarded as precious cultural heritage; hence, people's participation is essentially required, together with receiving supports from all parties seriously so as to maintain and preserve local arts of people in Nakhon Si Thammarat Province.

Keywords: Participation, Development, Local Wisdom, Phleng Bok

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณพระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร. รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ คณบดีคณะสังคมศาสตร์ ที่มีความเมตตากรุณาให้ความรู้ ความเข้าใจตลอดจนคำปรึกษาต่าง ๆ ด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน คือ พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร. และ รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ อีกทั้งได้สละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญที่ได้ตรวจแบบสัมภาษณ์ และได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการจัดทำเครื่องมือวิจัย และการจัดทำสารนิพนธ์ ขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ทุกท่านที่กรุณาให้การช่วยเหลือแนะนำใน ด้านการค้นคว้าข้อมูลงานวิจัย

ขออนุโมทนาขอบคุณคณาจารย์ สาขาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนเพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ รุ่นที่ 2 ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาต่าง ๆ ในการทำวิจัยอย่างสม่ำเสมอ

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ทุก ๆ ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้แนบรายชื่อไว้ในภาคผนวกแล้ว ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่า ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการวิจัยครั้งนี้

คุณความดี และประโยชน์ที่ได้รับจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แด่บุพพการีทั้ง 2 ท่านที่ให้กำเนิด และผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน อนึ่งงานวิจัยฉบับนี้ หากมีความผิดพลาด บกพร่องที่พึงจะมี ผู้วิจัยขอน้อมรับเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงในโอกาสต่อไป

นายสมคิด ช่วยชบ
ผู้วิจัย

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		**จ**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		**ฉ**
กิตติกรรมประกาศ		**ซ**
สารบัญ		**ฌ**
สารบัญตาราง		**ฏ**
สารบัญภาพ		**ฐ**
บทที่ 1	**บทนำ**	**1**
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 คำถามของการวิจัย	3
	1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
	1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
	1.5 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	5
	1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ	6
บทที่ 2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	**7**
	2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	7
	2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	18
	2.3 เพลงบอก: ในจังหวัดนครศรีธรรมราช	34
	2.4 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดนครศรีธรรมราช	54
	2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	57
	2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	60

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 3	**ระเบียบวิธีการวิจัย**	**61**
	3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	61
	3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	61
	3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
	3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	63
	3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
	3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล	65
บทที่ 4	**ผลการวิจัย**	**66**
	4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช	66
	4.2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช	84
บทที่ 5	**สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ**	**93**
	5.1 สรุป	93
	5.2 อภิปรายผล	97
	5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย	100
บรรณานุกรม		**101**
บุคลานุกรม		**106**
ภาคผนวก		**107**
	ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	**108**
	ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	**110**
	ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	**114**
	ภาคผนวก ง ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือ	**119**

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	
ภาคผนวก จ รูปภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึก	123
ประวัติผู้วิจัย	135

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

2.1 ทำเนียบคณะนักแสดงพื้นบ้าน ประเภทเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช 53

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่

2.1 เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 14
2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย 60

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นครศรีธรรมราชเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ เป็นเมืองที่สำคัญและยิ่งใหญ่ มาแต่โบราณ เคยเป็นศูนย์กลางทั้งการปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรมในภูมิภาค มีอำนาจ ปกครองหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้เกือบทั้งหมด อีกทั้งวิถีชีวิตของคนในชุมชนยังสัมพันธ์กับศาสนา ความเชื่อ การจัดงานประเพณี พิธีกรรม ทำให้เมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์รวมศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเป็นที่แพร่หลายเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเพลง ร้องเรือ ปริศนา ร้อยกรองของชาวบ้าน เพลงประกอบร้อยกรองของเด็ก บทกลอน มหรสพพื้นบ้าน ถ้อยคำสำนวน ภาษิตชาวบ้าน นิทานพื้นบ้าน และเพลงบอก เป็นต้น นครศรีธรรมราชจึงได้ชื่อว่า “นครแห่งอารยธรรม” ดังคำกล่าวของ นายศิริพัฒ พัฒกุล อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวว่า “เราชาวนคร นครแห่งอารยธรรม เราคือ อารยชน คนเจริญ จะรักษาสืบสานขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และต่อยอดทิศทางการพัฒนาบ้านเมืองให้สงบสุข น่าอยู่ น่าเที่ยว การเกษตรและอุตสาหกรรมยั่งยืน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี” (กระทรวงวัฒนธรรม, ออนไลน์, สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565)

ศิลปะพื้นบ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยเฉพาะเพลงบอก นับเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหนึ่ง ที่นิยมละเล่นกันอย่างแพร่หลาย ของชาวปักษ์ใต้ บริเวณจังหวัดภาคใต้ตอนบนและตอนกลาง มีความโดดเด่นทางด้านฉันทลักษณ์มาก ซึ่งนักวิชาการกล่าวกันว่ามีความแตกต่างจากเพลงพื้นบ้านภาคใต้อื่น ๆ และไม่ตรงกับบทร้อยกรองไทยประเภทใดเลย (ภัทราดี ภูชฎาภิรมณ์, 2554, หน้า 59) จังหวัดนครศรีธรรมราชได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีนักเล่นเพลงบอกมากที่สุด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน จนได้รับสมญานามว่าเมืองเพลงบอก นอกจากมีนักเล่นเพลงบอกเป็นจำนวนมากแล้ว นักเล่นเพลงบอกที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยมชมชอบว่ามีฝีปากคมคายเป็นที่ดีเยี่ยมส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เพลงบอกเป็นการละเล่นประเภทการขับร้องที่ต้องใช้สำเนียงภาษาถิ่นใต้ในการร้องบท ตามคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ได้เล่าว่าเพลงบอกนั้นมีมานานแล้ว ถ้าพิจารณาจากชื่อเรียกเพลงบอกหมายถึงการบอกกล่าวข่าวสารต่าง ๆ ให้ชาวบ้านได้รับรู้ แต่แทนที่จะพูดหรือป่าวประกาศเป็นร้อยแก้ว ผู้ประกาศข่าวหรือแม่เพลง จะกล่าวเป็นทำนองบทร้อยกรอง และมีลูกคู่คอยรับและส่งตามคำร้องของแม่เพลง ส่วนอีก

ประการหนึ่งเพลงบอกอาจจะมาจากกระบอกไม้ไผ่ ที่ในครั้งอดีตเวลาแม่เพลงนำข่าวสารไปบอกกับชาวบ้าน ก็จะเอาสารออกมาจากกระบอกไม้ไผ่แล้วบอกให้ชาวบ้านทราบ หรือเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์จะมีนักเลงกลอนชาวบ้าน เที่ยวตระเวนไปแทบทุกครัวเรือนหรือที่ ๆ ชาวบ้านมาชุมนุมกันมาก ๆ อาทิ วัด เพื่อขับร้องกลอนบอกสงกรานต์ตามคำทำนายของโหรหลวง เพราะฉะนั้นเพลงชนิดนี้จึงได้ชื่อว่า “เพลงบอก” (สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529)

เพลงบอกจึงนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นมรดกล้ำค่าเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีคุณค่าครบถ้วนทั้งทางด้านสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม (วิเชียร ณ นคร, ม.ป.พ., หน้า 67) เป็นสารสนเทศที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์นำไปปฏิบัติกิจกรรมต่อเนื่อง จนเกิดเป็นความรู้ของตนเองและสังคม ในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดมีความสำคัญต่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อสังคมและประเทศชาติทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อเนื่องตลอดมาอย่างยาวนาน ในยุคปัจจุบันที่กระแสโลกาภิวัฒน์ได้แผ่ขยายไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปมากมายอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างหายไป เพราะบุคคลในท้องถิ่นปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก เพลงนา กาหลอ ลิเกป่า ร้องเรือ คำตัก รำวงเวียนครก นักเรียนเยาวชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้แม้แต่เรื่องเดียว บางคนเคยได้เห็นได้ยินเสียงแต่ไม่สามารถว่าได้ บางคนไม่ได้เห็นไม่ได้ยินแม้แต่ชื่อเดียว เพราะปู่ย่าตาทวดที่มีความรู้ไม่ได้ถ่ายทอดมาให้ตามลำดับ บุคคลมีความรู้พวกนี้เสียชีวิตหมดแล้ว คนรุ่นใหม่เอาแม่บทของต่างประเทศมาใช้ในท้องถิ่น ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกทำลายสูญหายไป ปัจจุบันบริบทของเพลงบอกแปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม มิได้รับความนิยมเช่นอดีต เป็นเหตุให้หาผู้สืบทอดยาก ซึ่งอาจทำให้ขาดช่วงในการสืบทอด หรืออาจถึงขั้นสูญหายไปในที่สุดทั้งงานด้านวิชาการและบทบาทในวิถีชีวิตประจำวันของคนภาคใต้ เพลงบอกในอดีตส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบของสิ่งพิมพ์เป็นกรณีศึกษา เช่น การรวบรวมเนื้อร้องเพลงบอกของวิมล ดำศรี (วิมล ดำศรี, 2540, หน้า 82-88)

ดังนั้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ดำรงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยให้ยั่งยืนยาวนานต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นกรณีเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องมีส่วนร่วมกับประชาชนในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการถ่ายทอดความรู้ วิธีการให้เกิดความชำนาญ เกิดค่านิยมในท้องถิ่นไปยังบุคคลอื่นทั้งเครือญาติและบุคคลอื่นในท้องถิ่นเป็นการถ่ายทอดเป็นเอกสารหรือถ่ายทอดโดยตรง เพื่อให้บุคคลในท้องถิ่นได้ร่วมกิจกรรมฝึกฝนเพลงบอกในท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยทั่วถึงกัน และทำด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาโดยบูรณาการแนวคิดด้านสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การคิดเชิงระบบ การจัดการความรู้ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้

วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน อันทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นดำรงอยู่ รวมถึงการพยายามสร้างวัฒนธรรมจากคุณค่าทางสังคมให้เกิดมูลค่าและคุณค่าทางสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกหน่วยงานหรือทุกคนควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาต่อยอดให้เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบทอดและเป็นที่รู้จักของคนรุ่นต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นสารสนเทศในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 คำถามของการวิจัย

1.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษากรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรมีส่วนร่วมในด้านใดบ้าง

1.2.2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรมีแนวทางในการพัฒนาอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะกรณีศึกษา : กรณีเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3.2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีบทบาทในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษากรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

1) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ บุคลากรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปินเพลงบอก จำนวน 12 รูป/คน ดังนี้คือ

2.1) พระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร. เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก เจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสระเรียง

2.2) พระมหาบวร ปวรธมฺโม เจ้าอาวาสวัดบุญนารอบ รองเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.3) พระครูเหมเจติยาภิบาล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เจ้าคณะตำบลลานสกา ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะพื้นบ้าน และทางโบราณคดี

2.4) นายสุทัศน์ เหมทานนท์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

2.5) นายฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช และเป็นเลขาธิการผลักดันพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เป็นมรดกโลก

2.6) นายสงวน กลิ่นหอม

2.7) นายประไพ รัตนไพจิต

2.8) นายอาคม จอนนุ้ย

2.9) นายพินิจ แต่งเลี้ยง

2.10) นางมณฑา พลายด้วง

2.11) ดร.ศุภโชค เสือทอง

2.12) ดร.ส.สมบัติ มีสุนทร

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

- ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ
- ด้านการให้ความรู้
- ด้านการสนับสนุนงบประมาณ
- ด้านการประชาสัมพันธ์

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยได้แก่ พื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2564 ถึง กันยายน พ.ศ.2565

1.5 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะวรรณกรรมมุขปาฐะเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึงการมีส่วนร่วมใน 4 ด้านคือ ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ ด้านการให้ความรู้ ด้านการสนับสนุนงบประมาณ และด้านการประชาสัมพันธ์ โดยแต่ละด้านกำหนดความหมายดังนี้

การให้คำปรึกษาแนะนำ หมายถึง การที่ประชาชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นได้ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาเพลงบอกให้แก่ กลุ่มเพลงบอกเยาวชน และกลุ่มเพลงบอกทั่วไป

การให้ความรู้ หมายถึง ประชาชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นได้ให้ความรู้ด้านวิชาการในด้าน การฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเพลงบอกให้แก่กลุ่มเพลงบอกเยาวชน หรือกลุ่มเพลงบอกทั่วไป

การสนับสนุนงบประมาณ หมายถึง ประชาชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ให้ความช่วยเหลืองบประมาณสนับสนุน การฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การประชาสัมพันธ์ หมายถึง ประชาชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมหรือความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกิดจากสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นเวลายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในงานวิจัยนี้หมายถึงการแสดงและวรรณกรรมมุขปาฐะเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เพลงบอก หมายถึง วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะอย่างหนึ่ง ที่นิยมละเล่นกันอย่างแพร่หลายของชาวปักษ์ใต้ บริเวณจังหวัดภาคใต้ตอนบนและตอนกลาง มีความโดดเด่นทางด้าน ฉันทลักษณ์มาก เพลงบอกประกอบด้วยคำ 2 คำ คือคำว่า “เพลง” กับคำว่า “บอก” เพลงหมายถึงสำเนียงขับร้อง, ทำนองดนตรี หรือชื่อการร้องแก้กัน ส่วนบอกหมายถึงพูดให้รู้หรือเล่าให้ฟัง เพราะฉะนั้นเพลงบอกเพลงเล่าเรื่องหรือเล่าเป็นเพลง,พูดเป็นเพลง เพลงบอกเป็นเพลงพื้นบ้าน เพลงบอกคณะหนึ่ง ๆ จะมีแม่เพลง 1 คน ลูกคู่ 2-3 คน กลอนที่ใช้ในเพลงบอกจะเป็นกลอนด้น ซึ่งต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบรูปแบบค่อนข้างซับซ้อน ยืดหยุ่นได้ทั้งสัมผัสและจำนวนคำ

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ประชาชน ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วม หมายถึง ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับการแก้ปัญหา การฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอดและแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมใน 4 ด้านคือ ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ ด้านการให้ความรู้ ด้านการสนับสนุนงบประมาณ และด้านการประชาสัมพันธ์

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.2 ทำให้ทราบปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.3 ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.4 ผลการวิจัยใช้เป็นสารสนเทศเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 2
เอกสารและงานที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและผลงานวิจัย เสนอหัวข้อตามลำดับดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2.3 เพลงบอก: ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2.4 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดนครศรีธรรมราช
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2.6 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่มีความรู้ ความสามารถ และทำวิจัย แต่งตำรา เกี่ยวกับเรื่องนี้มานาน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังรายละเอียด ดังนี้

Arnstien (1969, หน้า 216-224) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลย ย่อมไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

Berkley (1975, หน้า 200) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้

William Erwin (1976, หน้า 138) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

บรรจง กนะกาศัย (2540, หน้า 10) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนหรือกลุ่มคน ที่เห็นพ้องต้องกันเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อดำเนินการพัฒนาหรือและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อบรรลุการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

อาภรณ์ ช่างเกวียน (2540, หน้า 33-34) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจกบุคคลหรือคนที่เห็นพ้องต้องกันร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เพื่อพัฒนาแลกเปลี่ยนให้ไปในทิศทางที่ต้องการโดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร

ชุลีภรณ์ ฉิมเจริญ (2544, หน้า 26) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือ หลายเรื่องรวมกันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้โดยมีส่วนร่วมในลักษณะต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจน ความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางนโยบายหรือวางแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจากัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วมจัดหาปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6.ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

อุทัย บุญประเสริฐ (2542, หน้า 49) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใด ๆ ให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

พีระ พรนวม (2544, หน้า 24) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาความต้องการร่วมกัน ในการตัดสินใจร่วมกัน วางแผนดำเนินงานหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดำเนินการหรือปฏิบัติงานร่วมกัน ตลอดจนรับรู้ผลดี เสีย จนเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553, หน้า 16) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

2.1.2 ประเภทการมีส่วนร่วม

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2545, หน้า 114) สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จักร พิสุทธิ์ (2547, http://learningofpublic.blogspot.com/2016/02/blog-post_79.html, สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2565) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

เมตต์ เมตต์การุณ์จิต (2553, หน้า 16) ได้กล่าวถึง ประเภทของการมีส่วนร่วม โดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. การมีส่วนโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

2.1.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้นจะพิจารณาได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าจะสนใจศึกษาในประเด็นบ้าง ประเด็นที่น่าสนใจในงานวิจัยครั้งนี้คือ การเน้นลักษณะการมีส่วนร่วมในประเด็นที่เกิดจากกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในประโยชน์สาธารณะ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การ

วางแผน และร่วมตรวจสอบในลักษณะองค์กรชุมชน ฯลฯ และการเน้นการศึกษาในลักษณะของการบริหารที่เกิดจากการดำเนินงานในทางนโยบายและในทางปฏิบัติการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกับชุมชน ดังมีนักวิชาการได้ให้ความเห็น เช่น Ornstein (ชูชาติ พ่วงสมจิตต์, 2540, หน้า 13) เห็นว่า การมีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้อำนาจและมีบทบาทในการควบคุมได้เท่าใด ซึ่งเป็นข้อบ่งบอกถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตยว่า มีสูงหรือต่ำ โดย Ornstein ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือร่วมเพียงบางส่วน 3) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงคือ มีอำนาจและบทบาทมาก

Huntington & Nelson (1975, pp.12-15) เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจากกิจกรรมและการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้นจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้นจะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington & Nelson ได้มีหลักในการพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. กิจกรรม ลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้านการเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น ว่า สามารถกระทำได้เพียงใด

2. ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา ดังนั้น การมีส่วนร่วมจะพิจารณาได้จาก

2.1 ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในแนวราบจึงเป็นไปอย่างหลวม ๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน

2.2 ในแนวดิ่ง เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้าลูกน้อง มีฝ่าย แผนกต่าง ๆ ลดหลั่นกันไป เป็นต้น การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับขั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

2.3 การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวดิ่งนั้น ในบางครั้งจะต้องทำงานร่วมกันผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น จึงต้องแสดงบทบาทตาสถานภาพของแนวราบและแนวดิ่ง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาก (2551, หน้า 34) ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ในเอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4. การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการสเนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังขอผู้ที่มีส่วนได้และส่วยของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์การ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

โดยสรุป ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในระดับกิจกรรม ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ การลงประชามติ และการมีส่วนร่วมในระดับการบริหาร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย ในประเด็นการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารนี้ ยังจะต้องพิจารณาจากในแนวราบทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่งและในแนวดิ่งเป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา

2.1.4 เงื่อนไขการมีส่วนร่วม

สุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534, หน้า 67) กล่าวถึง เงื่อนไขที่มีสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนให้ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับปรัชญาของการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างก็มีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเป็นสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจมนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะที่ถูกทาง

การที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องแสวงหาผู้นำและรวบรวมผู้นำในด้านต่าง ๆ จัดแต่งตั้งเป็นการนำร่องหรือที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า กลุ่มผู้นำเพื่อให้เป็นตัวแทนของประชาชนในการระดมความคิดและตัดสินใจในการระดมกำลังความคิด การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การรับผิดชอบตามมติของกลุ่ม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในโครงการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527, หน้า 186) ได้กล่าวถึง เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะเข้าร่วม
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะเข้าร่วม

นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ประชาชนผู้เข้าร่วมต้องมีเวลา
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองมากเกินกว่าที่คาดว่าจะได้รับผลตอบแทน
3. ประชาชนต้องมีความสนใจ
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารกันรู้เรื่องทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม

2.1.5 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้แบ่งขั้นตอนและระดับของการมีส่วนร่วมภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527, หน้า 10) แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผล

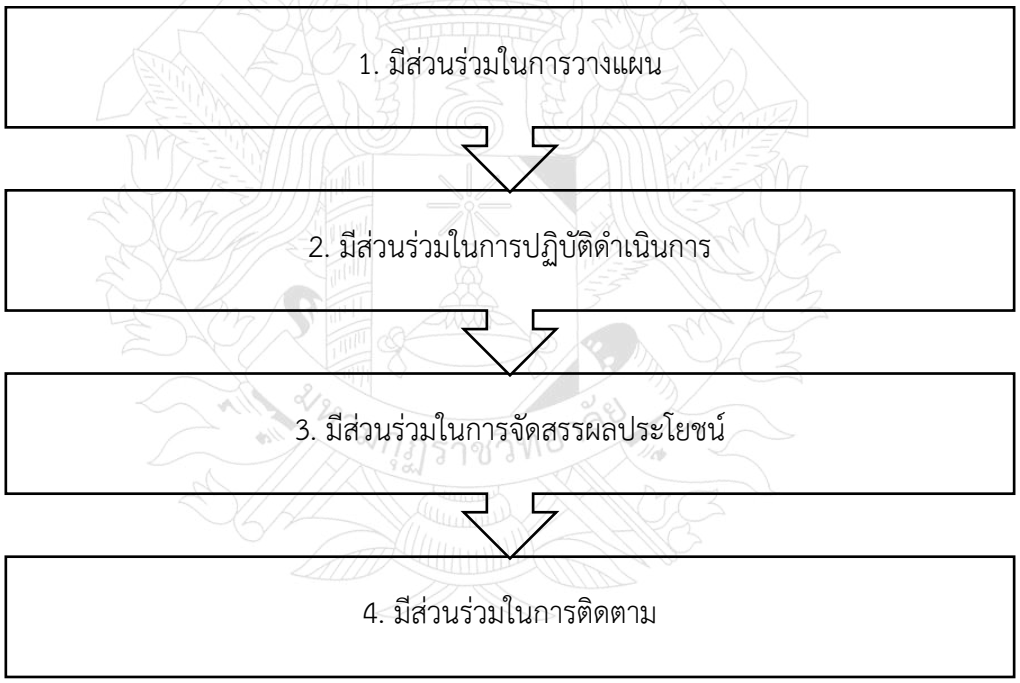
สถาบันพระปกเกล้า (2540, หน้า 7) แบ่งกระบวนการของการมีส่วนร่วมภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะที่เป็นพลวัตหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ การเข้าถึง การวางแผน และร่วมวางแผนกิจกรรม

2. การปฏิบัติการ ดำเนินการประกอบด้วยการเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ และการตัดสินใจ

3. การจัดผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ ผลจากกิจกรรมจากผลการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

4. การติดตามประเมินผล เกี่ยวกับการพยายามที่จะประเมินประสิทธิภาพในกิจกรรมต่าง ๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ต่อเนื่องต่อไป ซึ่งผลของการประเมินนี้กลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนการวางแผนต่อไป ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า, 2540, หน้า 7

2.1.6 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

Koufman (1949, pp.5-50) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในขณะที่ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542, บทคัดย่อ) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วมว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมมีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล และมีความสอดคล้องกับ สุธี วรประดิษฐ์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและได้นำเสนอปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยได้สรุป แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ 2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

ในขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เน้นที่ปัจจัยส่วนบุคคล องค์กรและชุมชน ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่เหมาะสมกับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ เช่น สิริพัฒน์ ลาภจิตร (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้ข้อสรุปประเด็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านบุคคลได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคมหมู่บ้าน ส่วน เนตรรุ้ง อยู่เจริญ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้พบตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร และการติดต่อสื่อสาร 2) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษา

โดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ บรรยากาศองค์กร การติดต่อสื่อสาร กฎระเบียบ การเอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคม 4) ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน

2.1.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuation) Maslow (อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2527, หน้า 7-8) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าสำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามสำดับจากน้อยไปมากมีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องน่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-Esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความเความสามารถและความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมด่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคลและขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

3. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกชาตินิยม (Nationalism) (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8) ปัจจัยประการหนึ่งที่นำสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้สึกชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานควยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8-9) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ง่ายเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างใดก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่ชุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการกระบวนการต่าง ๆ ทุกกระบวนการ ตั้งแต่การเริ่มคิด เริ่มทำ ร่วมกันรับผล และร่วมกันประเมินผล ทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงานเกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการซึ่งการ มีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนหรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนยาวนาน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local Wisdom หรือ Popular Wisdom) คือ พื้นฐานของความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่ง เรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือที่เป็นความรู้ที่สั่งสมสืบต่อกันมาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากบุคคล และสถาบันต่าง ๆ โดยมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน

ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีมานาน มีการปฏิบัติโดยผู้คนในท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน เรื่องการพึ่งตนเองของชาวบ้าน ต่อมาได้มีการศึกษาในวงกว้างขึ้นในลักษณะของปราชญ์ชาวบ้านคำว่าภูมิปัญญาตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถความเชื่อความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ส่วนคำว่า ท้องถิ่น (Local) หมายถึง ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่สามารถกำหนดได้ว่ามีขนาดของพื้นที่หรือจำนวนประชากรหรือสิ่งต่าง ๆ ได้ว่าเป็นเท่าใด ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Folk Wisdom) หรือภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) พอจะนิยามความหมายได้ดังนี้

ภูมิ ความหมายว่า พื้น ชั้น พื้นเพ

ปัญญา หมายความว่า ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่การเรียนและคิด

ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการใช้พื้นความรู้สร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้หรือการสอน หมายถึง บอกวิชาความรู้ให้แสดงเข้าใจโดยวิธีบอกหรือทำให้เห็นเป็นตัวอย่างเพื่อให้รู้ดีรู้ชั่ว

จากการศึกษาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมคำว่า ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สามารถรวบรวมได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญา คำว่า ภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

2. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน คำว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านให้ความหมายว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ที่สั่งสมและสืบทอดกันมาอันเป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่เพื่อการดำรงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติเผ่าพันธุ์ หรือเป็นวิถีของชาวบ้าน

3. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันในทุกสาขาวิชา ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจอาชีพ ความเป็นอยู่เกี่ยวกับการใช้จ่ายกับ การศึกษาวัฒนธรรมจะผสมผสานกลมกลืนเชื่อมโยงกัน

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น กองวิจัยทางการศึกษากรมวิชาการกล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็น องค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมา อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่จะ ใช้แก้ปัญหาปรับตัวเรียนรู้และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือแก่นของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่ รอดจนถึงปัจจุบัน ศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการ กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษาสังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชน และในตัวของผู้รู้เองหากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้

กรมวิชาการ (2540 ก, หน้า 3) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้แก้ปัญหา หรือดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดกลั่นกรองกันมายาวนาน

รัตนะ บัวสนธิ์ (2539, หน้า 9) ให้ทัศนะว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือกระบวนทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสม สืบเนื่องกันมา ปรับปนเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย โดยสามารถดำเนินชีวิต ได้อย่างสงบสุข

เสรี พงศ์พิศ (2529, หน้า 145) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสติปัญญาหรือองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างสมสมัย

เสน่ห์ จามริก (2539, หน้า 6-7) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย ไม่ใช่เรื่องชาตินิยม ไม่ใช่กลับไปหาอดีต แต่หมายถึง การแสวงหามิติที่กว้างขวางโดยศึกษา ประสบการณ์จากประวัติศาสตร์ด้วยกันว่า “ภูมิปัญญาไทย” นั้น ด้านหนึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องพื้นภูมิธรรมดาแล้วยังหมายถึงศักยภาพในการประสานความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ประโยชน์ด้วย ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากลและมีลักษณะเฉพาะของเราเอง

ธวัช ปุณโณธก (2531, หน้า 40) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้จากประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ประสบด้วยตนเอง หรือเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่สะสมต่อกันมา ภูมิปัญญาไม่ได้หมายถึงแต่ในอดีตแต่หมายถึง ศักยภาพในการสานความรู้ใหม่ ๆ นั่นคือ ภูมิปัญญายุคหนึ่งสมัยหนึ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาความรู้ของสังคม

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, หน้า 11) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ในการปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการสืบสานกันมาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆในพื้นที่ที่ ชุมชนนั้นตั้งถิ่นฐานอยู่

เอี่ยม ทองดี และคณะ (2542, หน้า 60) ได้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่า ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เป็นความรู้ ความคิด ความสามารถ ความเห็น ความเชื่อ ความนิยม ความฉลาดรอบคอบในสิ่ง ต่างๆ ที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน วิถีชีวิต การป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บและการใช้ภาษาที่เกิดขึ้น สั่งสม พัฒนาและใช้ประโยชน์สืบต่อจนเป็นมรดกตกทอดของพื้นบ้านมาแต่โบราณ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544, หน้า 170-171) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลาและในภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงอาจเรียกได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น Situated Knowledge หมายความว่า เป็นความรู้ที่ขึ้นอยู่กับการปรับเปลี่ยนไป ตามสถานการณ์หากในสังคมต่าง ๆ ปราศจากกระบวนการเรียนรู้ถึงแม้จะมีปัญญาก็ใช้ไม่ได้กับการพัฒนา เพราะการพัฒนา หมายถึง สถานการณ์ที่ไม่คงที่สถานการณ์ที่ผันแปรตลอดเวลา มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาถ้าหากความรู้มิได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ก็ไม่สามารถที่จะเท่าทัน การเปลี่ยนแปลง ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

ตลอดเวลา เพราะภูมิปัญญามีระบบความรู้ที่ผสมผสานอยู่อันนี้เป็นลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกอย่างหนึ่ง

สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534, หน้า 52) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรม จึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว ฟื้นฟู ประยุกต์ ประดิษฐ์ เสริมสร้างสิ่งใหม่ บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักฟื้นฟู นักประยุกต์และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้มีชื่อเรียกในเวลา ต่อมาว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” หรือ “ผู้รู้ชาวบ้าน” และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น”

ประเวศ วะสี (2536, หน้า 21) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสั่งสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียน แต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การศึกษาและวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537, หน้า 21) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสั่งสมความรู้ประสบการณ์ ที่ได้รับถ่ายทอดจากบุคคลและสถาบันต่าง ๆ โดยมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและ ศาสนาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยและมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีมานานมีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้น

สรุปจากนานาทัศนะทั้งหมดดังกล่าวมานี้ สามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถ หรือระบบของความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมจากประสบการณ์ที่มีคุณค่าของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวให้เหมาะแก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทของสังคม เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป และนำมาถ่ายทอดเพื่อไม่ให้องค์ความรู้นั้นหมดสิ้นไปพร้อมกับสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย โดยผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัยในปัจจุบัน

2.2.2 ประเภทและลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เนื่องจากลักษณะเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่การผสมผสานกลมกลืนและเชื่อมโยงกันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด จึงมีนักวิชาการจำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ต่างกันดังนี้

อังกูล สมคะเนย์ (2535, หน้า 37) ได้จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เรื่องเกี่ยวกับ คติ ความคิด ความเชื่อ ภาษาและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมาคติ ความคิด ความเชื่อ ภาษาและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นการประกอบพิธีกรรม การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการใช้แรงงานของตนเอง รวมถึงการหาผลผลิตต่าง ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพประกอบกับความเชื่อทางศาสนา ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย คติ คำคม สุภาษิต คำพังเพย นิทาน หรือตำนานพื้นบ้าน คติธรรมคำสอนทางศาสนา ปริศนาคำทายต่าง ๆ ภาษาถิ่นหรือภาษาพื้นบ้าน

กลุ่มที่ 2 เรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี จะเป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งก็คือผลงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากความคิดของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเฉพาะกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ได้แก่ การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้านประเภทต่างๆ ศิลปะการแสดง เช่น หนังตะลุง มโนราห์ ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุของท้องถิ่นขนบธรรมเนียม ประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

กลุ่มที่ 3 เรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ในอดีตวิถีชีวิตของคนไทยมีความเป็นอยู่โดยธรรมชาติทำมาหาเลี้ยงชีพด้วย การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ประดิษฐ์เอง ในการประกอบอาชีพนั้นเป็นการทำเพื่อให้มีอยู่มีกินมากกว่าที่จะทำเพื่อความมั่งมี ความร่ำรวยโดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอกมาเป็นตัวกำหนดหรืออิทธิพลในการผลิต แต่ปัจจุบัน วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมากซึ่งเป็นผลมาจากการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศ เพื่อเปลี่ยนแปลงจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้ระบบการผลิตของชาวบ้านได้รับผลกระทบไปด้วย จึงก่อให้เกิดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจในชนบทอย่างรุนแรง ผลจากความล้มเหลวและความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจึงได้มีบุคคลหนึ่งนำไปใช้เป็นบทเรียนเกิดแนวคิดการพึ่งพาตนเอง และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชนบท จึงได้มีการริเริ่มฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่ได้มีการสูญเสียไป ให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์พร้อมปรับสภาพการดำเนินชีวิตที่เคยถูกครอบงำด้วยระบบธุรกิจการค้า กลับมาสู่อาชีพเกษตรกรรม เพื่อความอยู่รอดโดยอาศัยความสมดุลทางธรรมชาติกลุ่มบุคคลดังกล่าวยืนหยัดต่อสู้ด้วยความเข้มแข็ง กับความล้มเหลวและความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอย่างภาคภูมิด้วยกำลังกายสติปัญญาสั่งสมประสบการณ์จากการผสมผสานกลมกลืนได้อย่างเหมาะสม สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเองบุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้ที่สมควรได้รับการยกย่องและนำเอาหลักการ ความรู้ แนวคิดและประสบการณ์ไป ถ่ายทอดให้กับอนุชนรุ่นต่อไป ได้แก่ การทำเครื่องมือ

จับสัตว์น้ำงานจักสานจากไม้ไผ่ งานจักสานจากเตยปาหนัน งานจักสานจากหวาย งานประดิษฐ์สิ่งของจากเปลือกหอยแตก การจัดทำผ้าบาติกและการเขียนลายผ้าบาติก

กลุ่มที่ 4 เรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้านจากสภาพ เศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงได้มีบุคคลนำแนวความรู้และหลักการที่เคยปฏิบัติกันมา นำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตหรือประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและท้องถิ่น ซึ่งนับว่าบุคคลเหล่านี้ เป็นภูมิปัญญา อีกกลุ่มหนึ่ง ที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองและช่วยเหลือสังคม ได้แก่ การทำไร่นาสวนผสม ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ การแปรรูปอาหาร การประดิษฐ์ดอกไม้โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น การนำสมุนไพรเพื่อใช้รักษาโรค การถนอมอาหาร

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2546, หน้า 182-264) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ภูมิปัญญาหรือความรู้ส่วนที่เรียกว่า “ยาไส้” ซึ่งเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจเรื่องของปากท้อง เป็นสิ่งที่ถูกนำไปแสวงหาผลประโยชน์ หรือตีคุณค่าเป็นตัวเงินโดยง่าย จึงจำเป็นต้องหวงแหน มีการจดลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรทางปัญญา

2. ภูมิปัญญาหรือความรู้ส่วนที่เรียกว่า “ยาใจ” ซึ่งความรู้ที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร กลับช่วยให้สังคมมีความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อความผาสุกของคนในสังคม

ประภากร แก้ววรรณา (2551, หน้า 15-19) ได้สังเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 2 ประเภทดังนี้คือ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากสติปัญญาของชาวบ้าน เป็นศักยภาพหรือความสามารถในการแก้ไขปัญหา การดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพของชาวบ้านให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา เป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่ คิดค้น สั่งสม สืบทอด ปรับปรุง พัฒนา เป็นศักยภาพหรือความสามารถในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสร้างความรู้ใหม่ สร้างปัญญาตอบสนองความจำเป็น ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคง

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537, หน้า 21) ได้สรุปประเภทของสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้านตามเนื้อหา ดังนี้

1. ด้านคติความเชื่อ เป็นผลให้เกิดคำสอนสำหรับเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติของคนในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันตามสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และความเชื่อของชุมชนต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด การตาย โชคลาง ฤกษ์ยาม ความฝัน

ไสยศาสตร์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จำนวนนับ ลักษณะดีชั่ว ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เคล็ด สิ่งมงคล อัปมงคล อาชีพ บาปบุญ นรก สวรรค์ เป็นต้น

2. ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นวิถีการดำเนินชีวิตหรือแบบแผนที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน และเป็นที่ยอมรับของคนกลุ่มนั้น ๆ เช่น ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา ประเพณีแข่งเรือ เป็นต้น

3. ด้านเกษตรพื้นฐาน เช่น วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ เกษตรยั่งยืน ไร่นาสวนผสม ประเภทดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ชาวบ้านต้องสร้างพื้นฐานการเกษตรพึ่งตนองและครอบครัวให้มั่นคงเสียก่อน

4. ด้านสิ่งแวดล้อม การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะสะท้อนออกมาในแนวทางการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านคติความเชื่อ และยุคออกมาสู่การดำเนินชีวิต และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่าสมุนไพรเพื่อการอนุรักษ์ป่าและปลูกพืชพันธุ์ไม้ที่มีค่า

5. ด้านสวัสดิการชุมชน เช่น กลุ่มสหกรณ์ข้าว กลุ่มออมข้าว กลุ่มสัจจะ กลุ่มออกทรัพย์ ร้านค้าสาธิต กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มขยายผลผลิตของตนเอง เป็นต้น รวมทั้งบางพื้นฐานได้มีการปรับประยุกต์ประเพณีต่าง ๆ เข้ามาเพื่อรวบรวมปัจจัยสำคัญ เช่น บุญประทานข้าวเปลือก ผ้าป่ากล้าไม้ ซึ่งกลุ่มกิจกรรมเหล่านี้พัฒนาแบบระบบและวิธีการของตนเองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนในท้องถิ่น

6. ด้านการรักษาพื้นบ้าน เป็นการรักษาวิธีการทางไสยศาสตร์และรักษาด้วยสมุนไพร รักษาคนเจ็บป่วยด้วยวิธีการนี้สามารถรักษาคนที่เป็นไข้ให้ยากให้หายจากโรคได้โดยไม่มีผลแทรกซ้อน มาทีหลังอีกทั้งในปัจจุบันนี้วงการแพทย์สมัยได้ให้ความสนใจที่จะนำสมุนไพรมาใช้มารักษาให้หายได้เช่นเดียวกับยาทางการแพทย์สมัยใหม่

7. ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นความรู้และวิทยาการที่เกิดจากความสามารถของคนในท้องถิ่นที่สร้างขึ้น ควรนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน

8. ด้านศิลปะพื้นบ้าน เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากความรู้และวิทยาการ ความสามารถของชาวบ้านในท้องถิ่น ทำให้สามารถสื่อความหมายกับชาวบ้านในท้องถิ่นได้ ซึ่งแบ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านการแสดงพื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้าน

9. ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นสิ่งทีชาวบ้านสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีการพัฒนารูปแบบเพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยได้มากที่สุด ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น เช่น เครื่องจักสาน การทอผ้า งานใบตอง แกะสลัก เป็นต้น

ประกอบ ใจมั่น (2547, หน้า 95-98) ได้ศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า มีการแบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 10 สาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถ พึ่งพาตนเองในสภาวการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต (เช่น การแก้ไขโรคและแมลง) และการรู้จัก ปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. สาขาอุตสาหกรรม และหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหา ด้านการบริโภคอย่างปลอดภัยประหยัดและเป็นธรรมอันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถ พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวบรวม กลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษา สุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์พัฒนาและใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการด้านการสะสมและบริหารกองทุน ธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

7. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

8. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประทายข้าว เป็นต้น

9. โภชนาการ หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการโภชนาการอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นขบวนการที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ให้สามารถบริโภคได้โดยตรง

10. องค์กรชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางศาสนา องค์กรทางการศึกษาตลอดทั้งองค์กรทางสังคมอื่น ๆ ในท้องถิ่น ด้านบริหารจัดการ ด้านการสะสมและบริหารกองทุน ธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

2.2.3 ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องราวการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันที่มีลักษณะของความสัมพันธ์ภายในท้องถิ่น ที่มีความหลากหลายทางภูมิปัญญาแต่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งมีหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ (2536, หน้า 145) กล่าวว่า ภูมิปัญญามี 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็น เรื่องเกี่ยวกับการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่น ๆ

ประเวศ วะสี และคณะ (2536, หน้า 21-23) ได้กล่าวถึง ลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสรุปได้ดังนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคมและในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความจำเพาะเกี่ยวกับท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่น

2. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริงทั้งในเรื่องของกายใจ ชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ความคิดเรื่องพระแม่ธรณี แม่คงคา พระภูมิเจ้าที่ รุกขเทวดา เป็นตัวอย่างของการนำเอาธรรมชาติมาเป็นนามธรรมที่สื่อไปถึงส่วนลึกของใจที่เชื่อมโยงไปสู่อัตถประโยชน์ โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องให้คนเคารพธรรมชาติ คนเราถ้า เคารพอะไรย่อมไม่ทำลายสิ่งนั้น

3. มีความเคารพผู้อาวุโส เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์จึงมีความเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 1) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

2. ลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาในลักษณะภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่การบริหารจัดการ องค์กร ตลอดทั้งการประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นในสังคม จะแสดงออกมาในลักษณะจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและนันทนาการ ภาษาและวรรณกรรม ตลอดทั้งการสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น

1. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต

2. เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความ อยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม

3. เป็นแกนหลัก หรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ

4. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา

5. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม

2. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

3. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต

4. เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม

5. เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ

6. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

7. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา

8. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์

9. มีบูรณาการสูง

10. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง

11. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้มีนักวิชาการจำแนกไว้หลายลักษณะพอสรุปได้ว่าลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1. ด้านความคิด คติ ความเชื่อของสังคม หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่นำมาประยุกต์ใช้ให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้

2. ด้านความรู้ความสามารถและการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น

3. ด้านวัตถุ ได้แก่ อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้

4. ด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา (Wisdom) นับเป็นความคิดทางสังคม (Social Thought) ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมขนาดใหญ่พอควร และดำรงอยู่ได้ยาวนานขนาดหนึ่ง ย่อมจะต้องมีด้วยกันทุกสังคม

ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะที่สำคัญหลายประการ ซึ่งมีนักวิชาการและนักบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อธิบายลักษณะที่สำคัญหลายประการและจำแนกไว้ในแง่มุมที่แตกต่างกัน

UNESEO ได้รวบรวมลักษณะที่สำคัญของสารสนเทศภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่ามีลักษณะเป็นเรื่องทั่วไปที่มีอยู่ในชุมชนที่ไม่ใช้เอกสารที่ถูกจัดเป็นระบบส่วนมากถูกจัดเป็นคำพูดและเกี่ยวกับชนบทในธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่และวัฒนธรรมใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเพื่อการอยู่รอดของชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านจะตระหนักถึงประเด็นวิกฤตของชีวิตมนุษย์และสัตว์ อันได้แก่ การผลิตขั้นพื้นฐานชีวิตมนุษย์และสัตว์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่และวัฒนธรรม ใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและยุทธศาสตร์ เพื่อการอยู่รอดของชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านจะตระหนักถึงประเด็นชีวิตของมนุษย์และสัตว์ อันได้แก่ การผลิตขั้นพื้นฐาน ชีวิตมนุษย์และสัตว์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีความยืดหยุ่นเป็นพลวัตและตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสร้างสิ่งใหม่ การปรับปรุงให้ดีขึ้นและการทดลอง

2.2.4 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

แม้ยุคนี้จะเห็นการกลับมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแพร่หลาย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นมิติทางรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องของเทคนิควิธีการ (Know - how) เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างครบองค์รวม มีผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างครบองค์รวมซึ่งมีบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2549, หน้า 10) ดังนี้คือ

1. องค์กรพัฒนาเอกชน (Non – Government Organization -NGO) ปัจจุบัน เอ็นจีโอเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนชนบท โดยมีเจ้าหน้าที่ขององค์กรจำนวนมากที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในระดับนานาชาติ มีการศึกษาดี และมีความเข้าใจสังคม ทำงานกับชุมชน ท้องถิ่น ให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถดำเนินชีวิตกลับสู่ฐานรากของตนเอง เพื่อการพึ่งตนเองในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะช่วยประสานให้เกิดการสร้างความรู้ของชุมชนด้วยทุนความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเข้ากับความรู้ที่มาจากภายนอก ทำให้ได้ความรู้ใหม่มาตอบโจทย์ของชุมชนแล้ว ยังเป็นผู้เชื่อ ประสานชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ เข้าเป็นเครือข่าย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหวางกลุ่มต่าง หมู่บ้าน ต่างตำบล ต่างอำเภอและจังหวัด จนกระทั่งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ

2. ผู้นำทางศาสนาหรือพระนักพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อนำมาใช้ในบริบทที่มีมิติ ทางด้านจิตใจ ได้รับการเสริมแรงจากผู้นำทางศาสนาหรือพระนักพัฒนายิ่งทำให้ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านผู้ใดนำความรู้นั้นไปใช้ในการดำรงชีวิตและสร้างให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ เกิดความอยู่ดีมีสุขตามอัตภาพ หรือด้วยความพอดีแห่งตน สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ปราชญ์ชาวบ้าน คือผู้นำ ผู้รู้ชาวบ้าน ผู้มีสติปัญญา มีความสามารถ มีประสบการณ์ หรือมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต รวมทั้งเป็นผู้ที่พยายามหาทางเลือกใหม่ให้กับชีวิตมุ่งสู่การพึ่งตนเองโดยตั้งต้นจากทุนรอบ ๆ ตัวที่มีอยู่มีความมุ่งมั่นและการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาบนเส้นทางแห่งการพึ่งตนเองสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งกายและใจ

4. ผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน ได้แก่ ผู้นำในชุมชนที่มีประสิทธิภาพชีวิตที่ยาวนานของผู้นำทำให้มีบทเรียนที่เกิดจากปัญญาแก้ไขปัญหา นำมาสู่การตัดสินใจ ด้วยฐานข้อมูลความรู้ ซึ่งเป็นฐานปัญญาอย่างแท้จริง ซึ่งผู้นำในลักษณะนี้จัดเป็นผู้นำทางธรรมชาติ

5. ผู้นำทางการ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

6. ปัญญาชนท้องถิ่น ที่เข้าใจวัฒนธรรมภายนอก ขณะเดียวกันก็เข้าใจวัฒนธรรมชุมชนสามารถมีบทบาทสำคัญในการร่วมกับชาวบ้านประยุกต์และประดิษฐ์คิดค้นอะไรใหม่ ๆ ที่ช่วยยกระดับ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น

7. นักวิชาการ ในท้องถิ่น เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัยในท้องถิ่นต่าง ๆ ควรศึกษาวัฒนธรรมจากภายนอกอย่างลึกซึ้งถึงขั้นที่จะนำมาประสานกับวัฒนธรรมพื้นบ้านได้ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้วัฒนธรรมพื้นบ้านมีพลังพลวัตอยู่ได้ในวัฒนธรรมที่เกิดใหม่จากการผสมผสานนั่น

8. รัฐ ควรเคารพในความเชื่อของชาวบ้าน และเปิดใจให้กว้างกับการพัฒนาตัวเองของชาวบ้านให้เป็น “พระเอก” ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยรัฐสนับสนุนตามความจำเป็นในสิ่งที่อยู่นอกเหนืออำนาจการจัดการชุมชนท้องถิ่น แหล่งน้ำ ถนน ไฟฟ้า การแก้ปัญหาที่ดิน ส่วนเรื่องการศึกษา รัฐควรให้ปราชญ์ชาวบ้านได้มีส่วนในการวางหลักสูตรบางส่วนในระดับท้องถิ่น ที่ทำให้

ชาวบ้านสามารถ ถ่ายทอดภูมิปัญญาและคุณค่าที่ดีงามของชุมชนแก่ลูกหลานของเขา อย่างสอดคล้องกับแต่ละพื้นที่

2.2.5 การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

“การจะพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างให้เจริญนั้นจะต้องสร้างและเสริมขึ้นจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อนทั้งสิ้น ถ้าพื้นฐานไม่ดีหรือคลอนแคลนบกพร่องแล้ว ที่จะเพิ่มเติมเสริมต่อให้เจริญขึ้นไปอีกนั้นยากนักที่จะทำได้จึงควรจะเข้าใจให้แจ้งชัดว่า นอกจากจะมุ่งสร้างความเจริญแล้ว ยังต้องพยายามรักษาพื้นฐานให้มั่นคงไม่บกพร่องพร้อม ๆ กันได้” พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2523 การที่ชนชาติและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ อยู่รอดมาได้ถึงทุกวันนี้ เพราะคุณค่าอันเป็นพื้นฐานแห่งการดำเนินชีวิตสามารถรักษาสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกับผู้คนในสังคมเดียวกัน และกับสังคมอื่นๆความสมดุลดังกล่าวยังคงอยู่ และถ่ายทอดสืบสานกันมาบางส่วนนั้นอาจหายไป แต่มีสิ่งใหม่ๆเกิดขึ้นแทน การถ่ายทอดสืบสานมีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น ปฐม นิคมานนท์ (2538, หน้า 279-281) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุก ครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ทำนา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่ง สมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี คุ้นเคยมาตั้งแต่เด็กภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน

2. การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะกล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดภายในครอบครัวและเครือญาติบางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล

3. การฝึกจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการ ผู้รู้อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติหรืออาจอยู่นอกชุมชนก็ได้เช่น ช่างโบสถ์ช่างลาย ไทย หมอตำแย เป็นต้น

4. การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่างเกิดขึ้นด้วย คิดค้นดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเองแล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การแกะสลักหิน เป็นต้น

5. ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้น โดยตนเองไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน มีวิญญาณหรืออำนาจลึกลับเข้าสิงมาบอก ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคได้

ถ้าจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ๆอาจแบ่งได้2 รูปแบบ คือ แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษรกับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในอดีตส่วนใหญ่ได้จารึก หรือเขียนไว้ในใบลานหรือสมุดข่อย ที่ชาวบ้านภาคใต้เรียกว่า บุดดำ บุดขาว ส่วนในปัจจุบัน มี การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านสื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่นๆ

สรุปการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การส่งทอดความรู้ ความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งซึ่งมี ลักษณะเป็นแบบมีลายลักษณ์อักษร และไม่มีลายลักษณ์อักษร โดยมีองค์ประกอบในการถ่ายทอดคือ

1. องค์มติ (Concepts) ได้แก่ ความเชื่อ ความคิดความเข้าใจ อุดมการณ์ต่าง ๆ

2. องค์พิธีการ (Usages) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งแสดงออกมาในรูป พิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีการตั้งศพ การแต่งกาย เป็นต้น

3. องค์วัตถุ (Instrumentary and Symbolic Objects) ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ ที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เช่น ผลผลิตทางศิลปกรรม งานฝีมือ และองค์วัตถุที่ไม่มีรูปร่างแต่เป็นเครื่องแสดงสัญลักษณ์ ความหมายต่าง ๆ เช่น ภาษา เป็นต้น

2.2.6 กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ตรัสไว้ว่า “ถ้าทุกคนสนใจในความรักประเทศชาติ รักษาความดีเอาไว้ไม่ต้องไปตามอย่างในสิ่งที่เรา เห็นว่าไม่น่าที่จะเจริญไม่น่าจะพัฒนา เราต้องรักษาแนวทางความคิดตามที่เรามีอยู่แม้จะเป็นสิ่งที่ตกทอดมาแต่โบราณกาลจากปู่ย่าตายายของเรา แต่เป็นระเบียบการหรือเป็นวิธีการที่ดี จะไม่ล้าสมัย” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 13 มีนาคม 2514 ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีกระบวนการดังนี้

1. การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโส หรือ ผู้เฒ่าผู้แก่โดยเป็นตัวอย่างของคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ชุมชนเดียวกัน

2. การคิดร่วมกัน เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยนและเสนอความเห็นอย่างมีเหตุผลเปิดโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน

3. การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือการทำงานร่วมกัน โดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคลระดับกลุ่มให้มากเพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาหลากหลายและนำมาพัฒนากิจกรรมที่กระทำอยู่

4. การบรรยาย หรือเวทีชาวบ้าน เป็นกิจกรรมสำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกันอันจะส่งผลให้สมาชิก ของชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

สรุปภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น สืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อที่เราจะสามารถนำไปพัฒนา และส่งเสริม และสามารถนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่บุคคลรุ่นหลังได้อย่างถูกต้องและให้ผู้ที่มาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความรู้อย่างเต็มที่ และสามารถสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญรู้จักการใช้ชีวิต รู้จักวิถีชีวิต รู้คุณค่าในประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่มีความ เป็นมาอย่างไร และวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น ที่สามารถสร้างความเข็มแข็ง ความสามัคคี และความภาคภูมิใจและสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้อนุรักษ์สืบทอดประเพณีของท้องถิ่นของตน สืบต่อไป และช่วยชุมชนมีการสร้างรายได้ มีความร่วมมือร่วมใจกันในชุมชนของตน

2.2.7 แนวทางสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นมรดกทางปัญญาที่ได้มีการสั่งสมและสืบทอดจนถึงปัจจุบัน หากคนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญ ภูมิปัญญาก็อาจเกิดการสูญหายได้ตามกาลเวลา เพราะขาดการเชื่อมโยง ระหวางอดีตกับปัจจุบันเพื่อมิให้ภูมิปัญญาสูญหายจึงมีแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาดังนี้คือ

1. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้าน ให้สามารถทำการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนได้อย่างเต็มที่และให้โอกาสพัฒนาผลงานให้ได้คุณภาพ และควรกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นที่รู้จักและเกิดการยอมรับอย่างแพร่หลาย เพื่อเป็นแบบอย่างและกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความภูมิใจ มั่นใจ ทำให้เกิดความศรัทธา ยอมรับในความคิดของบุคคล

2. สรรหาบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละสาขาวิชา ที่มีความรู้ ประสบการณ์จนเกิดความเชี่ยวชาญในอาชีพที่กระทำนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปชาวบ้านจะไม่คุ้นเคยกับการประชาสัมพันธ์ตนเอง รัฐหรือองค์กรที่มีส่วนเฎี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนสร้างโอกาสให้แก่บุคคลในท้องถิ่น วิธีการคือ การคัดเลือก ประกวดหรือการแสวงหา โดยต้องทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกบประวัติ และผลงานของบุคคลนั้น เพื่อทำการเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รู้จักซึ่งกระบวนการสรรหาบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้บุคคลมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป

3. การรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินงานควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ องค์กรของรัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยที่อยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อขอความร่วมมือและเก็บรวบรวมข้อมูลตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยการออกสำรวจตาม พื้นที่เพื่อให้

ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน หลังจากนำมาจัดพิมพ์ในรูปของสื่อสารสนเทศประเภทต่าง ๆ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น หนังสือ จุลสาร วารสาร ห้องสมุดดิจิทัลภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในวงกว้างยิ่งขึ้น

4. ส่งเสริมการเผยแพร่ เมื่อมีการเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น ๆ ของแต่ละสาขาแล้วเรียบร้อย ควรพิจารณาสื่อที่จะใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์ และความเหมาะสม เพื่อให้ผู้รับมีโอกาสได้รู้จักและศึกษาหาความรู้ โดยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้

5. สนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าและวิจัย เพื่อให้เกิดมีการศึกษาค้นคว้าและวิจัยโดย นำผลจากการทดลองสรุปเป็นองค์ความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วนำผลจากการวิจัยมาใช้เพื่อ ปรับปรุง เสริมสร้างภูมิปัญญา ให้มีการยอมรับหรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลต่อประชาชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญานั้น เช่น การมีรายได้ มีชื่อเสียง สังคม ยอมรับ เป็นต้น

6. สนับสนุนให้ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้มีการถ่ายทอดมวลความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลที่มีความสนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาหาความรู้เพื่อทำการสืบทอดความรู้เหล่านั้นให้คงอยู่ต่อไป หรือเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ต่อกัน เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น การสนับสนุนจากรัฐหรือองค์กร สมาคม กลุ่ม สมาชิกต่าง ๆ ควรร่วมมือประสานงานกัน เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

7. จัดทำเป็นหลักสูตรทางการศึกษา ควรมีการจัดหลักสูตรหรือเพิ่มบรรจุเนื้อหาด้านภูมิปัญญาไว้เป็นสาระในการเรียนการสอนในทุกระดับ โดยเน้นให้เยาวชนได้เรียนรู้และตระหนักถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เพื่อร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

8. การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรเข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมกนอย่างแท้จริง เช่น ดำเนินการให้มีการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ ร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาอย่างจริงจัง ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่อย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

9. การสนับสนุนจากรัฐบาล รัฐบาลควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริม คุ้มครอง และเผยแพร่ ควรมอบหมายให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบทำงานอย่างจริงจังติดตามและประเมินผลงานและรัฐ ควรกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรัก ภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตนเอง

10. สนับสนุนคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิทักษ์ รักษาผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของประชาชนต่อภูมิปัญญาที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ การจัดสิทธิบัตรหรือลิขสิทธิ์ เป็นต้น เพื่อเป็นผลคุ้มครองทางกฎหมาย

สรุปได้ว่าแนวทางสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจะต้องร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ในการสรรหาบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาในแต่ละสาขา ส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักและเกิดการยอมรับอย่างแพร่หลายและดำเนินการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเก็บในรูปสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในวงกว้างยิ่งขึ้นและสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติได้

2.3 เพลงบอก: ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.3.1 ประวัติความเป็นมาของเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราชเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ เป็นเมืองที่สำคัญและยิ่งใหญ่ มาแต่โบราณ เคยเป็นศูนย์กลางทั้งการปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรมในภูมิภาค มีอำนาจ ปกครองหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้เกือบทั้งหมด อีกทั้งวิถีชีวิตของคนในชุมชนยังสัมพันธ์กับ ศาสนา ความเชื่อ การจัดงานประเพณี พิธีกรรม ทำให้เมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์รวม ศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณกรรมมุขปาฐะนั้น เป็นที่แพร่หลายเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเพลง ร้องเรือ ปริศนา ร้อยกรองของชาวบ้าน เพลงประกอบร้อยกรองของเด็ก บทกลอน มหรสพ พื้นบ้าน ถ้อยคำสำนวน ภาษิตชาวบ้าน นิทานพื้นบ้าน และเพลงบอก เป็นต้น วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทมุขปาฐะเป็นเครื่องมือที่สะท้อนภาพวัฒนธรรมทาง สังคมได้ใกล้เคียงและเป็นจริงกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ด้วยเหตุที่เป็นเรื่องของการพูด กล่าวเล่าต่อของคนในท้องถิ่นที่ได้กระทำมาแล้วในอดีต โดยรับช่วงกันมาเป็นทอด ๆ เป็นผล สะท้อนของพฤติกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ฯลฯ อันเกิดจากความคิด ประสบการณ์ สถานการณ์ ที่ผู้สร้างสรรค์หรือผู้เล่าตกอยู่ภายใต้อิทธิพล ของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคสมัยของตนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า วรรณกรรม มุขปาฐะมีคุณค่าครบถ้วนทั้งทางด้านสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม (วิเชียร ณ นคร, หน้า 67) เพลงบอกเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะอย่างหนึ่ง ที่นิยมละเล่นกันอย่างแพร่หลาย ของชาวปักษ์ใต้ บริเวณจังหวัดภาคใต้ตอนบนและตอนกลาง มีความโดดเด่นทางด้าน ฉันทลักษณ์มาก ซึ่งนักวิชาการกล่าวกันว่ามีความแตกต่างจากเพลงพื้นบ้านภาคใต้อื่น ๆ และไม่ตรงกับบทร้อยกรองไทยประเภทใดเลย (ภัทราดี ภูชฎาภิรมณ์, 2554, หน้า 59)

เพลงบอกเป็นการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ที่สืบเนื่องมาแต่โบราณ จัดเป็นปฏิภาณกวีคือผู้ทอกเพลงบอกจะต้องใช้ไหวพริบและปฏิภาณ ซึ่งการใช้คารมที่ออกมาเป็นบทกลอนเพื่อชมสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือโต้ตอบกัน เพลงบอกจะเล่นและร้องกันอย่างแพร่หลายในบริเวณจังหวัดภาคใต้ตอนบนและตอนกลาง ซึ่งบทกลอนของเพลงบอกจะมีความโดดเด่นทางด้านฉันทลักษณ์มาก ซึ่งนักวิชาการกล่าวกันว่ามีความแตกต่างจากเพลงพื้นบ้านภาคใต้อื่น ๆ และไม่ตรงกับบทร้อยกรองไทยประเภทใดเลย (ภัทราดี ภูชฎาภิรมณ์, 2554, หน้า 59) ซึ่งจะนิยมเล่นกันในวันตรุษสงกรานต์ เพื่อเป็นการป่าวประกาศให้ชาวบ้านได้รู้โดยทั่วกันว่าวันนี้เป็นวันขึ้นปีใหม่แล้ว หรือใช้เป็นการบอกเรื่องราวข่าวสารต่าง ๆ เช่น บอกงานบุญกุศล เพราะในสมัยโบราณคนที่รู้หนังสืออ่านออกเขียนได้มีน้อย เอกสารการพิมพ์ก็ไม่แพร่หลายมากนัก รายละเอียดเกี่ยวกับการขึ้นปีใหม่หรือเปลี่ยนศักราช หรือการประกาศสงกรานต์ประจำปี เพลงบอกคือการสื่อสารที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง เพลงบอกจึงเป็นการบอกข่าวของชาวบ้านไปทุกละแวกให้ทราบว่าใกล้ถึงปีใหม่แล้ว หรือเป็นการบอกเล่าเรื่องราวข่าวสารต่าง ๆ เช่น บอกข่าวเชิญไปทำบุญตามเหตุการณ์ต่าง ๆ เรียกได้ว่าเพลงบอกเป็นความเชื่อทางวัฒนธรรมทางจิตใจอย่างหนึ่งของชาวใต้ซึ่งคู่กับชาวบ้านมานานตั้งแต่โบราณและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดนครศรีธรรมราชได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีนักเล่นเพลงบอกมากที่สุด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน จนได้รับสมญานามว่าเมืองเพลงบอก นอกจากมีนักเล่นเพลงบอกเป็นจำนวนมากแล้ว นักเล่นเพลงบอกที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยมชมชอบว่ามีฝีปากคมคายเป็นที่ดีเยี่ยมส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เพลงบอกเป็นการละเล่นประเภทการขับร้องที่ต้องใช้สำเนียงภาษาถิ่นใต้ในการร้องบท ตามคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ได้เล่าว่าเพลงบอกนั้นมีมานานแล้ว ถ้าพิจารณาจากชื่อเรียกเพลงบอกหมายถึงการบอกกล่าวข่าวสารต่าง ๆ ให้ชาวบ้านได้รับรู้แต่แทนที่จะพูดหรือป่าวประกาศเป็นร้อยแก้ว ผู้ประกาศข่าวหรือแม่เพลง จะกล่าวเป็นทำนองบทร้อยกรอง และมีลูกคู่คอยรับและส่งตามคำร้องของแม่เพลง ส่วนอีกประการหนึ่งเพลงบอกอาจจะมาจากกระบอกไม้ไผ่ ที่ในครั้งอดีตเวลาแม่เพลงนำข่าวสารไปบอกกับชาวบ้าน ก็จะเอาสารออกมาจากกระบอกไม้ไผ่แล้วบอกให้ชาวบ้านทราบหรือเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์จะมีนักเลงกลอนชาวบ้าน เที่ยวตระเวนไปแทบทุกครัวเรือนหรือที่ ๆ ชาวบ้านมาชุมนุมกันมาก ๆ อาทิ วัด เพื่อขับร้องกลอนบอกสงกรานต์ตามคำทำนายของโหรหลวง เพราะฉะนั้นเพลงชนิดนี้จึงได้ชื่อว่า “เพลงบอก” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ (2529) กล่าวว่า เพลงบอกเป็นเพลงพื้นเมืองที่นิยมเล่นแพร่หลายที่สุดในสมัยก่อน เมื่อถึงหน้าสงกรานต์ยังไม่มีปฏิทินบอกสงกรานต์แพร่หลายอย่างปัจจุบัน จะมีแม่เพลงนำรายละเอียดเกี่ยวกับสงกรานต์ออกป่าวประกาศแก่ชาวบ้าน โดยร้องเป็นเพลงพื้นบ้านและมีลูกคู่รับเป็นทำนองเฉพาะจึงมีชื่อเรียกว่าเพลงบอก

2.3.2 การละเล่นเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในอดีตการละเล่นเพลงบอกนิยมเล่นเพื่อป่าวประกาศข่าวต่าง ๆ แก่ชาวบ้าน เช่น บอกรายละเอียดเกี่ยวกับงานสงกรานต์ ภายหลังจึงมีการเล่นเพื่อความครึกครื้นหรือร้องโต้ประชันเพื่ออวดฝีปากกัน เพลงบอกคณะหนึ่ง ๆ จะมีแม่เพลง 1 คน ลูกคู่ 2-3 คน กลอนที่ใช้ในเพลงบอกจะเป็นกลอนด้น ซึ่งต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ รูปแบบค่อนข้างซับซ้อน ยืดหยุ่นได้ทั้งสัมผัสและจำนวนคำความนิยมในการเล่นเพลงบอกเดิมเชื่อว่าเป็นการเล่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์เป็นหลัก

ในตำนานนางสงกรานต์ที่เล่าว่า ครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีเศรษฐีคนหนึ่งรวยทรัพย์แต่ไม่มีบุตรไว้สืบสกุล โดยบ้านของเศรษฐีคนนี้ตั้งอยู่ใกล้กับนักเลงสุราที่มีบุตรสองคน วันหนึ่งนักเลงสุราต่อว่าเศรษฐีที่ไม่มีบุตร จนกระทั่งเศรษฐีน้อยใจ จึงได้บวงสรวงพระอาทิตย์ พระจันทร์ ตั้งจิตอธิษฐานขอบุตร แต่แม้ว่าเศรษฐีจะตั้งจิตอธิษฐานอยู่นานกว่าสามปี ก็ยังไม่มีวี่แววว่าจะมีบุตร กระทั่งวันหนึ่งเป็นช่วงที่พระอาทิตย์ยกขึ้นสู่ราศีเมษเศรษฐีได้พาบริวารไปยังต้นไทรริมน้ำ พอไปถึงก็ได้นำข้าวสารลงล้างในน้ำเจ็ดครั้ง แล้วหุงบูชาอธิษฐานขอบุตรกับรุกขเทวดาในต้นไทรนั้น รุกขเทวดาเห็นใจเศรษฐีจึงเหาะไปเฝ้าพระอินทร์ ไม่ช้าพระอินทร์ก็มีเมตตาประทานเทพบุตรให้องค์หนึ่งนาม “ธรรมบาล” ลงไปปฏิสนธิในครรภ์ภรรยาเศรษฐี ไม่ช้าเทพบุตรก็คลอดออกมา เศรษฐีจึงตั้งชื่อให้กุมารน้อยนี้ว่า “ธรรมบาลกุมาร” และได้ปลูกปราสาทไว้ใต้ต้นไทรให้กุมารนี้อยู่อาศัย

เวลาผ่านไป ธรรมบาลกุมารโตขึ้นได้เรียนรู้ภาษานก และเมื่ออายุเจ็ดขวบก็ได้เรียนไตรเภทจบ ธรรมบาลกุมาลจึงได้เป็นอาจารย์บอกมงคลต่าง ๆ แก่คนทั้งหลาย อยู่มาวันหนึ่งท้าวกบิลพรหมได้ลงมาถามปัญหากับธรรมบาลกุมาร 3 ข้อ โดยตั้งเงื่อนไขไว้ว่าถ้าธรรมบาลกุมารตอบได้ก็จะตัดเศียรบูชา แต่ถ้าตอบไม่ได้จะตัดศีรษะธรรมบาลกุมารเสีย ซึ่งปัญหาที่ท้าวกบิลพรหมถามธรรมบาลกุมารก็คือ “ตอนเช้าศรีอยู่ที่ไหน ตอนเที่ยงศรีอยู่ที่ไหน และตอนค่ำศรีอยู่ที่ไหน” เมื่อได้ฟังคำถามดังนั้นธรรมบาลกุมารก็จนปัญญาไม่สามารถตอบได้ จึงได้ขอผัดผ่อนท้าวกบิลพรหมไปอีก 7 วัน จนกระทั่งล่วงเข้าวันที่ 6 ธรรมบาลกุมารก็ลงจากปราสาทมานอนอยู่ใต้ต้นตาล โดยคิดว่าหากไม่สามารถตอบปัญหานี้ได้ ก็ขอตายในที่ลับยังดีกว่าไปตายด้วยอาญาของท้าวกบิลพรหม แต่นับเป็นโชคดีที่ธรรมบาลกุมาร ซึ่งสามารถฟังภาษานกได้ และบังเอิญบนต้นตาลนั้นมีนกอินทรี 2 ตัว ผัวเมียเกาะทำรังอยู่ธรรมบาลกุมารจึงได้ยินนกสองตัวผัวเมียสนทนากัน โดยนางนกอินทรีถามสามีว่าพรุ่งนี้จะไปหาอาหารแห่งใด สามีได้ตอบนางนกเมียไปว่าเราจะได้กินศพธรรมบาลกุมาร ซึ่งจะถูกท้าวกบิลพรหมฆ่าเพราะตอบปัญหาไม่ได้ นางนกเมียจึงถามว่าคำถามที่ท้าวกบิลพรหมถามคืออะไรและคำตอบคืออะไร นกผู้สามีก็เล่าให้นางนกผู้เมียฟังว่าตอนเช้าราศรีจะอยู่ที่หน้า คนจึงต้องล้างหน้าทุก ๆ เช้า ตอนเที่ยงราศรีจะอยู่ที่อก คนจึงเอาเครื่องหอมประพรมที่อก ส่วนตอนเย็นราศรีจะอยู่ที่เท้า คนจึงต้องล้างเท้าก่อนเข้านอน เมื่อธรรมบาลกุมารได้ยินดังนั้นก็ดีใจ กระทั่งวันรุ่งขึ้นวันที่ 7 ธรรมบาลกุมารได้นำ

คำตอบดังกล่าวไปตอบกับท้าวกบิลพรหม ทำให้ท้าวกบิลพรหมพ่ายแพ้ต่อธรรมบาลกุมาร ท้าวกบิลพรหมจึงตรัสเรียกธิดาทั้งเจ็ดอันเป็นบาทบาจาริกาพระอินทร์มาประชุมพร้อมกัน แล้วบอกว่าจะตัดเศียรบูชาธรรมบาลกุมาร ตามคำท้าไว้แต่ปัญหาก็คือ พระเศียรของพระองค์หากตกไปอยู่ที่ใด ก็จะเป็นอันตรายต่อที่นั้นอย่างเช่น หากตั้งเศียรไว้บนแผ่นดินไฟก็จะไหม้โลก แต่ถ้าจะโยนขึ้นไปบนอากาศฝนก็จะแล้ง หรือถ้าจะทิ้งในมหาสมุทรน้ำก็จะแห้ง

ด้วยเหตุนี้ท้าวกบิลพรหม จึงมอบหมายให้ธิดาทั้ง 7 ผลัดเวรกันนำพานมารองรับเศียร โดยให้นางทุงษะผู้เป็นธิดาองค์โต เป็นผู้เริ่มต้น ซึ่งนางทุงษะก็เชิญพระเศียรของท้าวกบิลพรหมเวียนขวารอบเขาพระสุเมรุ 60 นาที จากนั้นนำไปประดิษฐานไว้ในถ้ำคันธชุลี ณ เขาไกรลาศ และเมื่อครบกำหนด 365 วัน ซึ่งโลกสมมุติว่าเป็นว่า 1 ปี เวียนมาถึงวันมหาสงกรานต์ เทพธิดาทั้ง 7 ก็จะทรงพาหนะของตนผลัดเวรกันมาเชิญพระเศียรของบิดาออกแห่ ทำเช่นนี้ทุก ๆ ปี และเนื่องจากเทพธิดาทั้ง 7 ปรากฏตัวในวันมหาสงกรานต์เป็นประจำ จึงได้ชื่อว่า “นางสงกรานต์” ส่วนท้าวกบิลพรหมนั้น นัยก็คือพระอาทิตย์ เพราะกบิลหมายถึงสีแดง คือเป็นการนำเอาเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและรายละเอียดเกี่ยวกับวันสงกรานต์มาบอกให้ชาวบ้านได้ทราบ เพราะแต่ก่อนนี้ความรู้อ่านออกเขียนได้มีน้อย

เพลงบอก จึงเป็นสิ่งที่ชาวบ้านให้ความสนใจเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม การทำนา ทำไร่ ซึ่งต้องพึ่งพาธรรมชาติ ดังนั้นการทราบรายละเอียดของฝน การให้น้ำของนาค การทราบชื่อนางสงกรานต์ จึงเป็นสิ่งที่ชาวบ้านต้องการทราบ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการประกอบอาชีพของตน นอกจากการเล่นเพลงบอกในวันสงกรานต์แล้ว ในเวลาต่อมีการนำเอาเพลงบอกไปเล่นในงานอื่น ๆ ด้วย เช่น งานประจำปี งานบวชนาค งานแต่งงาน งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ และงานบุญอื่น ๆ ตามความประสงค์ของเจ้าภาพ

เพลงบอกจึงกลายเป็นการละเล่นพื้นถิ่นของภาคใต้ตอนบนและภาคใต้ตอนกลาง แต่จะเล่นกันอย่างแพร่หลายในจังหวัดนครศรีธรรมราชมานานกว่า 200 กว่าปี โดยจะเล่นกันประมาณปลายปี ประมาณเดือน 4 หรือย่างเข้าเดือน 5 ซึ่งเป็นเวลาที่ชาวนาภาคใต้ส่วนใหญ่ทำการเก็บเกี่ยวข้าวขึ้นยุ้งฉางเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตอนพลบค่ำตามละแวกบ้านจะได้ยินเสียงเพลงบอกแทบทุกบ้าน คณะเพลงบอกจะออกตระเวณตามบ้านใกล้เรือนเคียง เมื่อเจ้าของบ้านเปิดประตูรับ แม่เพลงก็จะขับกล่อมเพลงบอก โดยเนื้อความตอนแรกมักจะเป็นบทไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และกล่าวขมเชยเจ้าของบ้าน แล้วเจ้าของบ้านจะเชิญขึ้นบนเรือน ยกเอาหมากพลู บุหรี่ หรือบางที่ก็นำเหล้ายาปลาปิ้งออกมาเลี้ยง เจ้าของบ้านบางคนอาจลองภูมิรู้ของเพลงบอกบอกโดยถามถึงเรื่องราวทั่ว ๆ ไป เช่น หลักธรรมคำสอน ความเป็นมาของวันสงกรานต์ แม่เพลงก็จะขับเป็นเพลงบอกเล่าให้ฟัง และก่อนจะอำลากลับไปบ้านอื่น ๆ คณะเพลงบอกจะขับเพลงบอกให้ศีลให้พรตามธรรมเนียม และคณะเพลงบอกก็จะตระเวนกันต่อไปจนตลอดรุ่งจึงจะเลิก รายได้จากการเล่นเพลงบอกสงกรานต์นิยมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งจะ

ถวายวัด อีกส่วนหนึ่งแบ่งปันกันในคณะสำหรับเที่ยวและเล่นการพนันในงานสงกรานต์ซึ่งเรียกว่า "เล่นว่าง" ในวันสงกรานต์เพลงบอกนอกจากทำหน้าที่ให้ข่าวสารแล้ว ตามขนมธรรมเนียมประเพณีเด็กหรือผู้เยาว์ยังนิยมเอาน้ำไปสรงพระพุทธรูป ก็จะมีการรดน้ำผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือด้วย ในการขับร้องเพลงบอกในบทหนึ่งจะมีจำนวนวรรคอยู่ 4 วรรค ในวรรคหนึ่ง ๆ จะมีจำนวนคำที่ไม่ค่อยแน่นอนนัก การขับเพลงบอกนั้นเมื่อแม่เพลงบอกร้องจบวรรคแรก ลูกคู่ก็รับครั้งหนึ่งโดยรับว่า “ว่าเอ้ว่าเห้” พร้อม ๆ กับต้องคอยตีฉิ่งให้เข้าจังหวะกับแม่เพลง แต่เดิมการร้องเพลงบทใช้การปรบมือ หรือการใช้กระบอกไม้ไผ่กระทุ้งให้เกิดเสียงเป็นจังหวะประกอบการร้องบท เครื่องดนตรีที่เพลงบอกใช้และสืบทอดมาถึงปัจจุบันคือฉิ่ง 1 คู่ (หรืออาจมีกรับ 1 คู่ก็ได้) การขับเพลงบอกจะแต่งเป็นบทกลอน ซึ่งมีฉันทลักษณ์เป็นแบบฉบับของตนเอง ส่วนมากกลอนหนึ่งบทจะประกอบด้วย 4 วรรค 3 วรรคแรกจะมีวรรคละ 6 คำ ส่วนวรรคสุดท้ายจะมี 4 คำ เพลงบอกจะต้องมีลูกคู่คอยร้องรับ ซึ่งเพลงบอกคณะหนึ่งจะมีลูกคู่อย่างน้อย 2 คน หรือมากสุดไม่เกิน 6 คน

2.3.3 ประเภทของเพลงบอก

การขับร้องเพลงบอกที่นิยมเล่นกันสามารถแบ่งออกเป็นประเภทได้ดังนี้คือ

1. เพลงบอกบอกสงกรานต์

เพลงบอกบอกสงกรานต์ถือเป็นการละเล่นที่เป็นจุดเริ่มต้นของเพลงบอก จะเล่นกันราว ๆ ประมาณปลายเดือน 4 หรืออย่างเข้าเดือน 5 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวนาทางภาคใต้ใต้ส่วนใหญ่ทำการเก็บเกี่ยวข้าวขึ้นยุ้งฉางเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตอนพลบค่ำตามละแวกบ้านจะได้ยินเสียงเพลงบอกแทบทุกบ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราช คณะเพลงบอกจะออกตระเวณตามบ้านใกล้เรือนเคียง โดยมีบุคคลซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่บ้านนั้น ๆ เป็นคนนำทางคอยไปปลุกเจ้าของบ้านให้เปิดประตูรับเจ้าของบ้านจะเปิดประตูรับ ก็ต่อเมื่อเขาแน่ใจว่าคนที่มานั้นเป็นผู้ซึ่งเขารู้จักดี ทั้งนี้เพราะว่าบางทีก็มีการสวมรอยของผู้ร้ายมาทำทีเป็นเพลงบอก แล้วเข้าปล้นบ้านก็มี เมื่อเจ้าของบ้านเปิดประตูรับแม่เพลงก็จะขับกล่อมเพลงบอกขึ้นในทันที เนื้อความตอนแรกมักจะเป็นบทไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกล่าวขมเชยเจ้าของบ้านตามสมควร ต่อจากนั้นเจ้าของบ้านก็จะเชิญขึ้นบนเรือน

2. เพลงบอกบอกข่าวทั่ว ๆ ไป

เพลงบอกบอกข่าวทั่ว ๆ ไป ในการว่าเพลงบอกนอกจากเพลงบอกจะบอกสงกรานต์อันถือเป็นสัญลักษณ์เฉพาะแล้วยังบอกข่าวคราวทั่ว ๆ ไปด้วย เช่น บอกบุญเรี่ยไรในงานบุญงานกุศล ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งและเชิญชวนให้ใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง ตลอดจนโฆษณาสินค้าต่าง ๆ เป็นต้น ข่าวที่ใช้เพลงบอกจะเข้าถึงและได้รับความสนใจจากชาวบ้านมากกว่าการสื่อสารธรรมดา เพราะท่วงท่าทำนองลีลาจังหวะ ถ้อยคำ และน้ำเสียง ชวนให้เกิดความหรรษาไปด้วย โดยเป็นการว่าเพลง

บอกเพื่อประกาศข่าวสาร เช่น งานบุญตามเทศกาลต่าง ๆ โดยเพื่อพ่อเพลงและลูกคู่มาถึงชานบ้านก็จะยกเอาหมากพลู บุหรี่ หรือบางที่ก็นำเหล้ายาปลาปิ้งออกมาเลี้ยง หรือหยิบยื่นให้เป็นเสบียง เป็นยาแก้หนาวในขณะที่ออกตระเวนว่าเพลงบอก เจ้าของบ้านบางคนอาจลองภูมิรู้ของเพลงบอกบอกโดยถามถึงเรื่องราวทั่ว ๆ ไป เช่น หลักธรรมคำสอน ความเป็นมาของวันสงกรานต์ แม่เพลงก็จะขับเป็นเพลงบอกเล่าให้ฟังหากตอบถูกเจ้าของบ้านก็จะตกรางวัลให้ แต่ถ้าบอกไม่ได้ก็อาจเคราะห์ร้ายถูกเจ้าของบ้านเชิญให้ลงจากบ้านก็เป็นได้ แต่ส่วนใหญ่เจ้าของบ้านก็ไม่ถึงกับไล่คณะเพลงบอก เพราะอยากจ่ายรางวัล จึงมักมีรางวัลติดไม้ติดมือกลับไปเสมอ ก่อนจะอำลากลับไปบ้านอื่น ๆ คณะเพลงบอกจะขับเพลงบอกให้ศีลให้พรตามธรรมเนียมของไทยเรา ต่อจากนั้นคณะเพลงบอกก็จะตระเวนกันต่อไปจนตลอดรุ่งจึงจะเลิก แต่ส่วนใหญ่กณมักจะไปเมามายอยู่ที่ใดที่หนึ่งรายได้จากการเล่นเพลงบอกสงกรานต์ นิยมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งถวายวัด อีกส่วนหนึ่งแบ่งปันกันในคณะสำหรับเที่ยวและเล่นการพนันในงานสงกรานต์ซึ่งเรียกว่า “เล่นว่าง”

3. เพลงบอกประชัน

การละเล่นเพลงบอกเพื่อการประชันเป็นการว่าเพลงอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับความนิยมในสมัยก่อนการประชันเพลงบอกส่วนมากจะจัดขึ้นภายในวัด โดยมีแม่เพลงบอกนั่งร้องขับบทกันที่ศาลากลางวัด แม่เพลงผู้อวุโสจะเป็นผู้แสดงฝีปากก่อน ซึ่งจะเริ่มร้องด้วยบทไหว้ครู สิ่งศักดิ์สิทธิ์ บุคคลสำคัญ และเจ้าบ้านผ่านเมือง เมื่อแม่เพลงร้องจบ ฝ่ายตรงข้ามจะเริ่มร้องบทไหว้ครูเช่นเดียวกัน

การประชันเพลงบอกจะมีหลักเกณฑ์หรือกติกาในการตัดสินว่า เพลงบอกคณะนี้ดีหรือด้อยอย่างไร โดยจะดูบทกลอนว่าถูกต้องตามฉันทลักษณ์หรือไม่ และว่าถูกต้องตามแบบของกลอนเพลงบอกหรือไม่ นอกจากนี้ยังสังเกตจากการเลือกสรรคำมาใช้ เช่น ดูคำศัพท์ สำนวนโวหาร ว่ามีความคมคายกว้างแคบ หรือใช้ได้เพียงไร พิจารณาดูเชาว์ปัญญาความรอบรู้ และปฏิภาณไหวพริบของแม่เพลง การนำเสนอความคิดเห็นที่แยบคาย แปลกใหม่ ดูท่วงทำนอง ลีลาจังหวะ สุ้มเสียง และการร้องรับของลูกคู่ ซึ่งจะมีค่านิยมที่ปรากฏในเพลงบอกที่เด่น ๆ มีอยู่ 2 ประการ คือการเคารพยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ และการเคารพยกย่องครูอาจารย์ นอกจากนี้ในบทกลอนเพลงบอกยังสะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่และการละเล่นต่าง ๆ ของชาวภาคใต้ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นในเรื่องการเมืองการปกครองอีกด้วย ในการประชันหรือโต้เพลงบอกนิยมยกพื้นเวทีสูงขึ้นกว่าพื้นปรกติเพื่อให้ผู้ชมเห็นได้ชัดเจน คู่โต้พร้อมลูกคู่นั่งฝ่ายละฟากเวที มีผู้อาวุโสนั่งกลางเป็นประธาน แต่เดิมการโต้ไม่กำหนดหัวข้อหรือญัตติและเวลา เรื่องที่โต้แล้วแต่ใครจะหยิบอะไรขึ้นมา แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเชิงเปรียบเทียบ เช่น ถ้าฝ่ายหนึ่งว่าเรื่องชนไก่หรือวัวชน อีกฝ่ายก็ต้องว่าเรื่องนั้นด้วย และต่างพยายามนำเรื่องไก่ชน วัวชน มาเปรียบเทียบกับคน โดยเฉพาะแม่เพลงทั้ง 2 คน จะต้องว่าในทำนองข่มกัน บางครั้งอาจว่าเกี่ยวกับธรรมะและเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ การประชันครั้งสำคัญ ๆ ก่อนประชันต่างฝ่ายต้องสืบประวัติ ตลอดจนชั้นเชิงความสามารถของฝ่ายตรงข้ามอย่างละเอียด เพื่อจะได้หาทางกล่าวโจมตีและ

กล่าวแก้ได้ทันควัน การโต้เพลงบอกต้องอาศัยไหวพริบความฉับไวเข้าแข่งกัน ในการตัดสินแพ้ชนะใช้เสียงของผู้ชมผู้ฟังเป็นหลัก โดยฟังจากเสียงโห่ฝ่ายใดโห่สิ้นเสียงก็เป็นฝ่ายชนะหรือไม่ก็โต้กันจนจนฝ่ายหนึ่งยอมแพ้ไปเลย การโต้เพลงบอกในปัจจุบันต่างไปจากสมัยโบราณเป็นอันมาก เพราะมีการกำหนดหัวเรื่องหรือญัตติให้โต้กัน โดยมีฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน มีการกำหนดเวลาและกติกากำหนดไว้ชัดเจนในการโต้ ตลอดถึงมีกรรมการตัดสินเช่นเดียวกับการโต้วาทีโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งจะทำให้เพลงบอกคณะที่เตรียมตัวมาดีกว่าได้เปรียบ แต่การโต้เพลงบอกจะไม่สนุกและไม่เห็นไหวพริบปฏิภาณของเพลงบอกได้เด่นชัดดั่งเช่นในอดีต

4. เพลงบอกร้องชา

เพลงบอกร้องชา เป็นการร้องบูชาหรือชมเชยสิ่งของหรือบุคคลที่ควรชมเชยหรือบูชา เช่น ชาขวัญข้าว ชาประธาตุ ชาเจ้านายหรือข้าราชการผู้ใหญ่ ชาผู้อาวุโสและครูอาจารย์ เป็นต้น การร้องชาแม่เพลงจะสรรหาแต่สิ่งดีงาม สวยงามขึ้นมากล่าว เพื่อให้สิ่งของหรือผู้ที่ถูกชาเกิดความมีคุณค่า รู้สึกอิ่มเอมใจ การชาพบได้บ่อยในงานบุญ โดยเพลงบอกจะชาผู้ทำบุญว่าเป็นผู้สูงส่งด้วยคุณธรรมต่าง ๆ

5. การขับร้องเพลงบอก

เนตร ชลารัตน์ 1 นักเล่นเพลงบอกอาวุโสยืนยันว่าเพลงบอกเป็นชื่อเรียกตามลักษณะการบอกกล่าวกันในวันสงกรานต์แน่นอน ทั้งนี้เพราะแต่ก่อนหาปฏิทินที่บอกสงกรานต์ได้ยาก เพลงบอกจึงนำรายละเอียดเกี่ยวกับสงกรานต์ไปขับร้องบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน บทกลอนเพลงบอกดัดแปลงมาจากคำร้องประเภทหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะสั้น ๆ เรียกว่า “เพลงเห่” บ้าง “กลอนแปดบท” บ้าง เช่น

รักเมียเสียนายจะคลายยศ รักกระบือเสียสวนควรจะอดผล
รักนวลเสียงานป่วยการตน รักชนเสียชื่อคือคนร้าย
รักดื้อเสียดายคงจะวายชีพ ไม่ช้านานเท่าใดไวฉิบหาย
ท่านผู้ฟังหลังหน้าปรึกษาดู จะว่าไว้ให้เห็นเป็นครูลาย

กลอนแปดบทเฟื่องฟูอยู่ทางเมืองนครศรีธรรมราชประมาณ 150-200 ปีมาแล้ว ศิลปินที่มีชื่อเสียงตามที่เล่าสืบต่อกันมาได้แก่นายเรือง นาใน จนผู้คนเรียกว่า “นายเรืองแปดบท” นายเรืองมีชีวิตอยู่ราวสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมา ขุนประดิษฐ์ ได้ดัดแปลงกลอนแปดบทขึ้นเป็นกลอนเพลงบอก เรียกติดปากกันในครั้งนั้นว่า “เพลงบอกขุนประดิษฐ์” นักกลอนเพลงบอกที่มีชื่อในระยะแรกได้แก่นายควาย นายสุขปราชญ์ นายช่วย เสมาชัย ขุนเสกและนายแตง เป็นต้น แต่ลักษณะกลอนในระยะแรกคงจะลักลั่นกันอยู่มากและคงไม่ไพเราะนัก ล่วงมาถึงสมัย พระรัตนธัชมุนี (ม่วง รตฺนธชเถระ) ซึ่งเป็นสหชาติกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นเจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราช จึงได้ดัดแปลงจัดระเบียบกฎเกณฑ์ของกลอนเพลงบอกขึ้นเป็นแบบแผน

กลอนเพลงบอกที่เขียนครั้งแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาลาประดู่หกซึ่งเป็นศาลาหน้าจวนเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เพลงบอกคณะหนึ่งจะมีแม่เพลง 1 คน และลูกคู่อีก 4-6 คน อาจจะน้อยกว่าหรือมากกว่าก็ได้ เครื่องดนตรีจะมีเพียงอย่างเดียวคือฉิ่ง การร้องจะใช้ภาษาถิ่นปักษ์ใต้ โดยร้องด้นเป็นกลอนสดแท้ ๆ ใช้ปฏิภาณร้องไปตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่พบเห็น แต่ถ้าร้องในโอกาสพิเศษอื่น ๆ มักจะเตรียมตัวโดยประพันธ์เรื่องไว้ก่อนไปร้องก็มี สำหรับดนตรีประกอบบางคราวก็อาจมีเพิ่มได้ เช่น ขลุ่ย ปี่ ทับ กรับ ก็ได้ สำหรับวิธีการขับ (ว่า) เพลงบอก เมื่อแม่เพลงบอกร้องจบวรรคแรกลูกคู่ก็รับครั้งหนึ่ง โดยรับว่า "ว่าเอ้ว่าเห้" พร้อม ๆ กับต้องคอยตีฉิ่งให้เข้ากับจังหวะ ถ้าหากแม่เพลงว่าวรรคแรกซ้ำอีก ลูกคู่ก็จะรับว่า "ว่าทอยช้าฉ้าเอ้" และเมื่อแม่เพลงว่าไปจนจบบทแล้ว ลูกคู่จะต้องรับวรรคสุดท้ายอีกครั้ง ในเพลงบอกบทหนึ่ง ๆ มีจำนวนวรรคอยู่ 4 วรรค วรรคหนึ่ง ๆ มีจำนวนคำไม่ค่อยแน่นอน บางทีขาดบางที่เกินไปบ้าง และสัมผัสก็ไม่เคร่งครัดนัก การนอกสัมผัสใน เช่น

ครั้นได้มิตรชนิดดี ผูกไมตรีไว้ในแน่น
อย่าคลอนแคลนลอดลักลั่น ทำเป็นหักหุน
เมื่อข้าวของเงินทองเฟือ หยิบแผ่เผื่อแจกเจือจุน
กับหมั่นหมุนเอาใจคอ กันให้พอดี

ในสมัยอนเมื่อใกล้ถึงเทศกาลต่าง ๆ คณะเพลงบอกต่างก็เตรียมฝึกซ้อม หาลูกคู่ และคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เพื่อประกวดกัน หลังจากทำบุญเสร็จตกบ่ายคณะเพลงบอกจะไปว่าเพลงบอก ตามบ้านผู้ที่ตนเคารพนับถือหรือผู้ที่ตนรู้จักคุ้นเคย ความนิยมแบบนี้ปัจจุบันลดน้อยลงไปมาก ยังมีเหลืออยู่ในบางท้องถิ่นเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วเพลงบอกในปัจจุบันมักจะว่าประชันกันตามงานวัด งานทำบุญบ้าน งานนักขัตฤกษ์ หรือกล่าวบอกบุญหาให้ผู้คนมาร่วมบริจาคเงิน หรือวัสดุ ในงานบุญของวัดต่าง ๆ นักเล่นเพลงบอกโดยเฉพาะที่เมืองนครศรีธรรมราช ได้รับการยกย่องกันทั่วไปว่ามีคารมคมคาย มีชื่อเสียงติดปากชาวบ้านมาจนกระทั่งปัจจุบันหลาย ๆ ท่าน อาทิ ปรีชาควาย สุขปราชญ์ ปานบอด รอดหลอ เจ้าคุณรัตนธัชมุนี (ม่วง) พระครูวินัยธร ชูปราชญ์ เพลงบอกเนตร ชลารัตน์ และเพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ เป็นต้น

สำหรับวิธีการขับเพลงบอก เมื่อแม่เพลงร้องจบวรรคแรกลูกคู่ก็รับครั้งหนึ่งโดยรับว่า “ว่าเอ้ว่าเห้” พร้อม ๆ กับจะต้องคอยตีฉิ่งให้เข้ากับจังหวะ ถ้าหากแม่เพลงว่าวรรคแรกซ้ำอีก ลูกคู่ก็จะรับว่า "ว่าทอยช้าฉ้าเหอ" และเมื่อแม่เพลงว่าไปจนจบบทแล้ว ลูกคู่จะต้องรับวรรคสุดท้ายอีกครั้งหนึ่ง เช่น บทตัวอย่างกลอนเพลงบอกประชัน ตอนที่เพลงบอกปานบอด จากอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้โต้ตอบกับเพลงบอกรุ่ง จากอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่แสดงถึงความสามารถในเชิงเพลงบอก ดังเช่น ตัวอย่างตอนหนึ่งจากการประชันเพลงบอก

รุ่ง: กูไม่เป็นเวสสันดร (รับ)) เพราะจะเดือดร้อนที่สุด กูจะเป็นนายเจตบุตรที่ร่างกายมันคับขัน (รับ) คอยยิงพุงชูชก (รับ) ที่สกปรกเสียครัน ถือเกณฑ์ขวางไว้ ไม่ให้มึงเข้าไป (รับ)

ปาน: ดีแล้วนายเจตบุตร (รับ) เป็นผู้วิสุทธิ์สามารถ เป็นบ่าวพระยาเจตราชที่เขาตั้งให้เป็นใหญ่ (รับ)ถือธนูหน้าไม้ (รับ) คอยทำลายคนเข้าไป เขาตั้งให้เป็นใหญ่ คอยเฝ้าอยู่ปากประตูป่า (รับ) คนอื่นอื่นมีชื่อเสียง (รับ) เขาได้เลี้ยงวัวควายแต่นายเจตบุตรรุ่ง นาย เขาใช้ให้เลี้ยงหมา (รับ)

รุ่ง :

ปานนี้เปรียบเหมือนกับชูชก มันแสนสกปรกเหลือประมาณ
อ้ายเรื่องหัวไม้ขอทาน แล้วใครจะปานกับมัน
เปิดคนที่ขี้ขอ ยิ่งคนเขายอว่าสำคัญ
แล้วตัวมันยิ่งกินยอ เห็นว่าคนพอใจ
พัทลุงหรือสงขลา ตลอดมาถึงนคร
ถ้าปล่อยให้ปานขอก่อน แล้วคนอื่นไม่พักไขว่

ปาน :

จริงแหละรุ่งปานเหมือนชูชก แต่ปานจะยกรุ่งเป็นพระเวสสันดร
ครั้งชูชกเข้าไปวอน แล้วรุ่งให้ไม่เหลือไหร่
ถึงลูกเมียยังไม่แน่ ครั่งพอปานแวะเข้าไป
บางทีสิ่งไรที่รัก ใคร่ก็รุ่งต้องให้มา

รุ่ง :

เราไม่เป็นพระเวสสันดร เพราะจะเดือนร้อนในที่สุด
เราจะเป็นนายเจตบุตร ที่มันเลิศเป็นนักหนา
ได้รับคำสั่งท้าวเจตราษฎร์ เหมือนหมายมาดที่เป็นมา
คอยรักษาอยู่ประตูป่า ถ้ามึงมาเวลาใด
เราจะคอยยิงด้วยธนูหน้าไม้ ให้ชูชกมันวายชีวิต
น้ารุ่งยกกลอนขึ้นประดิษฐ์ เห็นว่าไม่ผิดไหร่

ปาน :

จริงแหละรุ่งตนเป็นเจตบุตร เป็นคนประเสริฐสุดงามวิไล
ถ้าเมื่อชูชกเข้าไป ต้องม้วยซึ่งชีวา
แต่คนอื่นอื่นเขาเลี้ยงวัว บางคนก็เลี้ยงควาย
แต่เจตบุตรรุ่งนาย ทำไมถึงเลี้ยงหมา

2.3.4 คุณค่าของเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เพลงบอกเป็นการะเล่นพื้นบ้านที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการสืบทอดมาเป็นเวลายาวนานจวบจนถึงปัจจุบัน เพลงบอกได้กลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในเขตพื้นที่จังหวัดนี้และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพลงบอกเป็นการจะเด่นที่มีคุณค่าต่อสังคมมาทุกสมัย ซึ่งพอจะจำแนกถึงคุณค่าของเพลงบอกได้ดังนี้

1. คุณค่าทางอารมณ์ ธรรมชาติชองมนุษย์มีความต้องการทางด้านร่างกายโดยอาศัยสิ่งจำเป็นสำหรับการมีชีวิต คือ ปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ยังแสวงหาสิ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจ หาความสุขทางใจจากวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ใช้ถ้อยคำภาษาเป็นเครื่องสื่อความหมายโดยอาศัยจินตนาการ และวรรณศิลป์เป็นสื่อในการถ่ายทอดให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังได้สัมผัสความไพเราะและความงามในวรรณกรรม เกิดจินตนาการที่สวยงาม ซึ่งเป็นสิ่งช่วยบำรุงจิตใจให้บังเกิดสุข วรรณกรรมเพลงบอกก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เป็นศิลปะที่สร้างความบันเทิงซึ่งเป็นความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์ที่ทำให้ชีวิตมีความสุข เพลงบอกไนจังหวัดนครศรีธรรมราช มีคุณค่าทางอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การมีอารมณ์ขัน เพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีคุณค่าก่อให้เกิดอารมณ์ขันทั้งผู้เล่นและผู้ฟัง ด้วยองค์ประกอบของเนื้อหาในบทเพลงที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ ดังนี้

1.1.1 การใช้คำผวน คำผวน เป็นศิลปะการใช้ภาษาโดยการผวนคำหรือกลับคำ เช่น ติดที่อก ถ้าเป็นคำผวนก็คือ ตกที่อิฐ ซึ่งลักษณะการใช้คำผวนเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของชาวได้ ดังคำ กล่าวของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529, หน้า 2554) การผวนคำเป็น “การพูดให้ผู้ฟังคิดทวนกลับแล้วมีความหมายเป็นอีกแง่หนึ่ง ซึ่งส่วนมากเมื่อทวนกลับแล้วจะมีความหมายไปในทางหยาบโลน” คิลปินเพลงบอกชาวนครศรีธรรมราชนิยมนำคำผวนที่มีความหมายไปในทางหยาบโลนมาใช้ในการสร้างอารมณ์ขันวิธีหนึ่ง ซึ่งนักเพลงจะนำเอาคำผวนดังกล่าวสอดแทรกในบทเพลงบอก เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการใช้คำหยาบโลนโดยตรง และทำให้คำที่มีความหมายหยาบโลนมีการนำเสนอในเชิงศิลปะทางภาษา ซึ่งการสอดแทรกคำผวนในลักษณะดังกล่าวลงในบทกลอนเพลงบอกอย่างเหมาะสม จะทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ขัน เช่น กลอนเพลงที่นายปรีชาควายได้ประคารมกับนายสิง มีตอนหนึ่งนายสิงได้ร้องเพลงบอกสำทับนายปรีชาควายว่า

ควายเหอควายแม่หมึงลายตอก เกิดลูกทั้งครอกออกแต่อ้ายคลาย

หรือ เพลงบอกของนายเทียน สีดำ ความว่า ถูกเข้าบางงานมาตรฐานมาหลาย

ทั้งวัวทั้งควายไม่เครื่องใน น้ำจิ้มถ้วยใหญ่เขาทำไว้

เกือบจิ้มกับหายควี

1.1.2 การใช้คำสองแงลองง่าม เป็นการใช้คำที่ชวนให้ติดไปในเรื่องเพศ จึงลักษณะของการใช้คำสองแง่สองงามเช่นนี้ก่อให้เกิดอารมณ์ขัน ดังตัวอย่างกลอนเพลงของนายสุรินทร์ เสียงเสนาะ ความว่า

ถ้าไม่ได้ให้สักพันบาท สาวฉวยขอบถาดเข้าแล้วรุน
รุนไม่ขาดทุนนะหลานสาว เจ้าบ่าวเขาไม่จน
แต่ล่า ๆ เจ้าบ่าวเขาจะโกรธ กลับเขาจงโทษน้องตอค่ำ
เพราะน้องไปทำให้เขาขาดทุน น้องรุนเขาหลายหน

หรือ กลอนเพลงบอกของนายรุ่งที่ประชันกับนายเนตร ความว่า

ถ้าแม้นเปรียบกันถึงไก่แก้ว ย่อมเห็นอยู่แล้วว่าพี่ไก่แก่
ทุกวันฮอแฮเสียแล้วน้อง เพราะย่างเข้าสองชน
ไม่ใคร่สามารถจะอาจหาญ ที่ในการจะเข้าชน

หรือ กลอนเพลงบอกของนายเผียน เพชรคงทอง ความว่า

แต่เผียนอายุเจ็ดสิบกว่า เป็นคนชราต้องโรยเรียว
ในสีเสี้ยวเหลืออยู่สักส่วน เพราะมันจวนจะบรรลัย

1.1.3 การล้อบุคคล การล้อ เป็นการแสดงกิริยาวาจาหยอกเย้า เย้าแหย่ให้เกิดความรำคาญ ให้อายหรือให้โกรธ ซึ่งการล้อเลียนเป็นวัฒนธรรมการใช้ภาษาอย่างหนึ่งของชาวใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการล้อเลียนในกลุ่ม “ชายที่สนิทสนมกันมาก ๆ และเป็นคนรุ่นราวคราวเดียวกัน" (สุทธิวงศ์ พงค์ไพบูลย์, 2529, หน้า 2564) นักเพลงบอกสามารถล้อบุคคลได้ทุกเพศทุกวัย นอกจากจะล้อบุคคลที่สนิทสนมกันแล้วยังสามารถล้อบุคคลโดยไม่จำเพาะเจาะจงตัวบุคคลอีกด้วย ซึ่งอาจจะล้อเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะ ญาติพี่น้องและพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น กลอนเพลงของนายปรีชา ควาย ประคารมในเชิงเพลงบอกกับขุนประดิษฐ์ ซึ่งเป็นเพลงบอกมีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในสมัยก่อน

นายปรีชาควายได้ร้องเพลงบอกล้อขุนประดิษฐ์ความว่า

ดิษฐ์เหอดิษฐ์สูคิดโฉด เจ้านายท่านโปรดดิษฐ์ไม่เจียม
ได้เงินนวลนวลค่าธรรมเนียม ดิษฐ์ไม่เจียมหน้า
เดิมทีเป็นราชหงส์ แล้วภายหลังตกลงเป็นทา
ราชสีห์กลายเป็นหมา ต้องกินแต่ลามก

มีเรื่องเล่าว่ากันว่ารุนประดิษฐโกรธมากต้องเดินหนี เพราะว่าสิ่งที่เพลงบอกปรีชาควายกล่าวนั้นเป็นความหลังของขุนประดิษฐ์ กล่าวคือ ขุนประดิษฐ์โกงเงินหลวงจึงถูกไล่ออกจากราชการ

1.2 เป็นเครื่องประเทืองอารมณ์ เพลงบอกนอกจากจะให้อารมณ์ขันแล้ว เพลงบอกยังเป็นเครื่องประเทืองอารมณ์ที่ให้ความไพเราะ ก่อให้เกิดภาพพจน์หรือจินตนาการ ปลุกเร้าอารมณ์ของผู้ฟังให้เกิดความรู้สึกอิ่มเอิบประทับใจ และเกิดความครึกครื้นสนุกสนานด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เสียง น้ำเสียงของนักเพลงบอกเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของเพลงบอก เพราะมีอิทธิพลต่อการดึงดูใจของผู้ฟังและส่งผลต่อชื่อเสียงของนักเพลงบอก น้ำเสียงที่ไพเราะของนักเพลงบอกจะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกชาบซึ้ง ประทับใจ ยิ่งผสานกลมกลืนกับเสียงฉิ่ง ตลอดจนประกอบด้วยลูกคู่ที่มีน้ำเสียงไพเราะอีกด้วยแล้ว จะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกดังกล่าวยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการปรับเปลี่ยนระดับเสียงของนักเพลงบอกให้ทุ้ม แหลม หรือหนักเบา ซึ่งอาจจะเพื่อเน้นความหมาย เพื่อเพิ่มความหนักหน่วงและคลายความหนักหน่วงในการใช้เสียงจะทำให้ผู้ฟังได้เปลี่ยนบรรยากาศทำให้ไม่เบื่อหน่ายในการฟัง แต่กลับเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการฟัง

1.3 จังหวะ ทำนอง เพลงบอกเป็นเพลงที่มีจังหวะทำนองเป็นแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะด้วยมีฉิ่งเป็นเครื่องดนตรีกำกับจังหวะ และสามารถปรับเปลี่ยนจังหวะให้เร็วขึ้นหรือช้าลงได้ตามความต้องการ การร้องและรับเพลงบอกที่ถูกจังหวะทำนองจะก่อให้กิดความไพเราะ ปลุกเร้าอารมณ์ของผู้ฟังให้เกิดความครึกครื้นสนุกสนาน นอกจากนั้นการปรับเปลี่ยนจังหวะให้เร็วขึ้นหรือช้าลงจะทำให้ผู้ฟังได้เปลี่ยนบรรยากาศ ทำให้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการฟัง และช่วยปลุกเร้าอารมณ์ของผู้ฟังให้เกิดความรู้สึกครึกครั้นสนุกสนานยิ่งขึ้น

เนื้อหา ธรรมเนียมนิยมในการเล่นเพลงบอกในโอกาสต่าง ๆ นั้น จะเริ่มด้วยบทไหว้ครู ซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกันการสรรเสริญบุคคลตลอดจนสิ่งที่นับถือต่าง ๆ จากนั้นจึงเสนอเนื้อหาสาระให้สอดคล้องเหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ ส่วนขั้นตอนสุดท้ายของการเล่นเพลงบอกโดยทั่วไปได้แก่ การอวยพรเจ้าภาพและผู้ฟัง ดังนั้นเพลงบอกจึงให้เนื้อหาสาระหลากหลายแก่ผู้ฟัง ทั้งการสรรเสริญยกยอเจ้าภาพ การสอดแทรกจากนิทานตำนานต่าง ๆ การอวยพรตามเหมาะแก่โอกาส เป็นต้น

2. คุณค่าทางสติปัญญา เพลงบอกนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วนั้น เพลงบอกยังให้คุณค่าสติปัญญาในสองด้านคือ คุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแก่นักเพลงบอก และคุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแห่ผู้ฟัง กล่าวคือ

2.1 คุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแก่นักเพลงบอก เพลงบอกเป็นการละเล่นเพลงพื้นบ้านของขาวใต้ที่มีต้นกำเนิดมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเพลงพื้นบ้านที่ต้องอาศัยปฏิกาณไหวพริบของพ่อเพลงแม่เพลงหรือนักเล่นเพลงบอก ในการประชันเพลงหรือแต่งกลอนเพลงบอกขึ้นอย่างฉับพลัน ลักษณะการแต่งกลอนเพลงบอกที่ต้องเล่นโดยจับพลันนั้นได้แสดงให้เห็นถึงสติปัญญา

ไหวพริบรองนักเล่นเพลงบอก และเป็นการฝึกฝนตนเองในการใช้ปัญญาแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ดังเช่นตัวอย่างการประชันคารมระหว่างเพลงบอกเนตร ชลารัตน์ กับเพลงบอกป่าน

เพลงบอกเนตร ชลารัตน์ ร้องว่า

แลร่างกายก็ไม่น่ารัก คล้ายคล้ายกับยักษ์กับมาร
ไอ้หน้ากะว้ำลูกตากะโว้ง จมูกกะโด่งหน้าผากกะดุ้ง
ถ้าหลิ่วแลพุงเหลือประกอบ คล้ายกับสอบสาร
ชาวสงขลาเขามากันแซ่ ต่างคนต่างมาแลเพลงบอกปาน
รูปท่านเหมือนดอกกุหลาบ ที่เขาถ่ายในภาพยนตร์

เพลงบอกปานโต้ตอบว่า

ฮานั่งหยบหยบ หมันลักชบทูแล้ว ช่างสบช่างแคล้วมาเอาเหตุ
คันว่ากับเพลงบอกเนตร หมันเปรตตั้งร้อยหน
ไอ้เอินหมันไม่มีไหร เอาตาบอดใหญ่ขึ้นมานิพนธ์
เป็นเพลงบอกจนน้ำใจ หรือมึงไม่ไหญ่ขึ้นกัน
แต่คนตัวใหญ่เขาว่าประเสริฐ เป็นเชื้อพรหมมาเกิดแต่เทวโลก
เป็นเครื่องอุปโภคอย่างยิ่ง พร้อมไปทุกสิ่งสรรพ์
พี่เป็นเชื้อพรหมอุดมศักดิ์ ที่มีภูมิพักตร์ทั้งผิวพรรณ
ไอ้ผอมผอมพรรค์นั้นกะเพลงบอกเนตร มันเปรตนรกกา...ขวัญเหอ.

2.2 คุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแก่ผู้ฟังเพลงบอก คุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแก่ผู้ฟังเพลงบอก จะได้จากสาระต่าง ๆ ที่นักเพลงบอกได้ถ่ายทอดฝานกลอนเพลงบอกมายังผู้ฟัง ซึ่งสาระความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้น ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สภาพลังคม ประเพณี ศาสนา เกร็ดความรู้อื่น ๆ เช่น

2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ในการเล่นเพลงบอก นักเพลงบอกจะสอดแทรกความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์เพื่อแสดงถึงภูมิรู้ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองประวัติศาสตร์สถานที่ ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งของต่าง ๆ เช่น กลอนเพลงบอกยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ไทย และได้กล่าวถึงพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ ของนายเนตร ชลารัตน์ เป็นต้น

2.2.2 ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมในกลอนเหลงบอกจะมีการสอดนทรกหรือกล่าวถึงสภาพสังคม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดในสังคม นักเพลงบอกจะถ่ายทอดเรื่องราวในสังคมปัจจุบันออกมาในรูปของกลอนเพลงบอก

2.2.3 ความรู้เกี่ยวกับประเพณี เพลงบอกมีจุดกำเนิดมาจากการที่ชาวบ้านต้องการแจ้งข่าวเกี่ยวกับงานวันปีใหม่ไทยหรือสงกรานต์ โดยนักเพลงบอกจะเดินทางเล่นเพลงบอกไปตามบ้านต่าง ๆ เพื่อแจ้งวันสงกรานต์ ซึ่งการใช้เพลงบอกเพื่อบอกวันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่และบอกรายละเอียดต่าง ๆ ของปีใหม่นั้น มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับชีวิตชาวบ้านชาวเมืองในสมัยเก่ามาก เพราะชาวบ้านชาวเมืองส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร ทำไร่ทำนา จึงจำเป็นต้องการทราบว่าปีนั้น ๆ ฝนจะตกที่ห่า มีนาคให้น้ำกี่ตัว นางสงกรานต์ชื่ออะไร ทรงเครื่องอาภรณ์และพาหนะอะไร เป็นต้น ในปัจจุบัน เพลงจะใช้ในงานประเพณีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานแต่ง งานบวช ฯลฯ ซึ่งการไปเล่นในงานต่าง ๆ เหล่านั้นนักเพลงบอกมักจะสอดแทรกเนื้อหาสาระที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีนั้น ๆ แก่ผู้ฟังเสมอ

2.2.4 ความรู้ทางพระพุทธศาสนา การเล่นเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชส่วนมากจะเล่นในโอกาสงานประเพณีที่ประกอบกับนักเพลงบอกและประชาชนส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นพุทธศาสนิกชน ดังนั้นบทกลอนเพลงบอกจึงมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาเอาไว้หลากหลายตามความเหมาะสมกับโอกาสที่เล่น ซึ่งเป็นการเผยแพร่ความรู้ทางด้านพุทธศาสนาให้แก่ผู้ฟัง ตัวอย่างเช่นเกี่ยวกับพุทธประวัติ ความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติเป็นความรู้ที่มีความสำคัญยิ่งประการหนึ่ง ซึ่งพุทธศาสนิกชนจำเป็นต้องเรียนรู้นอกจากจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของพระผู้เป็นศาสนาแล้ว ยังทำให้สามารถเล็งเห็นถึงคุณธรรมจริยธรรมจากพระจริยาวัตของพระพุทธองค์อีกด้วย เช่น ความเพียรพยายาม ความเสียสละ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้พุทธศาสนิกชนได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธองค์ยิ่งขึ้น ความรู้เรื่องพุทธประวัติจะปรากฏสอดแทรกอยู่ในบทไหว้ครูที่เด่นในโอกาสซึ่งเป็นโอกาสใน เช่น กลอนต่าง ๆ และสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาสาระ โดยทั่วไปในโอกาสที่เล่นในงานบวชการเล่นที่มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งต่อการสอดแทรกความรู้ทางด้านนี้

พระรัตนตรัยเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของพระรัตนตยได้แก่ พระพุทธพระธรรม และพระสงฆ์ได้แก่ พระเมตตาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณ ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังเกิดความตระหนักในพระคุณของพระพุทธเจ้า อันจะก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธองค์และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ยิ่งขึ้น

3. คุณค่าทางจริยธรรม หลักจริยธรรม เป็นระเบียบหรือแนวทางให้คนปฏิบัติ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุข ไม่เกิดการขัดแย้งกันในเรื่องการกระทำ จริยธรรมเป็นเครื่องกีดกันไม่ให้เกิดความเห็นแก่ตัว แต่ให้ทุกคนเคารพต่อระเบียบแบบแผน ประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรม ในระเบียบในวินัย กลอนเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นบทกลอนที่มุ่งเน้นสร้างความสนุกสนานความเพลิดเพลินและการแจ้งข่าวสาร สาระความบันเทิงต่าง ให้แก่ผู้ฟังแล้วนั้น ยังเป็นบทกลอนที่นักเล่นเพลงบอกได้สอดแทรกแนวการปฏิบัติตนหรือจริยธรรมไว้เพื่อเป็นข้อคิด เตือนสติ

อบรมสั่งสอนผู้คนในสังคม ซึ่งลักษณะจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในกลอนเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น มีจริยธรรมหลายประการ เช่น

- การปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่งของประเทศชาติ เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขและความมั่นคงของชาติ ความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริบั เป็นจริยธรมพื้นฐานประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝังแก่ประชาชน จริยธรรมในข้อนี้ส่วนใหญ่จะเห็นได้จากบทกลอนเพลงบอกที่เป็นบทไหว้ครู ซึ่งเป็นกลอนที่นักเพลงแสดงความเคารพบูชาพระศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ และบางครั้งจะพบว่าสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาด้วย

- การปลูกฝังความกตัญญูกตเวที ต่อบิดามารดาผู้ที่มีพระคุณ ความกตัญญูกตเวทีเป็นจริยธรรมที่สำคัญยิ่ง เพราะผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีถือว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี ผู้ที่มีคุณธรรมข้อนี้จะประสบกับความสุขความเจริญ นักเพลงต่างได้สอดแทรกเรื่องนี้ไว้เสมอ ซึ่งส่วนใหญ่จะพบในบทไหว้ครู

- การปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตคือ การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น นักเพลงบอกได้สอดแทรกจริยธรรมข้อนี้ไว้เพื่อให้คนในสังคมมีความซื่อสัตย์ไม่คดโกง สังคมและประเทศชาติจะได้เจริญรุ่งเรือง

- การสร้างมโนธรรมสำนึก เป็นการกระทำตนให้เป็นผู้ที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป อันเกิดจากการใช้สติปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล ความมีมโนธรมสำนึกจะทำให้บุคคลมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม

นอกจากนี้ ยังเน้นการสอนให้เว้นจากความชั่ว เว้นจากการพนัน อบายมุข การไม่ลุ่มหลงในกามารมณ์ เป็นต้น ดังนั้นคุณค่าของเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชในด้านคุณค่าทางจริยธรรมจึงเป็นเครื่องชี้นำให้คนในสังคมมีแนวทางที่จะประพฤติปฏิบัติตนได้ตามที่สังคมมุ่งหวัง เป็นกลอุบายที่แยบยลในการปลูกฝังจริยธรรมให้กับคนในสังคม เพื่อที่จะให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีความสุข

2.3.5 ศิลปินเพลงบอกที่มีชื่อเสียงในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เพลงบอกปานบอด นายปาน ชีช้าง หรือ ปานบอด เป็นแม่เพลงที่ผู้คนชื่นชอบและมีชื่อเสียงที่สุด แข่งกับใครที่ไหนเป็นต้องชนะคู่แข่งทุกครั้ง เรียกกันว่าเพลงบอกปานบอด เพราะท่านเป็นคนตาบอดสนิททั้งสองข้าง ชีวิตและผลงานของเพลงบอกปานบอด ศิลปินเพลงบอกชั้นครูจึงน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ตามประวัติเพลงบอกปานบอด เป็นคนบ้านนาดอน ตำบลเขาพังไกร อำเภอ

หัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ท่านสนใจ เรื่องกาพย์กลอนมาตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก ร้องได้ทั้งกลอนหนังตะลุง มโนราห์ ซึ่งเป็นกลอนสด ท่านเป็นปฏิภาณกวี ว่าได้สด ๆ โดยไม่ต้องมีเนื้อหามาให้ท่องจำเหมือนเพลงบอกคณะอื่น ๆ อาจจะด้วยเพราะท่านตาบอดมาตั้งแต่เด็กนั่นเอง แต่การร้องเพลงบอกของท่าน คนตาดี ๆ ก็ไม่อาจเทียบได้ ศิลปินรุ่นหลังได้เขียนคำยกย่องเพลงบอกปานบอดไว้เป็นทำนองเพลงบอกว่า

“ปานบอดยอดขยันหมั่นศึกษา
จนเชื่องชับเช่นเป็นเจรจา (เชื่อง ชับ เช่น หมายถึง เก่งมากๆ)
เลยดีหวาอาจารย์การแสดง”
และยังยกย่องต่อว่า
“ทั้งพ่อแม่พี่น้องร่วมท้องเกิด
เห็นดีเลิศก็ยิ่งรักเป็นหนักหนา
ถึงฤดูเดือนสี่ที่ออกนา
ปานอยู่เคหาเลี้ยงน้องชอบร้องเรือ”

จากการที่มีชื่อเสียงในการร้องเพลงบอกนี่เอง เพลงบอกปานบอด เมื่ออายุได้ราวๆ สิบแปดถึงสิบเก้าปี จึงมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วภาคใต้ โดยร้องชนะเพลงบอกรุ่นพี่ ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ซึ่งได้แก่ เพลงบอกรอดหลอ เพลงบอกเนตร ทำให้เพลงบอกปานบอดเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น การแข่งแต่ละครั้ง ผู้คนจะเข้าชมเข้าฟังอย่างล้นหลาม ว่ากันว่า ในสมัยนั้น ไม่มีใครที่เทียบเพลงบอกปานบอดได้เลย ตามที่ได้ค้นคว้าไถ่ถาม คนเก่า ๆ เล่าว่าท่าน เพลงบอกปานบอด เกิดใน พ.ศ.2433 เพลงบอกปานบอด เป็นเพลงบอกสองหิ้ง ซึ่งหมายถึง จะต้องทำพิธีไหว้ครูแต่ละครั้ง ต้องไหว้สองหิ้ง นั่นหมายถึงหิ้งครูเพลงบอกและหิ้งครูหนังตะลุง เพราะเก่งทั้งหนังตะลุงและเพลงบอก ทั้งยังมีชื่อเสียงศิลปะทั้งสองแขนงนี้ด้วย บางคนจึงเรียกเพลงบอกปานบอดว่า ปานสองหิ้ง แม้ว่าเพลงบอกปานบอดได้เสียชีวิตไปนานแล้ว แต่ผลงานของท่านยังเป็นที่เลื่องลือ และยังประโยชน์ต่อวงการศิลปินและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ สืบเนื่องมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพลงบอกปานบอดถึงแก่กรรมขณะมีอายุได้ 66 ปี (พ.ศ.2498) แต่ชื่อเสียงของท่านยังคงเป็นที่กล่าวขานมาตราบปัจจุบัน

เพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ ชื่อเดิมนายสร้อย คำแจ่ม เกิดวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2468 ที่หมู่ที่ 9 ตำบลเชียรเขา อำภอเชียร์ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาได้ฝากตัวเป็นศิษย์ท่านเจ้าคุณธรรมราชมุนี วัดหน้าพระบรมธาตุ และได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ แต่เรียนได้เพียงชั้นมัธยมปีที่ 4 ก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงกลับไปอยู่บ้านและหมดโอกาสเรียนต่อ จากนั้นจึงได้บรรพชาเมื่ออายุ 18 ปี ณ วัดโพธิ์ อยู่ในร่มกาสาวพัสตร์ได้ 4 ปี ก็ลาสิกขาบทออกมามีครอบครัว

ในเรื่องความสนใจเพลงบอกนั้น เริ่มจากเมื่อครั้งนายสร้อยอยู่หน้าวัดพระบรมธาตุเจ้าคุณธรรมราชมุนี ได้รับเพลงบอกปานบอดมาเล่นหลายครั้ง นายสร้อยฟังแล้วประทับใจพยายามจดจำบทกลอน เที่ยวว่าเลียนแบบกับพวกเด็กวัด ครั้นริหัดนานเข้าก็เกิดรักชอบและร้องเล่นโดยปริยายออกเที่ยวว่าสนุกไปตามงานต่าง ๆ จนกระทั่งนายแก้ว กำนันตำบลทรายขาว อำเภอเชียรใหญ่ ได้ขอร้องให้ว่าเพลงบอกโต้กับเพลงบอกเผียน เป็นการแก้ขัดในงานศพท่านพระครูนิโครธวัดโคกพิกุล โดยมีเพลงบอกปานบอดเป็นประธาน การโต้คราวนั้นนับเป็นครั้งแรก แม้จะเอาชนะเพลงบอกเผียนไม่ได้ แต่ก็มิได้เพลี่ยงพล้ำ ทั้งยังแสดงฝีปากได้คมคายหลายตอน จากนั้นมานายสร้อยก็เริ่มเป็นที่รู้จักของผู้คนมากขึ้น ได้ออกโต้เพลงบอกฝีปากดีหลายคน

เพลงบอกสร้อย ได้ออกโรงว่าเพลงบอกมาตั้งแต่อายุ 17 ปี โดยมีงานสืบเนื่องต่อกันมาอย่างไม่ขาดตอน มีการรับงานว่าเพลงบอกในงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบวชนาค งานศพ งานรื่นเริง งานเทศกาล งานประชันขันแข่ง งานกุศล งานสาธารณประโยชน์ ฯลฯ ตลอดระยะเวลากว่า 50 ปี ที่เพลงบอกสร้อยได้ออกโรงว่าเพลงบอก ได้แสดงผลงานให้เป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ชื่นชอบของประชาชนทั่วภาคใต้ กรุงเทพมหานคร และมาเลเซีย โดยเฉพาะในภาคใต้ เมื่อมีการประชันเพลงบอกขึ้นเมื่อใดรางวัลชนะเลิศมักจะเป็นของเพลงบอกสร้อยเมื่อนั้น นักเลงเพลงบอกน้อยคนนักที่จะไม่รู้จักศิลปินผู้นี้ในการว่าเพลงบอกทุกครั้ง เพลงบอกสร้อยได้มีการแทรกกลอนหนังตะลุง โนรา เข้าไปด้วย ทำให้มีหลากรสหลายทำนอง เมื่อประกอบเข้ากับสติปัญญา และไหวพริบในการหยิบเอเรื่องราวมาผสมผสานเข้ากับเนื้อหา ทำให้ท่านมีชื่อเสียงติดปากคนปักษ์ใต้ว่า “ดอกสร้อย เสียงเสนาะ”

ผลงานและเกียรติที่ได้รับที่สำคัญ

1. ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงการแสดงพื้นบ้าน - เพลงบอกประจำปี พ.ศ. 2538 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

2. ได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม ปี พ.ศ. 2534

3. ได้รับรางวัลที่ 1 การประชันเพลงบอกในงานเทศกาลเดือนสิบ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2532

4. ได้รับรางวัลที่ 1 การประชันเพลงบอกที่แหลมสมิหลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

เพลงบอกสุรินทร์ เสียงเสนาะ ชื่อเดิมนายสุรินทร์ จันทร์ทอง เกิดวันอาทิตย์ที่ 9 มกราคม 2491 หมู่ที่ 4 ตำบลสวนหลวง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มูลเหตุจูงใจเข้าสู่วงการเพลงบอก เพราะชอบทางด้านกาพย์กลอน และต้องการที่จะประกอบอาชีพศิลปิน โดยในระยะแรกฝึกฝนด้วยตนเอง ต่อมาได้สมัครเป็นศิษย์เพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ เพลงบอกสุรินทร์เป็นนักเพลงบอกที่มีนำเสียงดีเยี่ยมคนหนึ่งและเป็นศิลปินเพลงบอกที่สร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ที่น่าสนใจคือ นำบท

เพลงที่เรียกว่าเพลงหน้าแตระมาดัดแปลงใหม่ ทำให้น่าสนใจมากขึ้น ทั้งทำนองที่สนุกสนานเร้าใจคนฟัง เรียกว่าเพลงตรึกแตระ เพลงบอกสุรินทร์เป็นศิลปินเพลงบอกที่มีงานแสดงตลอดทั้งปี มีการเดินทางไปทั่วในแถบจังหวัดภาคใต้ และบางครั้งเดินทางไปเล่นเพลงบอกถึงประเทศมาเลเซีย ผลงานและเกียรติที่ได้สำคัญด้านเพลงบอก คือ รับรางวัลที่ 1 การประชันเพลงบอก ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากชมรมผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน พ.ศ.2531 และรับรางวัลพระราชทานพระพิฆเณศทองคำ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในฐานะศิลปินยอดเยี่ยมประจำภาค พ.ศ.2540 ปัจจุบันเพลงบอกสุรินทร์ ศิษย์สร้อยเสียงเสนาะ (จันทร์ทอง) เจ้าของรางวัลพระพิฆเนศทอง พระราชทานสมเด็จพระเทพฯ,ศิลปินพื้นบ้านยอดเยี่ยมประจำภาคใต้ ได้เสียชีวิตแล้วเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2564 ด้วยวัย 73 ปี

เพลงบอกทวี อัศวิน ชื่อเดิมนายทวี กาจิริต เกิดเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2487 การศึกษาขั้นประถมศึกษาปีที่ ริ่มเป็นเพองบอกสมัครเล่น และต่อมาก็สมัครเป็นศิษย์พลงบอกแมนบ้านวังวัว จึงได้เป็นเพลงบอกอาชีพ และในขณะเดียวกันก็ได้แสดงหนังตะลุงควบคู่กันไปด้วย ผลงานและเกียรติที่ได้รับที่สำคัญ

1. ได้รับโล่รางวัลที่ 1 การประชันเพลงบอก จากพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในงานฉลองกรุงสองร้อยปี ที่สนามกีฬากลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ได้รับรางวัลชนะเลิศการแข่งขันเพลงบอกในงานเทศกาลเดือนสิบ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2543 และ 2545

ในปัจจุบันเพลงบอกทวี และเพื่อนเพลงบอกหลายท่านร่วมกันดำเนินการจัดตั้งสมาคมเพลงบอกนครศรีธรรมราช โดยรับหน้าที่เป็นรองนายกสมาคมเพลงบอกฝันที่ 1 เพื่อร่วมกับรักษาเอกลักษณ์ของเพลงบอกไว้ให้ลูกหลานได้สืบสานต่อไปในอนาคต

เพลงบอกสร้อยหญิง สมใจ อู่ทอง (ณัฏฐวุธ นุราช, 2559, หน้า 114-137) เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ 4 ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอายุ 67 ปี สมรสกับ นางหมัดแป้ง อู่ทอง มีบุตร ธิดารวมทั้งสิ้น 8 คน รับการศึกษาชั้นประถมเตรียมจนถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จึงตัดสินใจลาออกมาประกอบอาชีพทำประมงกับบิดา เหตุด้วยเพราะจิตใจใฝ่ไปในด้านศิลปะการแสดงหนังตะลุง และได้ฝากตัวเป็นศิษย์กับหนังจันทร์แก้ว บัวขวัญ ไปอาศัย กิน นอน อยู่ที่บ้านหนังจันทร์แก้ว การฝึกหัดหนังตะลุงของครูสมใจ ศรีอู่ทองพอจะสรุปได้ว่า ครูสมใจ ศรีอู่ทอง ต้องทำงานและปฏิบัติรับใช้ครู สุดแต่ครูจะใช้งาน ท่านมีความขยันหมั่นเพียรและอดทนอย่างยิ่งยวด หวังเพื่อแลกกับวิชาหนังตะลุงหนังจันทร์แก้ว มีวิธีการที่ฝึกฝนศิษย์คือ ฝึกให้ศิษย์รู้จักคิด รู้จักสังเกต ไม่จำเป็นต้องจับรูปหนังตะลุงก็ได้ เมื่อไปแสดงที่ไหน ครูสมใจ ศรีอู่ทองก็จะตามไปดูวิธีการแสดง คอยดู คอยฟัง ทั้งด้าน การเชิดรูป การพูด การขับบท ต้องสังเกตทุก ๆ อย่าง มีการบอกคาถาอาคมบ้างเป็นครั้งคราว ครูสมใจ เป็นคน อ่อนน้อมถ่อมตน ใช้

ง่ายว่าง่าย เป็นที่รักของลูกคู่ในโรงหนังทั้งหมด จึงได้วิชาเครื่องดนตรี หนังตะลุง ไม่ว่าจะเป็นโหม่ง ทับ ฉิ่ง กลอง ซออู้ ซอด้วง สามารถบรรเลงจนเกิดความชำนาญ หากคณะขาดคนบรรเลงเครื่องดนตรีชิ้นใด ก็จะลงไปแทนที่ได้ทันที เหตุนี้จึงทำให้หนัง จันทร์แก้ว เห็นแววศิลปิน ท่านเรียกมาพบแล้วกล่าวว่า “ไปต่ะลูก มึงพร้อมแล้ว” ใช้เวลา เพียง 8 เดือนเท่านั้น สมใจ ศรีอู่ทอง ออกมาตั้งโรงหนังเป็นของตัวเอง โดยตั้งชื่อคณะว่า “หนังสมใจ ศรีอู่ทอง”

หลังจากหยุดการแสดงหนังตะลุงอย่างถาวรแล้ว แต่ด้วยนิสัยชอบในบทกลอน จึงคิดหาหนทางต่าง ๆ ที่จะได้กลับมาสู่การขับบทกลอนอีก มีข้อแม้ว่า ต้องลงทุนน้อยมีค่า ใช้จ่ายน้อย ไม่กระทบวิถีการดำเนินชีวิตและรายได้ของครอบครัว จึงตัดสินใจฝึกหัดว่า เพลงบอกเอง แบบครูพักลักจำไปก่อน ไม่ได้เป็นลูกศิษย์ของใคร จดจำจากเพลงบอกรุ่นเก่า ตามงานต่าง ๆ เช่น เพลงบอกเผียน เพ็ชรคงทอง เพลงบอกสังข์ บางพร้าว เพลงบอกเนตร ชลารัตน์ เพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ เพลงบอกแย้ม สงขลา เป็นต้น ครั้งหนึ่งสมใจ ศรีอู่ทอง ได้รับเชิญให้ขับกลอนเพลงบอกงานศพที่บ้านบางบูชา ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับเพลงบอกสังข์ บางพร้าว ท่านเป็นเพลงบอกรุ่นครูที่มีความสามารถสูง สมใจ ศรีอู่ทอง ตื่นเต้นมากในการขับ ด้วย เพราะกลัวจะว่าผิดหลักการเพลงบอกต่อหน้าครูผู้ใหญ่ แต่การแสดงครั้งนี้ก็ผ่านไปได้ด้วยดี เป็นที่ยอมรับของผู้ฟัง เพลงบอกสังข์ บางพร้าว ได้อุทานต่อหน้าประชาชนในงานว่า “กูไม่ได้ ลูกเองสืบสาย ก็ได้ลูกเกลอสืบสายแล้ว”

เวทีที่ภูมิใจที่สุดในการแข่งขันเพลงบอก คือ งานมหกรรมเพลงบอกที่สนามหน้า เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีคณะเพลงบอกลงสมัคร 23 คณะ สมใจ ศรีอู่ทอง ติดอันดับ 5 คณะ สุดท้าย และสามารถคว้ารางวัลชนะเลิศได้ เหตุการณ์ทั้ง 3 เวทีนี้ทำให้ สมใจ ศรีอู่ทอง เปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น รู้จักสังเกตมองเอาข้อดีข้อเสียของผู้ร่วมเข้าแข่งขัน มาพิจารณา และรางวัลต่าง ๆ ที่ได้ยังเป็นกำลังใจที่สำคัญ เพราะอย่างน้อยก็ทำให้มั่นใจได้ว่า การตัดสินใจก้าวมาสู่วงการเพลงบอกก็เป็นที่เอาตัวรอดได้ ไม่แพ้หนังตะลุง ผลงานและเกียรติที่ได้รับที่สำคัญ ด้านเพลงบอก ถึง 2 รางวัล คือ คว้ารางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินรางวัล 20,000 บาท ซึ่งจัดโดยอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ครั้งที่ 3 ประจำปี 2557 ณ บริเวณสนามที่ว่าการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2557

เพลงบอกสร้อยหญิง สมใจ ศรีอู่ทองยึดหลักการทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมไว้มากมาย เช่น ให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความเดือดร้อนเรื่องเงินทองโดยเล่นเพลงบอกโดยไม่คิด ค่าใช้จ่าย เล่นเพลงบอกในงานประเพณี งานเทศกาล งานวัดต่าง ๆ เพื่อเป็นงานการกุศล ถือว่าได้ทำบุญไปในตัว ให้ความรู้ด้านการเล่นเพลงบอกแก่สื่อมวลชน โดยอนุญาตให้บันทึกเสียงนำไป เผยแพร่ได้โดยไม่หวง

ความรู้ ถ่ายทอดความรู้ในการละเล่นเพลงบอกด้วยการสาธิตและการไปเป็นวิทยากรในสถาบันการศึกษาการสาธิตการละเล่นเพลงบอกและวิทยากรในสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น

ปัจจุบันคณะเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช ยังมีอยู่หลายคณะ ซึ่งจากข้อมูลของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รวบรวมรายชื่อ สถานที่อยู่ พร้อมอัตราค่าจ้างของคณะเพลงบอกแต่ละคณะไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ทำเนียบคณะนักแสดงพื้นบ้าน ประเภทเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่	ชื่อคณะ	หัวหน้าคณะ/ผู้ประสานงาน	จำนวนนักแสดง (คน)	สถานที่ติดต่อ	ช่องทางติดต่อ	ราคาค่าจ้างโดยประมาณ
1	เพลงบอกอภิรักษ์	นายอภิรักษ์ จันทวงศ์	5	204/5 ม.4 ต.ปากพูน อ.เมือง จ.นครศรีฯ	09 7945 9293	5,000-7,000
2	เพลงบอกคุณากร นครศรี	นายคุณากร ประมุข	13	19 ถ.ศรีธรรมโศก ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีฯ	09 6352 0898	5,000-7,000
3	เพลงบอกอภิชญะ อินทรสาร	นายอภิชญะ อินทรสาร	4	17 ซ.พัฒนา 3 แยก 1 ต.ในเมือง อ.เมืองฯ จ.นครศรี ฯ	06- 4857 3089	5,000-7,000
4	เพลงบอกพัชรพล ไชยศรี	นายพัชรพล ไชยศรี	5	94/89 ม.5 ต.นาทราย อ.เมืองฯ จ.นครศรีธรรมราช	09 9408 2503	3,000
5	เพลงบอกนพฎน ล้ำเลิศ	นายนพฎน ล้ำเลิศ	5	4372 ซ.6/3 ถ.พัฒนาการคูขวาง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีฯ 80000	08 0531 6233	3,000
6	เพลงบอกมนต์ชัย ศรชัย	นายมนต์ชัย ศรชัย	5	27/2 ถ.ศรีธรรมโศก ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีฯ 80000	08 9970 6373	5,000
7	เพลงบอกชูพล ชูแสง	นายชูพล ชูแสง	4	185/7 ม.7 ต.นาสาร อ.พระพรหม จ.นครศรีฯ	08 1747 1695	5,000-7,000
8	เพลงบอกหญิงกรรณิกา ชูแสง	นางสาวกรรณิกา ชูแสง	4	185/7 ม.7 ต.นาสาร อ.พระพรหม จ.นครศรีฯ	06 5412 6195	5,000-7,000
9	เพลงบอกสร้อยหญิงเขาพระทอง	นางสมใจ ฤทธิอักษร	3	9 ม.1 ต.เขาพระทอง อ.ชะอวด จ.นครศรีฯ		5,000-8,000
10	เพลงบอกสมใจ ศรีอู่ทอง	นายสมใจ อู่ทอง	4	168 ม.14 ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.นครศรีฯ	06 8780 6899 08 7469 4946	4,000-6,000 ขึ้นอยู่กับระยะทาง
11	เพลงบอกไผ่ ศ.ศรีอู่ทอง	นายคฑาวุฒิ อินทร์จันทร์	4	5 ม.7 ต.คลองกระบือ อ.ปากพนัง จ.นครศรีฯ 80140	06 1916 8557	3,000-5,000
12	เพลงบอกวีระ งามขำ	นายวัชระ งามขำ	4	82 ม.2 ต.เขาน้อย อ.สิชล จ.นครศรีฯ	06 4903 8547	3,000-5,000
13	เพลงบอกประทิ่น สุขจันทร์	ประทิ่น สุขจันทร์	5	108 ม.3 ต.ถ้ำใหญ่ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีฯ	09 5543 1426	5,000-7,000
14	เพลงบอกสัจจกาญจณ์	นายสัจจกาญจณ์ ศรีวิสุทธิ์	5	41 ม.5 ต.ไม้เรียง อ.ฉวาง จ.นครศรีฯ 80260	09 6393 7559	5,000

	ศรีวิสุทธิ์				Line 096393 7559	
15	เพลงบอก โทน บันเทิงศิลป์	นายจารุพงษ์ สุมงคล	4	10/1 ม.2 ต.แก้วแสน อ.นาบอน จ.นครศรีฯ 80220	08 9971 6477	4,000
16	เพลงบอก ปรีชา สุขจันทร์	ร.ต.ท.ปรีชา สุขจันทร์	4	30 ม.3 ต.คลองเส อ.ถ้ำพรรณรา จ.นครศรีฯ	09 5543 1426	5,000
17	เพลงบอก ทวี อัศวิน	นายทวี กาจิริต	5	26 ม.7 ต.อินคีรี อ.พรหมคีรี จ.นครศรีฯ	08 6428 0232	5,000
18	เพลงบอก ขจร สำอางกาย	นายขจร สำอางกาย	5	179 ม.3 ต.นาเรียง อ.พรหมคีรี จ.นครศรีฯ	08 3910 1392	5,000

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2565, ออนไลน์

https://www.m-culture.go.th/nakhonsrithammarat/more_news.php?cid=44 สืบค้น 20 กย. 2565

2.4 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเมืองประวัติที่มีชื่อเสียงมาไม่น้อยกว่า 1,800 ปีมาแล้ว หลักฐานทางโบราณคดีมีกำเนิดมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 เป็นอย่างน้อย จากประวัติอันยาวนานแห่งนครศรีธรรมราช ได้ปรากฏชื่อใน ที่ต่าง ๆ เช่น ตามพรลิงค์มัทธาลิงค์คม เกศวร โฮลิง เชียะโทว้ โลแค็ก (Locac) สิริธรรม นครศรีธรรมราช ลิกอร์ (Ligor) ละครคิวตูตอน สุวรรณปุระ ปาฏลีบุตร (Pataliputra) และ เมืองนคร เป็นต้น

คำว่า “นครศรีธรรมราช” แปลความได้ว่า “นครอันงามสง่าแห่งพระราชาผู้ทรงธรรม”และธรรมของ พระราชาแห่งนครนี้ก็คือ ธรรมแห่งพระพุทธศาสนา นครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมมาจากอินเดียทั้งในด้านศาสนา ความเชื่อ อักษร ภาษา ประเพณี และการปกครองจนกลายเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมมาถึงปัจจุบัน

ถ้าจะลำดับความเป็นมาของนครศรีธรรมราช จากหลักฐานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่สืบค้นได้ในขณะนี้ พบว่ามีภูมิหลังอันยาวนานนับตั้งแต่ยุคหินกลาง ในราว 8,350 - 11,000 ปีที่ล่วงมา จากหลักฐานมีการพบเครื่องหินที่มีตัวขวานยาวใหญ่ (บางคนเรียกว่าระนาดหิน) ที่อำเภอท่าศาลา ในยุคโลหะได้พบหลักฐานทางโบราณคดีคือ กลองมโหระทึกสำริด 2 ใบ ที่บ้านเกตุกาย ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง และที่คลองคุดด้วน อำเภอฉวาง นอกจากนี้ในบริเวณพื้นที่อำเภอสิชล ปัจจุบันยังมีร่องรอยโบราณสถาน และโบราณวัตถุเกี่ยวเนื่องในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีอายุเก่าแก่ที่สุดในนครศรีธรรมราช เช่น พระพุทธรูปสำริด ศิลปะ แบบอมราวดีของอินเดีย และเศียรพระพุทธรูปศิลปะแบบคุปตะอินเดีย เป็นต้น

จากหลักฐานเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า ในช่วงนี้นครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมมาจากอินเดียอย่างมากมาย ทั้งในด้าน ศาสนา ความเชื่อ อักษร ภาษา ประเพณี และการปกครองจนกลายเป็นพื้นฐานวัฒนธรรม นครศรีธรรมราชมาถึงปัจจุบันนี้ พุทธศตวรรษที่ 17-19 เป็นช่วงที่นครศรีธรรมราชมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ศรีธรรมาโศกราช ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง น่าจะเนื่องมาจากการเป็นสถานีการค้าสำคัญของคาบสมุทรไทยเป็นจุดพักถ่ายซื้อสินค้าระหว่างตะวันออกกับตะวันตกที่ดีที่สุด ในเวลานั้นประกอบกับบริเวณหาดทรายแก้วอันเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่ประดิษฐานพระบรม สารีริกธาตุของพระพุทธองค์ความศรัทธาและความเลื่อมใสในบวรพุทธศาสนา จึงเป็นปัจจัยชักนำให้ผู้คนจากทุกสารทิศในภาคใต้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในนครศรีธรรมราชอย่างหนาแน่น ในราว พ.ศ.1700 เศษ ราชวงศ์ศรีธรรมาโศกราชก็สามารถจัดการปกครองหัวเมืองรายรอบ ได้สำเร็จถึง 12 เมือง เรียกว่า เมืองสิบสองนักษัตร ประกอบด้วย เมืองสายบุรีเมืองปัตตานีเมืองกลันตัน เมืองปาหัง เมืองไทร บุรีเมืองพัทลุง เมืองตรัง เมืองชุมพร เมืองบันทายสมอ เมืองสะลุเอา เมืองตะกั่วป่า และ เมืองกระบุรี

จากหลักฐานตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ตลอดถึงวรรณกรรมเรื่องพระนิพพานสูตรทุกสำนวนต่างยืนยันให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความรุ่งเรืองไพศาลของนครศรีธรรมราช ในยุคดังกล่าวและสามารถควบคุมหัวเมืองอื่น ๆ ได้ทั่วถึงคาบสมุทรมีแสนยานุภาพเกรียงไกรถึงขนาดกรีธาทัพไปตีลังกาถึงสองครั้ง เหนือสิ่งอื่นใดราชวงศ์ศรีธรรมาโศกราชได้สถาปนาพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ขึ้นอย่างมั่นคงในนครศรีธรรมราช มีการบูรณะพระเจดีย์เดิมให้เป็นทรงระฆังคว่ำอันเป็นศิลปะลังกา จนนครศรีธรรมราชกลายเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม เป็นเมืองแม่แห่งวัฒนธรรมที่ได้ถ่ายทอด ศิลปวัฒนธรรมไปยังหัวเมืองอื่น ๆ รวมทั้งสุโขทัยซึ่งในเวลานั้นเพิ่งเริ่มก่อตัวขึ้น เป็นราชธานีทางภาคเหนือตอนล่างใหม่ ๆ ในช่วงแรกของการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี คือ สมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ แต่งตั้งอุปราช (พัฒน์) บุตรเขยของพระเจ้านครศรีธรรมราช (หนู) ขึ้นเป็นเจ้าพระยานครศรีธรรมราช" เจ้าพระยานครนครศรีธรรมราช (พัฒน์) รับราชการมาจนถึงปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 2 จึงได้กราบทูลลาออกจากตำแหน่งด้วยเห็นว่าชราภาพมากแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระบริรักษ์ภูเบศรผู้ช่วยราชการเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ต่อมากระทำความดีความชอบในราชการ จนได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยานครศรีธรรมราช คนทั่วไปรู้จักในนาม “เจ้าพระยานครน้อย”

เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ตามหลักฐานทางราชการ กล่าวว่า เป็นบุตรเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (พัฒน์) แต่คนทั่วไปทราบกันว่าเป็นโอรสพระเจ้ากรุงธนบุรี เจ้าพระยานครศรีธรรมราชผู้นี้มีความสามารถได้ปราบปรามหัวเมืองมลายูได้สงบราบคาบเป็น นักการทูตที่สำคัญคนหนึ่ง โดยเฉพาะการเจรจากับอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 2-3 ได้ทำให้เมือง นครศรีธรรมราชมีอิทธิพลต่อหัวเมืองมลายู เป็นที่น่านับถือยำเกรงแก่บริษัทอังกฤษซึ่งกำลังแผ่อิทธิพลทางการค้าขาย

และทางการเมืองในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ เจ้าพระยา นครศรีธรรมราช (น้อย) ยังเป็นผู้มีฝีมือในทางช่างหลายอย่าง เช่น ฝีมือในทางการต่อเรือจนได้รับสมญา ว่าเป็น "นาวีสถาปนิก" และใน สมัยรัชกาลที่ 4 เจ้าพระยา นครศรีธรรมราช (น้อย) ก็ได้ถวายพระแท่นถมตะทองและพระราชยานถมอีกด้วย

ภายหลังที่เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ถึงแก่อสัญกรรม เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชคนถัด มา คือ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อยกลาง) ผู้บุตรไม่เข้มแข็งเท่าที่ควรเป็นเหตุให้หัวเมืองกระด่างกระเดื่อง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแก้ไขจัดการปกครองหัวเมืองปักษ์ใต้ โดยให้มีการปกครองเป็นมณฑลนครศรีธรรมราชจึงเป็นมณฑลหนึ่งของประเทศไทย โดยทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้พระยาสุขุมนัยวินิต (ปั้นสุขุม) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ใน พ.ศ.2439 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการ แผ่นดินด้านการปกครองหัวเมืองอีกครั้งหนึ่งในรัชกาลนี้ โปรดฯ ให้มีการแต่งตั้งตำแหน่งอุปราชปักษ์ใต้ 25 ขึ้น เพื่อปกครองหัวเมืองปักษ์ใต้ทั้งหมด ในการนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ดำรงตำแหน่งอุปราชปักษ์ใต้ จนกระทั่งได้มีการเปลี่ยนแปลงการ ปกครองใน พ.ศ.2475 จึงได้ยุบมณฑลนครศรีธรรมราชลงเป็นจังหวัดหนึ่งของราชอาณาจักรไทยและ ดำรงฐานะดังกล่าวเรื่อยมาจนปัจจุบัน

ด้วยเหตุที่นครศรีธรรมราชมีประวัติอันยาวนานมาก ก่อนกรุงสุโขทัย ซึ่งถือว่าเป็นราชธานีแรก ของไทยมีความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์มาก่อนศิลปะ วัฒนธรรม เช่น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ช่างฝีมือพื้นบ้าน การละเล่น และขนบธรรมเนียมประเพณีอัน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจึงมีมาก ซึ่งชาวเมืองยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน นครศรีธรรมราชจึงมีอารยธรรมและศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ บ้านเมืองมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ลักษณะทางกายภาพ ที่ตั้งและอาณาเขต จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางตอนกลางของภาคใต้ ห่างจากกรุงเทพมหานคร 780 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 9,942.502 ตร.กม. หรือประมาณ 6,214,064 ไร่ มีพื้นที่มากเป็นลำดับที่ 16 ของประเทศ หรือประมาณ ร้อยละ 1.98 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ที่ตั้งของ จังหวัดตั้งอยู่ประมาณละติจูดที่ 9 องศาเหนือ และลองติจูด 10 องศาตะวันออก 1.2.1 อาณาเขต ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทิศใต้ติดต่อกับ จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง จังหวัดตรัง ทิศตะวันออกติดต่อกับอ่าวไทยเป็นชายฝั่งทะเล มีความยาวประมาณ 225 กิโลเมตร ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดกระบี่

การปกครอง จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งเขตการปกครองตามลักษณะพื้นที่ออกเป็น 23 อำเภอ คือ 1. เมืองนครศรีธรรมราช 2. เชียรใหญ่ 3. ปากพนัง 4. ชะอวด 5. ทุ่งสง 6. ท่าศาลา 7. ร่อนพิบูลย์ 8. สิชล 9. ลานสกา 10. พิปูน 11. หัวไทร 12. ทุ่งใหญ่ 13. ฉวาง 14. ขนอม 15.

นาบอน 16. พรหมคีรี 17. บางขัน 18. จุฬาภรณ์ 19. ฦ้าพรรณรา 20. พระพรหม 21. เฉลิมพระเกียรติ 22. นบพิตำ 23. ช้างกลาง

ประชากร จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรจำนวน 1,548,331คน (เดือนมีนาคม 2558) แยกเป็นชาย 766,787 คน หญิง 781,544 คน 535,044 ครัวเรือน โดยเฉลี่ยมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 155.72 คน ต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จำนวน 270,491 คน 102,086 ครัวเรือน และอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอฦ้าพรรณรา จำนวน 19,120 คน 6,889 ครัวเรือน

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะนำมาเป็นกรอบในการวิจัย ดังนี้

ภิญโญ ภู่เทศ (2559: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดนครสวรรค์และ 2) เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดนครสวรรค์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ พบว่า เพลงพื้นบ้านในนครสวรรค์ที่ยังคงมีการละเล่นอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ เพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง เพลงพื้นบ้านตำบลหนองกลับและเพลงพื้นบ้านตำบลเนินศาลา ประเภทของเพลงพื้นบ้านแบ่งออกเป็น 4 ประเภทได้แก่

1) เพลงในช่วงเทศกาลงานบุญ
2) เพลงในช่วงเทศกาลเพาะปลูก
3) เพลงในช่วงเทศกาลเก็บเกี่ยว และ
4) เพลงร้องหรือเล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล

สำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มเด็กนักเรียนประถมศึกษานักศึกษา และกลุ่มเยาวชนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลองยาวและการร้องเพลงพื้นบ้านด้วยการสาธิต การสอน และการบอกเล่าโดยตรงจากปราชญ์ชาวบ้าน อย่างไรก็ตามกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาและกลุ่มบุตรหลานได้รับการถ่ายทอดที่เหมือนกันในเรื่องของความเชื่อของกลองยาวและเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดให้มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (กลองยาว) นอกจากนี้ได้มีการนำเอาวัฒนธรรมดนตรีสากลมาร่วม

จิรวรรณ พรหมทอง, ธนิต โตอดิเทพย์ และ เทพพร มังธานี (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง วรรณกรรมเพลงบอกลุ่มน้ำปากพนัง : ภาพลักษณ์ชุมชนในช่วงปี พ.ศ.2500-2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ชุมชนในช่วง พ.ศ.2500-2560 และลักษณะการใช้ ภาษาที่สื่อสารภาพลักษณ์ชุมชนลุ่มน้ำปากพนังจากวรรณกรรมเพลงบอกลุ่มน้ำปากพนัง พ.ศ.2500-2560 พบว่า ภาพลักษณ์ของชุมชนลุ่ม น้ำปากพนังในด้านสังคมและการเมือง เป็นภาพลักษณ์ชุมชนชนบทแบบดั้งเดิม เป็นสังคมเกษตรกรรม การ คมนาคมสะดวก มีความตื่นตัวทางการเมือง ระบบนิเวศน์เสียสมดุล ในด้านเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่มีความ ยากจน ผลประโยชน์ตกอยู่ในมือนายทุน ประชากรมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย มีความเข้มแข็งของ เศรษฐกิจชุมชน มีสินค้าทางวัฒนธรรม ชาวลุ่มน้ำปากพนังมีความภูมิใจในประเพณีท้องถิ่น ลักษณะการใช้ภาษา มีการใช้คำที่ผสมผสานระหว่างภาษาไทยภาคใต้ ภาษาไทยมาตรฐาน การใช้คำและกลุ่มคำเรียกแทนบุคคล การ ใช้คำและกลุ่มคำแสดงการแบ่งกลุ่ม การใช้คำยกย่องเทิดทูน การใช้คำเชิงเสียดสีประชดประชัน การใช้คำสื่อ อารมณ์มุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว การใช้คำสื่ออารมณ์สนุกสนาน การใช้คำเรียกสถานที่ การใช้คำซ้อน การใช้คำซ้ำ การใช้ คำที่มีความหมายตรงกันข้าม และการใช้ปฏิปุจฉา ส่วนการใช้โวหารภาพพจน์ มี 4 แบบได้แก่ โวหารอุปมา โวหารอุปลักษณ์ สัญลักษณ์ และอติพจน์ เพื่อสื่อสารภาพลักษณ์ชุมชน นอกจากนี้ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพบดังนี้

1. การสร้างความตระหนักใน “การเป็นเจ้าของวรรณกรรมท้องถิ่น” โดยกระบวนการดังกล่าว สามารถ เกิดขึ้นได้โดยผ่านการแสดงความคิดเห็นของชาวชุมชนลุ่มน้ำปากพนัง โดยการจัดให้มีประเด็นการแสดงความ คิดเห็นในด้านการเรียนวรรณกรรมท้องถิ่นและการอนุรักษ์สืบทอดวรรณกรรมท้องถิ่น เข้าเป็นส่วนหนึ่งในการ เรียนการสอนสู่โรงเรียนในชุมชนท้องถิ่น ภาพลักษณ์การจำหน่ายสินค้าทางวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำปากพนัง รวมถึงความภาคภูมิใจในชุมชนของตน ซึ่งจากความตระหนักในการเป็นเจ้าของชุมชนนั้นได้ย้ำเน้นให้เกิดความ ผูกพันของคนและชุมชน และรวมไปถึงความหวงแหนในวรรณกรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมของชุมชนของตน และนำไปสู่การเกิดขบวนการหรือกลุ่มในนาม ชุมชนลุ่มน้ำปากพนังที่จะเข้ามาจัดการกับปัญหาทางภาพลักษณ์ด้าน สังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

2. โอกาสในการในการเข้าถึงสื่อในการจัดหาพื้นที่ในการแสดงผลงานทางวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น หนังตะลุง มโนห์รา เพลงบอก ซึ่งเป็นมรดกที่ล้ำค่าให้กับคนในชุมชน การดำเนินการลักษณะเช่นนี้ก็นับว่า เป็นประโยชน์กับชุมชนในการร่วมสืบสานวรรณกรรมท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมรวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ เพื่อให้เกิดผลในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมากขึ้น ควรที่จะคำนึงถึงการเข้าถึงสื่อของคนในชุมชนไม่ เพียงแต่เป็นผู้ชมหรือดูเท่านั้น แต่ควรหาแนวทางในการเรียนรู้ อนุรักษ์ และภาคภูมิใจในวรรณกรรมท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมรวมทั้งภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นร่วมด้วย เช่น การจัดหลักสูตรวรรณกรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวชุมชนลุ่มน้ำปากพนัง

3. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมวรรณกรรมเพลงบอกในทุกระดับ กล่าวคือ การแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ของชุมชนที่เข้มแข็งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เช่น ส่วนของคนในชุมชนทั้งหมด ส่วนหรือที่เรียกว่า “เครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำปากพนัง” ซึ่งสาระของการเป็นเจ้าของวรรณกรรมเพลงบอก สมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ โดยร่วมเป็นผู้เลือกพื้นที่ให้การใช้วรรณกรรม ท้องถิ่น วิธีการนำเสนอการประชันแข่งเพลงบอก หรือช่องทางการเผยแพร่วรรณกรรมเพลงบอก รวมถึงการเข้ามามี บทบาทในการผลิตและประเมินผล ส่วนอันดับสุดท้ายคือ ผู้วางแผนและนโยบายอาจขึ้นอยู่กับความสำเร็จของชุมชน กล่าวคือ หากประชาชนเห็นถึงพลังของความร่วมมือ ภายหลังชุมชนก็จะเป็นผู้ร่วมที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ และการ จัดสรรงบประมาณ กำหนดวันเวลาในการดำเนินงาน และที่สำคัญ ชุมชนมีพื้นฐานในการทำงานด้านวรรณกรรม ท้องถิ่นที่จะนำไปใช้จัดการกับปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่นของตนเอง

อังคณา พุ่มไทร และคณะ (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ ศิลปะการแสดงขับร้อง เพลงบอกคณะสมใจอู่ทอง ผลการวิจัยพบว่า เพลงบอกสมใจ อู่ทอง ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานมากมายหลายประการในด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้และที่โดดเด่นเลยก็คือ การแสดงขับร้องเพลงบอก ต้องใช้ความรู้ความสามารถที่มากมายหลายด้านในการถ่ายทอดการแสดงขับร้องเพลงบอก ซึ่งสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. การใช้ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับกลวิธีการแต่งกลอนเพลงบอกซึ่งไม่ได้มีแบบฉบับหรือฉันทลักษณ์ตายตัว จึงต้องใช้กลวิธีการแต่งที่เป็นรูปแบบฉบับของตัวเองโดยมีอยู่ 2 แบบซึ่งส่วนใหญ่ก็คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันก็เพียงเล็กน้อย คือ จำนวนคำที่ใช้อาจจะไม่เท่ากันเสมอไป

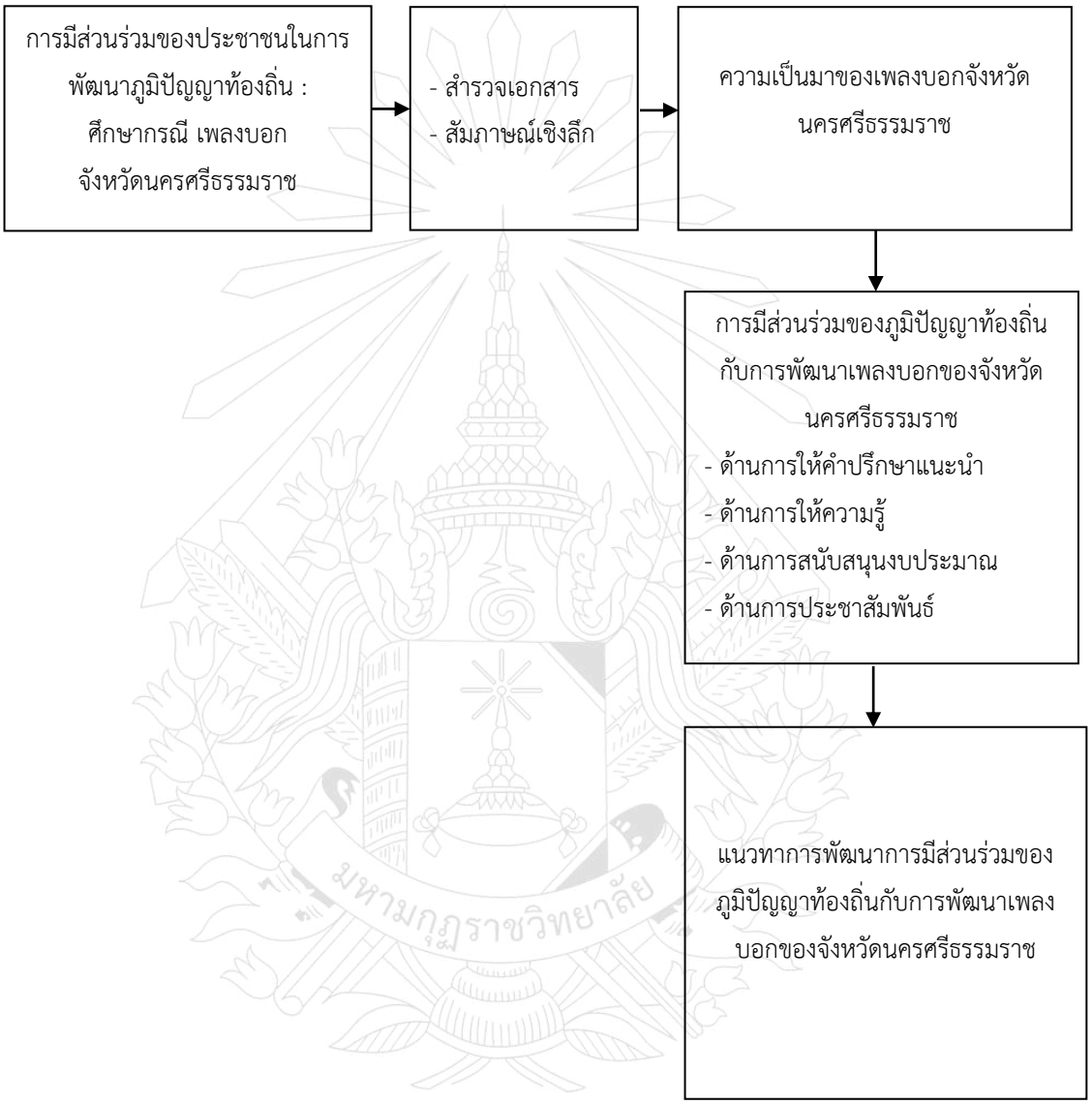
2. การใช้ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการใช้คำ ในกลอนเพลงบอกโดยเพลงบอกสมใจเลือกใช้ 3 ลักษณะที่เห็นได้ชัด คือ คำผวน คำภาษาถิ่นใต้ และคำราชาศัพท์

3. การใช้ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการใช้ภาษิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นคติเตือนใจ ให้ข้อคิดในการปฏิบัติและหากปฏิบัติตามจะส่งผลดีสู่ผู้ชมผู้ฟัง ซึ่งเป็นข้อความสั้น กะทัดรัด ชัดเจน พร้อมผสมผสานจังหวะและท่วงทำนองในการขับร้องอย่างสมบูรณ์

4. การใช้ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการใช้โวหารของเพลงบอกสมใจที่โดดเด่นคือเป็นการใช้เทศนาโวหารเพื่อสั่งสอนโดยการนำเอาหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทางอีกทั้งยังใช้พรรณาโวหาร คือ การสะท้อนให้เกิดภาพพจน์และเกิดอารมณ์คล้อยตาม นอกจากนี้ก็มีการสอดแทรกอุปมาโวหารเพื่อเปรียบเทียบ

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3
ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 12 คน แบ่งเป็นกลุ่มดังนี้

1. ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdoms) ได้แก่ ผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุคลากรเพลงบอก รวม 4 คน

2. คณะกรรมการกลุ่มส่งเสริมเพลงบอก ได้แก่ประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่ม รวม 4 คน

3. บุคลากร เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมของจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ที่รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช รวม 4 คน

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 12 คน แบ่งเป็นกลุ่มดังนี้

1. ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdoms) ได้แก่ ผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุคลากรเพลงบอก รวม 4 คน

2. คณะกรรมการกลุ่มส่งเสริมเพลงบอก ได้แก่ ประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่ม รวม 4 คน

3. บุคลากร เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมของจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ที่รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช รวม 4 คน

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 12 คน ผู้วิจัยทำการคัดเลือกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างดี รวมถึงมีประสบการณ์ที่จะถ่ายทอดข้อมูลให้แก่ผู้วิจัยได้ มีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวไม่ต่ำกว่า 3 ปี รวมถึงมีความคิดเห็นหรือความเข้าใจในประเด็นเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างตรงไปตรงมา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึก ปากกา ดินสอ ประกอบการเก็บข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีข้อคำถามดังนี้

1.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษากรณีเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 4 ด้าน

1) การให้คำปรึกษาแนะนำ

2) การให้ความรู้

3) การสนับสนุนงบประมาณ

4) การประชาสัมพันธ์

1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษากรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 4 ด้าน

1) การให้คำปรึกษาแนะนำ

2) การให้ความรู้

3) การสนับสนุนงบประมาณ

4) การประชาสัมพันธ์

1.3 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษากรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 4 ด้าน

1) การให้คำปรึกษาแนะนำ

2) การให้ความรู้

3) การสนับสนุนงบประมาณ

4) การประชาสัมพันธ์

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศึกษากรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตาม แนวทางการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย

3. นำแบบสัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์และแบบสังเกต เสนออาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบเครื่องมือได้แก่

1) รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

2) รศ.ดร.ไมตรี จันทรา

3) นายสมใจ ศรีอู่ทอง

เพื่อเป็นการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) เพื่อให้คะแนนเป็นรายข้อคำถาม ดูความครอบคลุมในประเด็นคำถามการวิจัย (Comprehensiveness) และดูเนื้อหาภาษา (Language) โดยกำหนดค่าคะแนนคือ

+1 หมายถึง มีความเหมาะสม

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง ไม่มีความเหมาะสม

แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.70 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์หรือตรงตามเนื้อหาแสดงว่าข้อคำถามข้อนั้นใช้ได้ ทั้งนี้จากการตรวจค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 1

4. ผู้วิจัยนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยและนำเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อคำถามอีกครั้ง

5. ผู้วิจัยนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทดลองใช้เพื่อนำมาปรับปรุงเพิ่มเติมให้เหมาะสมอีกรอบและจากนั้นจึงนำข้อคำถามที่ถูกต้องตามหลักวิชาการไปสัมภาษณ์เชิงลึกจริงในการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. วิธีการใช้ข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การศึกษาข้อมูลทางเอกสารจะกระทำก่อนที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยศึกษาค้นคว้างานเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ จากสำนักวิทยบริหาร จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเขตศรีธรรมาโศกราช หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช ห้องสมุดเปรมตินณสูลานนท์เมืองนครศรีธรรมราช ห้องสมุดวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

2. เก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research) ทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่กำหนดไว้ จำนวน 12 คน

3. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บเอกสารและการลงภาคสนามให้ครบถ้วน จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยใช้โดยการพรรณนา ประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การสรุปตีความใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ 4
ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยวิธีวิจัยคือ ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะได้นำข้อมูลที่ได้มาอธิบาย วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

เพลงบอกเป็นการละเล่นพื้นถิ่นของภาคใต้ตอนบนและภาคใต้ตอนกลาง แต่จะเล่นกันอย่างแพร่หลายในจังหวัดนครศรีธรรมราชมานานกว่า 200 กว่าปี โดยจะเล่นกันประมาณปลายปีประมาณเดือน 4 หรือย่างเข้าเดือน 5 ซึ่งเป็นเวลาที่ชาวนาภาคใต้ส่วนใหญ่ทำการเก็บเกี่ยวข้าวขึ้นยุ้งฉางเสร็จเรียบร้อยแล้ว การขับร้องเพลงบอกที่นิยมเล่นกันสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น

1. เพลงบอกสงกรานต์ เพลงบอกบอกสงกรานต์ถือเป็นการละเล่นที่เป็นจุดเริ่มต้นของเพลงบอก จะเล่นกันราว ๆ ประมาณปลายเดือน 4 หรืออย่างเข้าเดือน 5 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวนาทางภาคใต้ส่วนใหญ่ทำการเก็บเกี่ยวข้าวขึ้นยุ้งฉางเสร็จเรียบร้อยแล้ว

2. เพลงบอกบอกข่าวทั่ว ๆ ไป ในการว่าเพลงบอกนอกจากเพลงบอกจะบอกสงกรานต์อันถือเป็นสัญลักษณ์เฉพาะแล้วยังบอกข่าวคราวทั่ว ๆ ไปด้วย เช่น บอกบุญเรี่ยไรในงานบุญงานกุศล ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งและเชิญชวนให้ใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง ตลอดจนโฆษณาสินค้าต่าง ๆ เป็นต้น

3. เพลงบอกประชัน เป็นการว่าเพลงอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับความนิยม ในสมัยก่อนการประชันเพลงบอกส่วนมากจะจัดขึ้นภายในวัด การประชันหรือโต้เพลงบอกแต่เดิมไม่กำหนดหัวข้อหรือญัตติและเวลา เรื่องที่โต้แล้วแต่ใครจะหยิบอะไรขึ้นมา แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเชิงเปรียบเทียบ เช่น

ถ้าฝ่ายหนึ่งว่าเรื่องชนไก่หรือวัวชน อีกฝ่ายก็ต้องว่าเรื่องนั้นด้วย และต่างพยายามนำเรื่องไก่ชน วัวชน มาเปรียบเทียบกับคน โดยเฉพาะแม่เพลงทั้ง 2 คน จะต้องว่าในทำนองข่มกัน การโต้เพลงบอกต้องอาศัยไหวพริบ ความฉับไวเข้าแข่งกัน ในการตัดสินแพ้ชนะใช้เสียงของผู้ชมผู้ฟังเป็นหลัก โดยฟังจากเสียงโห่ฝ่ายใดโห่สิ้นเสียงก็เป็นฝ่ายชนะ หรือไม่ก็โต้กันจนจนฝ่ายหนึ่งยอมแพ้ไปเลย

4. เพลงบอกร้องชา เป็นการร้องบูชาหรือชมเชยสิ่งของหรือบุคคลที่ควรชมเชยหรือบูชา เช่น ชาขวัญข้าว ชาประธาตุ ชาเจ้านายหรือข้าราชการผู้ใหญ่ ชาผู้อาวุโสและครูอาจารย์ เป็นต้น

โดยคุณค่าของเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากเพลงบอกเป็นการะเล่นพื้นบ้านที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการสืบทอดมาเป็นเวลายาวนานจวบจนถึงปัจจุบัน เพลงบอกได้กลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในเขตพื้นที่จังหวัดนี้และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพลงบอกเป็นการจะเด่นที่มีคุณค่าต่อสังคมมาทุกสมัย

1. คุณค่าทางอารมณ์ เพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีคุณค่าก่อให้เกิดอารมณ์ขันทั้งผู้เล่นและผู้ฟัง ด้วยองค์ประกอบของเนื้อหาในบทเพลงที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ เช่น การใช้คำผวน การใช้คำสองแงลองง่าม การล้อบุคคล เป็นต้น

2. คุณค่าทางสติปัญญา เพลงบอกนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วนั้น เพลงบอกยังให้คุณค่าสติปัญญาในสองด้านคือ คุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแก่นักเพลงบอก และคุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแห่ผู้ฟัง กล่าวคือ

2.1 คุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแก่นักเพลงบอก

2.2 คุณค่าทางสติปัญญาที่เกิดแก่ผู้ฟังเพลงบอก คือ ได้รับความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคม ความรู้ทางประเพณีและพระพุทธศาสนา เป็นต้น

3. คุณค่าทางจริยธรรม การปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความกตัญญูกตเวที ความเพียร ความอดทน การปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริต มโนธรรมสำนึก

สำหรับศิลปินเพลงบอกที่มีชื่อเสียงในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งที่เสียชีวิตไปแล้วและทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันมีอยู่จำนวนหลายท่าน เช่น

1. เพลงบอกปานบอด นายปาน ชีช้าง หรือ ปานบอด เพราะมีตาบอดมองไม่เห็นทั้งสองข้าง มีชื่อเสียงในการร้องเพลงบอกโด่งดังไปทั่วภาคใต้ โดยร้องชนะเพลงบอกรุ่นพี่ ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นได้แก่ เพลงบอกรอดหลอ เพลงบอกเนตร ทำให้เพลงบอกปานบอดเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น

2. เพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงการแสดงพื้นบ้านเพลงบอกประจำปี พ.ศ.2538 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

3. เพลงบอกสุรินทร์ เสียงเสนาะ เจ้าของรางวัลพระพิฆเนศทอง พระราชทานสมเด็จพระเทพฯ,ศิลปินพื้นบ้านยอดเยี่ยมประจำภาคใต้ ได้เสียชีวิตแล้วเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2564 4. เพลงบอกทวี อัศวิน ชื่อเดิมนายทวี กาจิริต 5. เพลงบอกสร้อยหญิง สมใจ อู่ทอง เป็นต้น

สภาพปัจจุบันของเพลงบอก ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่พื้นบ้านของชาวภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีมานานจนเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีของสังคม มีสภาพปัญหาคล้ายคลึงกับศิลปพื้นบ้านอื่นๆ เช่น หนังตะลุง มโนราห์ จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงพื้นเมือง พบว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นดังนี้

ผู้ส่งสารคือ ศิลปินเพลงบอก ที่มีชื่อเสียงที่มีความเชี่ยวชาญในการร้องเพลงบอกมีน้อย อีกทั้งเป็นผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุทำให้การถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองมีข้อจำกัด

เนื้อหาของสารคือ เนื้อร้องของเพลงบอก ซึ่งมีวัตถุประสงค์บอกกล่าวเรื่องราวประวัติศาสตร์ ความเป็นไปของสังคม แต่เนื่องจากปัจจุบันมีสื่อต่าง ๆ ที่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวนั้นได้ดีกว่า จึงทำให้เนื้อหาของเพลงบอกขาดความน่าสนใจ และไม่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนคนรุ่นใหม่มากนัก

ผู้รับสารคือ เยาวชน คนรุ่นใหม่ ขาดความสนใจสื่อพื้นบ้านของท้องถิ่น เนื่องจากความเจริญทางเทคโนโลยีสารสนเทศ มีสื่ออื่น ๆ ที่สอดคล้องกับยุคสมัยและมีความน่าสนใจมากกว่าก็เลยทำให้ผู้ที่ต้องการจะดูหรือสืบทอดศิลปะพื้นบ้านอย่างเพลงบอก มีค่อนข้างน้อย

ช่องทางสื่อสารคือ โอกาสที่ศิลปินพื้นบ้านเพลงบอกจะมีโอกาสได้แสดงมีไม่มาก นอกจากประเพณีสำคัญๆ ที่ทางราชการส่งเสริม การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดการแสดงเพลงบอกในชุมชนก็มีน้อยลง การถ่ายทอดศิลปะเพลงบอกให้กับเยาวชนในสถานศึกษาก็ยังมีค่อนข้างจะน้อยในโรงเรียนส่วนใหญ่ครูไม่มีความรู้ความชำนาญการสอนการแสดงศิลปะพื้นบ้านโดยเฉพาะในเรื่องเพลงบอก

จากสภาพปัญหาดังกล่าวนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช จะต้องหันมาให้ความสำคัญและร่วมมือกันในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาและสืบทอดศิลปะพื้นบ้านอันเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่สืบต่อไป

นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ “สภาพปัญหาของเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า เพลงบอก เป็นศิลปะการแสดงที่พื้นบ้านของชาวภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีมานานจนเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีของสังคม มีศิลปินเพลงบอกที่มีชื่อเสียง เช่น เพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ หรือนายสร้อย ดำแจ่ม ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (การแสดงพื้นบ้าน-เพลงบอก) เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2538 เพลงบอกสุรินทร์ ศิษย์สร้อยเสียงเสนาะ (จันทร์ทอง) ซึ่งได้รับพระราชทานรางวัล ศิลปินพระพิฆเนศทองคำจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เมื่อ พ.ศ.2541 และในปีเดียวกันได้รับโล่เกียรติยศจากสำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ทั้งเคยได้รับรางวัลชนะเลิศการประชันเพลงบอกมากมาย จนกลายเป็นคณะเพลงบอกที่มีชื่อเสียงที่สุดคณะหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทุกวันนี้เพลงบอกเริ่มหายไปจากสังคมและชุมชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ประเพณีต่าง ๆ ของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เคยจัดให้มีการทอกเพลงบอก เช่น สงกรานต์ งานศพ เป็นต้น วัฒนธรรมดังกล่าวเริ่มหายไป

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเพลงบอกให้กลับมาเหมือนเช่นที่ผ่านมา เพลงบอกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งแฝงด้วยคุณค่าหลากหลายด้าน อันส่งผลต่อการดำเนินชีวิต แต่ด้วยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาของไทยในหลากหลายแขนงถูกลดบทบาทลงกลายเป็นภูมิปัญญาที่ขาดผู้สืบทอด การถ่ายทอด ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นจึงขาดหายไป ขาดการได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคล เป็นผลให้การดำเนินงานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเพลงบอกของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชขาดความต่อเนื่อง หากต้องการจะฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญานี้สู่คนรุ่นหลัง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมและควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถานศึกษา โดยการจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้เรื่องเพลงบอก และมีการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ สื่อการเรียนการสอน จัดตั้งให้มีการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบขององค์กร จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ร่วมกัน มีการบูรณาการเสริมสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าด้วยเพลงบอกในระบบการศึกษา สนับสนุนการสร้างครูภูมิปัญญาด้านเพลงบอกให้เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นดังนี้

1. ศิลปินเพลงบอก ที่มีชื่อเสียงที่มีความเชี่ยวชาญในการร้องเพลงบอกมีน้อย อีกทั้งเป็นผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุ ทำให้การถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองมีข้อจำกัด และทำให้ช่วงการสืบทอดให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่มีการขาดช่วง ปัจจุบันจึงหาเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ให้ความสนใจเพลงบอกหาได้น้อยมาก

2. การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดการแสดงเพลงบอกในชุมชนมีน้อยลง หน่วยงานท้องถิ่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชนไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญในบทบาทของการส่งเสริมการแสดงเพลงบอกเท่าที่ควร ไม่ได้กำหนดเป็นนโยบาย แผนงานในการนำไปปฏิบัติเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการแสดงพื้นเมือง รวมทั้งไม่มีการจัดสรรงบประมาณให้กับการส่งเสริมการร้องเพลงบอก ทำให้ศิลปินเพลงบอกมีเวทีการแสดงน้อยลง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้ส่งเสริมจัดให้การแสดงพื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่งในงานการแสดงที่จัดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในกรณีที่จัดให้มีการแสดงพื้นเมืองในงานเทศกาลต่าง ๆ

ก็ให้ค่าตอบแทนน้อยกว่าการแสดงในรูปแบบสมัยใหม่ เช่น การจัดงานเทศกาลเช่นงานเดือนสิบ งานสงกรานต์ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งในยุคแรก ๆ จะมีเวทีให้กับการแสดงเพลงบอกอย่างต่อเนื่อง แต่ในระยะหลัง ๆ หลายปีที่ผ่านมาไม่มีการแสดงเพลงบอกในงานเดือนสิบ ซึ่งเป็นงานเทศกาลประจำปี 10 วัน 10 คืน ที่มีผู้เข้าร่วมงานจำนวนมาก และจัดเป็นประจำต่อเนื่องกันมานาน

3. การถ่ายทอดศิลปะเพลงบอกให้กับเยาวชนในสถานศึกษามีน้อย ในโรงเรียนส่วนใหญ่ครูไม่มีความรู้ความชำนาญการสอนการแสดงศิลปะพื้นบ้านโดยเฉพาะในเรื่องเพลงบอก จึงมักจะไม่มีการส่งเสริมการถ่ายทอดให้กับเยาวชนในโรงเรียน และไม่ได้จัดให้มีชุมนุมเพลงบอกในโรงเรียนสำหรับนักเรียน การถ่ายทอดสู่เยาวชนมีไม่มาก การแสดงพื้นบ้านเหล่านี้จึงกำลังจะหายไป มีผู้สืบทอดน้อยลง รวมทั้ง การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ มีน้อยหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริม จัดการแสดงต่าง ๆ ไม่เห็นความสำคัญของการแสดงพื้นเมือง ไม่ได้จัดให้การแสดงพื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำปี งานเทศกาลต่าง ๆ และเมื่อมีการจัดแสดงเพลงพื้นบ้านก็ให้ค่าตอบแทนน้อยมาก การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช กำลังถูกแทนที่ด้วยการแสดงต่างถิ่นในรูปแบบสมัยใหม่ จึงมีผลทำให้การแสดงพื้นเมืองลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ

การฟื้นฟู การอนุรักษ์ การพัฒนาและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการให้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมถึงกระบวนจัดการและการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนกระบวนการและวิธีการในการอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างภาครัฐ ผู้นำ ชุมชน และประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนได้อย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามี 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1. การมีส่วนร่วมทางตรง คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมปฏิบัติงานรับผิดชอบเพราะเป็นหน้าที่โดยตรง

2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม คือ เป็นลักษณะกรรมการหรือผู้แทน ซึ่งไม่ว่าจะร่วมทางตรงหรือร่วมทางอ้อมจะมีภาระหน้าที่เหมือนกัน คือ ร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยเฉพาะเรื่องของเพลงบอกนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหรือหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบทอดเพลงบอก เป็นสื่อพื้นบ้านถือเป็นมรดกร่วมกันของชุมชน ดังนั้นการจะทำให้มรดกทางวัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ตั้งแต่ศิลปิน ผู้นำชุมชน พระ ครู ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง ผู้ใหญ่ ชาวบ้านทุกคน ไปจนถึงกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน ทั้งนี้เนื่องจากว่าวัยรุ่นและเยาวชนนั้นก็คืออนาคตของศิลปินพื้นบ้านนั่นเอง และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น การสืบทอดสื่อพื้นบ้านจะต้องยึดหลักปฏิบัติที่เชื่อว่า หลักสิทธิเจ้าของวัฒนธรรม อันแปลว่า การตัดสินชะตากรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่น

ต้องมาจากข้อตกลงร่วมกันของคนวงในวัฒนธรรมนั้น ๆ เช่น ต้องไม่ใช่เป็นหน่วยงานของรัฐ องค์ธุรกิจ หน่วยงานท่องเที่ยว หรือบุคคลภายนอกวัฒนธรรมที่เป็นผู้เข้าไปกำหนดให้ชุมชนปรับเปลี่ยนสื่อพื้นบ้าน แต่ในทางตรงกันข้าม การปรับประยุกต์และสืบทอดสื่อพื้นบ้านต้องเป็นตัวชุมชนเอง

กลุ่มพระภิกษุ วัดหรือสถาบันศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ในสมัยก่อนกิจกรรมทุกอย่างมีศูนย์รวมอยู่ที่วัด โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้เชื่อมโยง ในจังหวัดนครศรีธรรมราชในอดีตมีพระภิกษุที่สนใจเรื่อง กาพย์ โคลง กลอน และคอยให้การอุปถัมภ์ค้ำจุนศิลปินเพลงบอกในรูปแบบต่าง ๆ มีอยู่หลายรูป ทั้งที่มรณภาพไปนานแล้วและยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน เช่น

พระรัตนชัชมุนี (ม่วง) วัดท่าโพธิ์วรวิหาร
พระรัตนธัชมุนี (แบน) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
พระครูนนท์จรรยาวัตต์ พระภิกษุดำ วัดหัวอิฐ
พระครูเมตตาวิหารี วัดนันทาราม
พระครูประภาคภูมิสถิตย์ วัดคงคาสวัสดิ์
พระครูวิธูรธรรมนิเทศ วัดหน้าพระบรมธาตุ
พระครูอรรถธรรมรส (บัวทอง) วัดท่าซอม (ท่าเสริม)
พระครูพิศาลศีลาพงศ์ วัดหัวค่าย

โดยลักษณะการส่วนร่วมในการสนับสนุนเพลงบอกของ พระภิกษุ วัด หรือสถาบันศาสนา สามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ให้วัดเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษา ฝึกหัด ส่งเสริม เพิ่มพูนทักษะเรื่องกาพย์ กลอน เพลงบอก วัดจึงเป็นศูนย์รวมของศิลปินหรือผู้สนใจการเล่นเพลงบอก โดยมีภิกษุเป็นศูนย์ประสานงานและส่งเสริมพัฒนาการของศิลปินเพลงบอก

2. เปิดโอกาสให้ศิลปินแสดงความสามารถ ด้วยการ สร้างงาน สร้างเวที ให้ศิลปินได้แสดงความสามารถในโอกาสต่างๆ เช่น การจัดงานประเพณีต่าง ๆ ภายในวัด แล้วเปิดโอกาสให้ศิลปินเพลงบอกได้มีโอกาสเล่นเพลงบอกในงาน ทั้งในลักษณะของการมีค่าตอบแทน และการกุศล แล้วแต่กรณี การจัดการประกวดแข่งขัน ประชันเพลงบอกชิงรางวัล เป็นต้น

3. ส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานของศิลปินเพลงบอกในรูปแบบต่างๆ เช่น การกล่าวแสดงความชื่นชมศิลปินเพลงบอกให้เป็นที่ทราบทั่วไปของประชาชน การเปิดโอกาสให้ศิลปินเพลงบอกได้แสดงความสามารถต่อหน้าสาธารณชน การบันทึกเสียงแล้วนำไปเปิดให้ประชาชนได้ฟังในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามการอุปถัมภ์ค้ำชูศิลปินเพลงบอกในลักษณะดังกล่าว มีอย่างเด่นชัดในยุคแรก ๆ เท่านั้น ต่อมาเมื่อบทบาทของวัดและบทบาทของพระภิกษุค่อย ๆ ลดลงด้วยความเปลี่ยนแปลง

ของสภาพสังคมและเหตุปัจจัยต่าง ๆ บทบาทในด้านนี้ก็ค่อย ๆ ลดลงไป แต่อย่างไรก็ตามพระภิกษุหรือสถาบันศาสนาที่บรรดาศิลปินเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชยอมรับว่าเป็นสถาบันชั้นครูสูงสุดคือ พระรัตนธัชมุนี (ม่วง) วัดท่าโพธิ์วรวิหาร ท่านเป็นผู้ที่สนใจและสนับสนุนทางด้านเทลงบอกเป็นพิเศษ ตลอดเวลาที่ท่านเจ้าคุณท่านมีชีวิตอยู่ วัดท่าโพธิ์เป็นแหล่งเดียวที่นักเล่นเพลงบอกได้มาชุมนุมกันบ่อย ๆ เพื่อแสดงคารมกลอนเพลงบอกประชันกัน ตัวท่านเองก็ได้ทดสอบฝีปากนักเล่นเพลงบอกที่มีชื่อเสียงด้วยกลอนตาย เพื่อดูความสามารถอยู่บ่อย ๆ และนอกจากนั้นท่านยังอบรมข้อธรรมะต่าง ๆ ที่นักเล่นเพลงบอกควรจะรู้ เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นอาวุธโต้ตอบในการประชันกันว่า ด้วยความชอบเพลงบอกของท่านเจ้าคุณ หากมีการประชันเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่ว่าจะสถานที่ใด ท่านก็มักจะไปร่วมฟังการประชันเพลงบอกนั้น ๆ เสมอ เนื่องจากความสามารถในเชิงกลอนเพลงบอกและความเอาใจใส่ในการสนับสนุนเพลงบอกอย่างจริงจังนี้เอง ทำให้นักเล่นเพลงบอกในสมัยนั้นซึ่งชุมนุมกันบ่อย ๆ ที่วัดท่าโพธิ์ ได้ยึดถือท่านเป็นปรมาจารย์ทางกลอนเพลงบอกกันทุกคน ตัวท่านเองก็มีความสามารถทางเพลงบอก แต่เนื่องจากท่านอยู่ในเพศสมณะจึงไม่สามารถว่าเพลงบอกได้อย่างสามัญชน แต่ท่านได้แต่งเพลงบอกให้ศิลปินเพลงบอกในสมัยนั้นหลายคนได้นำไปขับร้อง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พระภิกษุ วัด และสถาบันทางพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมที่สำคัญยิ่งต่อการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม และเผยแพร่เพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

นักจัดรายการวิทยุ สื่อมวลชนท้องถิ่น และปัจเจกบุคคลผู้สนใจศิลปินพื้นบ้าน นอกจากมีหน้าที่ในการถ่ายทอดข่าวสาร สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินใจให้แก่ผู้ฟังในท้องถิ่นแล้ว แต่ยังได้สร้างภูมิปัญญาให้แก่ประชาชนด้วยเป็นสื่อมวลชนชาวบ้าน ในอดีดชาวบ้านส่วนใหญ่มีปัญหาความยากจน ด้อยการศึกษาและอยู่ห่างไกลความเจริญ สื่อมวลชนบางประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ไม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ศิลปินเพลงบอกจึงมีบทบาทในการกระจายข่าวสาร และเสนอความคิดเห็น ปัจจุบันแม้สื่อมวลชนได้พัฒนาก้าวหน้าไปมาก แต่เพลงบอกก็ยังคงมีบทบาทในฐานะเป็นสื่อมวลชนชาวบ้านอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องมาจากได้มีการพัฒนารูปแบบและเนื้อหาของเพลงให้มีลักษณะเป็นการแสดงที่ทันยุคทันสมัยรวมทั้งการพัฒนาความสามารถในการแสดงออกของศิลปินที่สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังได้อย่างการทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนของเพลงพื้นบ้านนั้นจะมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การกระจายข่าวสาร และการวิพากษ์วิจารณ์สังคมในส่วนของการกระจายข่าวสารนั้น เพลงพื้นบ้านหรือเพลงบอกนั้นจะทำหน้าที่ในการกระจายข่าวสารต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้เพลงบอกยังเป็นเครื่องมือในการกระจายข่าวสารของผู้ปกครองหรือผู้บริหาร วิพากษ์วิจารณ์สังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เหตุการณ์และเรื่องราวของชาติ เช่นสถาบัน การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ปัญหาสังคม เป็นต้น

ตัวอย่างนักจัดรายการและปัจเจกชนผู้สนใจและส่งเสริมเพลงบอกรุ่นเก่า ๆ เช่น

ท่านกำนันแหน บทองคำ

กำนันเนื่อง ศรีสวัสดิ์
อ. สถิตย์ ไชยรัตน์
นายท่วง ช่วยคงทอง
นายเจริญ คลิ้งทอง

บุคคลเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้ศิลปินพื้นบ้านได้สร้างสรรค์ผลงานบริการชุมชนพื้นบ้าน โดยเฉพาะเพลงบอกทุกรุ่นทุกพื้นที่ ยิ่งไปกว่านั้นบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ ก็ให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศิลปินพื้นบ้านและให้การสนับสนุนส่งเสริมครอบครัว และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนนักจัดรายการปัจจุบันที่มีบทบาทในการส่งเสริมเพลงบอก เช่น คมสันต์ สุทนต์ นักจัดรายการ “รายการไทยโชว์ ตอน “นักเลงเพลงบอก กลอนศิลป์ถิ่นเมืองใต้ จ.นครศรีธรรมราช” ที่นำมาสัมภาษณ์และศึกษาเรียนรู้ประวัติของนักเพลงบอกชั้นครูในจังหวัดนครศรีธรรมราช รายการนี้ออกอากาศเมื่อวันอาทิตย์ที่ 7 มีนาคม 2553 เวลา 18.00 น. สามารถรับชมรายการย้อนหลังได้ทาง www.thaipbs.or.th/Thaishow นอกจากนี้ยังมีปัจเจกชนที่มีจิตวิญญาณแห่งวัฒนธรรมอุปถัมภ์คำจุนและส่งเสริมศิลปินพื้นบ้านทุกประเภท คอยอุปถัมภ์ค้ำชูและคอยสนับสนุนส่งเสริม

ส่วนปัจเจกชนที่สนใจเพลงบอกและส่งเสริมเพลง เช่น นายมนตรี คงแก้ว หน.กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ร.ร.กัลยาณีศรีธรรมราช อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งถือว่าเป็น “ครูเพลงบอก” ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงสถานการณ์โรคโควิด 19 ระบาด เมื่อวันที่ 18 เม.ย.2564 ท่านได้อัดคลิ๊ปเพลงบอกความยาวประมาณ 3 นาที แชร์ลงไปโลกโซเชียล ด้วยการเล่นดนตรี และขับร้องเพลงบอกเกี่ยวกับสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปัจจุบัน เพื่อส่งความรักและเป็นกำลังใจให้กับพี่น้องคนไทยทุกคน ให้ฝ่าฝันวิกฤตโรคร้ายโควิด-19 ไปให้ได้ ซึ่งเนื้อหาของเพลงบอก ที่ครูมนตรีร้องในครั้งนี้มีสาระสำคัญที่อยากขอให้คนไทยทุกคน จงตระหนักแต่อย่าตระหนก และเน้นมาตรการใช้ชีวิตประจำวันด้วยการอยู่ห่าง,ล้างมือ,ใส่แม๊สก์,วัดอุณหภูมิ,และสแกนแอปไทยชนะทุกสถานที่ที่ไป อย่าปล่อยปละละเลยจนลุกลามไปทั่วทุกหย่อมหญ้า และให้ข้อมูลจริงกับทางเจ้าหน้าที่ หากให้ความเท็จก็จะเกิดความสับสน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมี องค์กรเอกชนซึ่งเป็นเครือข่ายทางวัฒนธรรม เช่น สมาคมศิลปินพื้นบ้านนครศรีธรรมราช ชมรมหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีหนังมนต์ชัย ตะลุงสากล เป็นประธานชมรมฯ ชมรมเพลงบอกนครศรีธรรมราช เป็นต้น องค์กรเอกชนเหล่านี้ยังคง

สืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นไว้ด้วยใจรัก แม้ไม่มีงบประมาณอุดหนุนจากภาครัฐ แต่สามารถดำรงค์กรอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนของภาคเอกชน ที่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเอาไว้

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาเพลงบอกในปัจจุบัน” พอจะแบ่งเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้วยการให้คำปรึกษาสอดคล้องกับความเห็นของ พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร. กล่าวว่า

> “...ควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันพัฒนา เพื่ออนุรักษ์เพลงบอกไว้ ศิลปินอาวุโสหรือนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องนี้ ควรจะให้คำแนะนำปรึกษากับเยาวชนคนรุ่นใหม่ ถึงวิธีการที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนี้ไว้ให้นานแสนนาน...”

สอดคล้องกับความเห็นของ พระมหาบวร ปวรธมฺโม กล่าวว่า

> “...การจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาเพลงบอกนั้น ควรใช้โรงเรียนร่วมกับชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะโรงเรียนคือสถานที่บ่มเพาะความรู้และการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคม และทางโรงเรียนควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความชำนาญมาเป็นที่ปรึกษา เพื่อจะได้ช่วยให้คำแนะนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ให้กับทางโรงเรียน...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นายประไพ รัตนไพจิต กล่าวว่า

> “...การอนุรักษ์หรือพัฒนาศิลปะเพลงบอกของจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น ควรใช้โรงเรียนร่วมกับชุมชม เป็นฐานในการพัฒนา โดยมีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐสนับสนุนและต่อยอดในการพัฒนาตามลำดับ...”

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ นายสุทัศน์ เหมทานนท์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีได้กล่าวว่า

> “...ต้องการให้อาจารย์ในสถานศึกษาที่เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญา จับมือกับกลุ่มเพลงบอกเพื่อจัดสร้างเป็นกลุ่มที่จะให้

ข้อเสนอแนะ รวมถึงนักเรียน เยาวชน ในสถานศึกษาที่มีความสนใจเพลงบอกเพื่อนำไปใช้และถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป...”

ซึ่งความเห็นของ นายสุทัศน์ เหมทานนท์ ได้สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ นายอาคม จอนนุ้ย ที่มีความเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาศิลปะเพลงบอกว่า

“...ครูเพลง หรือเพลงบอกรุ่นเก่า ๆ ควรมีการรวมกลุ่มในการให้ความรู้กับเยาวชนคนรุ่นหลัง เพื่อสืบต่อศิลปะการแสดงประเภทนี้...”

ดร.ศุภโชค เสือทอง กล่าวว่า ควรจัดตั้งชมรมให้คนที่มีความตั้งใจและความสนใจในเพลงบอกเหมือนกับจิตอาสาไปร่วมร้องเพลงบอกในงานต่าง ๆ ของชาวบ้าน

นอกจากนี้พระครูเหมเจติยาภิบาล กล่าวว่า

“...ควรมีการพูดคุยทำความเข้าใจกับประชาชนว่า ต้องการให้เพลงบอกนั้นสื่อข้อมูลใดต่อผู้ฟัง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านประชาสัมพันธ์และทางด้านปัญหาทางสังคม ผู้อาวุโสของชุมชนจะต้องคอยเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาแนะนำกับคนในท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ให้เห็นความสำคัญของศิลปะพื้นบ้าน หากผู้นำชุมชนเห็นด้วย การจะถ่ายทอดให้กับเยาวชนในชุมชนก็ไม่ยากอะไร...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นายสงวน กลิ่นหอม กล่าวว่า

“...ศิลปะเพลงบอกที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นลักษณะมุขะปาฐะที่สืบทอดกันมา การจะให้คำปรึกษาแนะนำควรยึดหลักศิลปะพื้นบ้าน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเป็นหลัก หากคนในท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญของศิลปะพื้นบ้านของท้องถิ่นตนเองแล้วจะหาคนภายนอกมาช่วยรักษาเป็นไปได้ยาก...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นายพินิจ แต่งเลี้ยง กล่าวว่า

“...เมื่อทางบ้านมีงาน เช่น งานศพ งานมงคล ผู้ที่เป็นผู้อาวุโสหรือเป็นผู้ใหญ่ในงาน ควรให้คำแนะนำปรึกษากับเจ้าภาพว่า เราควรจัดให้เพลงบอกมีส่วนร่วมในงาน เพราะในปัจจุบันนี้เมื่อทางบ้านมี

งาน ไม่มีใครจัดเพลงบอกให้เข้าในงาน ไม่เหมือนกับ 30 ปี ที่แล้ว เมื่อมีงานก็จะรับเพลงบอกไปแสดงในงาน ทำให้ศิลปินเพลงบอกจะสามารถดำรงอยู่ได้...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นางมณฑา พลายด้วง กล่าวว่า

“...ผู้ใหญ่หรือผู้นำชุมชนควรเป็นที่ปรึกษาให้กับสถาบันทางการศึกษาในท้องถิ่น ให้เห็นความสำคัญของการปลุกจิตสำนึกให้เยาวชนคนรุ่นใหม่รู้สึกภาคภูมิใจในวรรณกรรมเพลงบอกและการละเล่นเพลงบอก ควรปลูกฝังให้เด็กมีความรู้ ควรจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเผยแพร่ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ควรไปสาธิตให้เด็กได้เรียนรู้ เสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้เด็ก ๆ...”

และสอดคล้องกับความเห็นของ ดร.ส.สมบัติ มีสุนทร กล่าวว่า

“...น่าจะรวบรวมครูเพลงบอกในนครศรีธรรมราชจัดตั้งเป็นชมรมเพื่อให้ความรู้และแนะนำการร้องเพลงบอก สืบสานต่อยอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น...”

สรุปได้ว่า ประชาชนในท้องถิ่น สามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีส่วนรับรู้และเห็นความสำคัญของศิลปะแขนงนี้ให้ดำรงอยู่ตราบนานเท่านาน

2. การมีส่วนร่วมด้วยการการให้ความรู้

เพลงบอกจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดเพลงบอก และสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านในการเป็นผู้นำการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนี้ให้กับเยาวชนคนรุ่นนี้ ทั้งนี้ควรได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งชาวบ้าน วัด โรงเรียนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการสืบสานพื้นฟูให้คอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เนื้อหาในพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ระบุไว้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา นอกจากต้องจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดความรู้คู่คุณธรรมแล้ว ยังจะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนให้มีความรัก

ความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคม สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวนี้ รวมทั้งจะต้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอน สามารถนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริงได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ต่างก็มีความเห็นคล้ายกันว่า การจะให้เพลงบอกสามารถดำรงอยู่ได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีหน้าที่จะต้องถ่ายทอดให้ความรู้กับเยาวชนรุ่นหลัง ดังผลการสัมภาษณ์เชิงลึกดังนี้

พระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร. กล่าวว่า

> “...หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา ควรจัดการให้มีการอบรมให้ความรู้อย่างเป็นระบบ (KM) มีการถ่ายทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึง...”

สอดคล้องกับความเห็นของ พระมหาบวร ปวรธมฺโม กล่าวว่า

> “...สถานศึกษาควรจัดทำเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก สำหรับสอนเยาวชน...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นายประไพ รัตนไพจิต กล่าวว่า

> “...สถาบันการศึกษาควรจัดทำเป็นหลักสูตร เรื่อง เพลงบอก เป็นการเฉพาะและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และเผยแพร่สู่ชุมชม...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นายสงวน กลิ่นหอม กล่าวว่า

> “...จะต้องให้ความรู้และถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลังผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมานาน และความรู้ที่ถ่ายทอดนั้น จะต้องเป็นความรู้ความเหมาะสม ความนิยมที่จะใช้เพลงบอกเป็นสื่อในโอกาสต่าง ๆ...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นางมณฑา พลายด้วง กล่าวว่า

> “...หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสถาบันการศึกษาควรบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาและให้เป็นกิจกรรมหลักในด้านวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเทศบาลและตำบล...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นายสุทัศน์ เหมทานนท์ กล่าวว่า

> “...มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้ความรู้ โดยคิดว่าต้องเริ่มตั้งแต่นักเรียนในโรงเรียน และต่อยอดสู่ระดับอุดมศึกษา รวมถึงเยาวชนประชาชนนอกห้องเรียน ให้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน...”

สอดคล้องกับความเห็นของ ดร.ศุภโชค เสือทอง กล่าวว่า

> “...ควรปลูกฝังให้เด็กมีความรู้ ควรจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเผยแพร่ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ควรไปสาธิตให้เด็กได้เรียนรู้ เสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้เด็ก ๆ...”

และสอดคล้องกับความเห็นของ ดร.ส.สมบัติ มีสุนทร กล่าวว่า

> “...น่าจะร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเพลงบอก เพื่อให้สถาบันการศึกษาทุกระดับใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป...”

ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วน ได้แสดงความคิดเห็นว่า นอกจากสถาบันการศึกษาควรจะจัดให้มีการเรียนรู้โดยเฉพาะจัดหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาเรื่องเพลงบอกให้กับเยาวชนแล้ว ตัวเนื้อหาหรือกระบวนการเรียนรู้ก็มีความสำคัญยิ่ง ดังเช่นผลการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

พระครูเหมเจติยาภิบาล กล่าวว่า

> “...นอกจากเราจัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องเพลงบอกแล้ว เนื้อหา คำร้องของเพลงบอกก็ควรบ่งบอกความรู้ที่เป็นจริงทันสมัย มีความเป็นไปได้จริง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมยุคปัจจุบันจริง เพลงบอกจึงจะสามารถดำรงอยู่กับสังคมร่วมสมัยได้...”

ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ ที่กล่าวว่า

> “...ในการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องเพลงบอกนั้น จะต้องแสดงออกโดยให้ประชาชนได้รับรู้เรื่องฉันทลักษณ์ วิธีการขับร้อง และการใช้เครื่องดนตรี ในระหว่างที่มีการแข่งขันหรือประชัน...”

และในการจัดการความรู้นั้นจะต้องมีการจัดทำแผนให้ชัดเจน ดังที่นายอาคม จอนนุ้ย กล่าวว่า

> “...ผู้มีความรู้ด้านเพลงบอก ควรจัดทำแผนหรือโครงการในการให้ความรู้เพื่อฝึกหัดคนรุ่นใหม่ในการสืบทอดเจตนารมณ์...”

สอดคล้องกับความเห็นของ นายพินิจ แต่งเลี้ยง กล่าวว่า

"...เมื่อเห็นว่าลูกหลานคนใดมีนิสัยหรือสนใจในเพลงบอก เราก็ควรสนใจและให้การสนับสนุนโดยการพาไปร่วมงาน และให้ของขวัญหรือรางวัลตามสมควร..."

ดังนั้นการที่จะอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานรักษาศิลปะเพลงบอกให้ดำรงอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องบรรจุเป็นหลักสูตรให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษา ซึ่งปัจจุบันการอนุรักษ์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนั้น ก็มีเพียงปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นที่พยายามดำรงรักษาภูมิปัญญาไว้ซึ่งนับวันอาจสูญหายไปตามกาลเวลา ควรมีการสร้างองค์ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานโดยต้องใช้หลักการจัดการศึกษาในวิถีชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการเชื่อมโยงการศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมชุมชน โดยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม โดยมีหลักในการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้และเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง
2. วิเคราะห์เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะนำมาจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
3. ออกแบบเก็บข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้
4. สำรวจและบันทึกข้อมูล
5. จัดทำแฟ้มเก็บรวบรวมข้อมูล
6. ศึกษาวิเคราะห์และจัดทำกระบวนการเรียนรู้
7. เตรียมการจัดการเรียนรู้โดยเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีสาระสำคัญ เกณฑ์การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้
8. ปฏิบัติตามแผนการเรียนรู้
9. วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

3. การมีส่วนร่วมด้านสนับสนุนงบประมาณ สอดคล้องกับความเห็นของพระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร. กล่าวว่า

"...จัดให้มีการระดมทุนทุกภาคส่วน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนเป็นกรณีพิเศษ..."

สอดคล้องกับความเห็นของ พระมหาบวร ปวรธมฺโม กล่าวว่า

"...องค์กรส่วนท้องถิ่น อบต. อบจ. เทศบาล ร่วมกันสนับสนุนและอุปกรณ์ปัจจัยส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก..."

สอดคล้องกับความเห็นของ พระครูเหมเจติยาภิบาล กล่าวว่า

"...องค์กรปกครองท้องถิ่นควรมีงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์งานชุมชนผ่านท่องทำนอง เพลงบอก โรงเรียนและสถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นให้นักเรียนและนักศึกษา ให้ได้เรียนรู้วัฒนธรรมแขนงนี้..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายสุทัศน์ เหมทานนท์ กล่าวว่า

"...ภาครัฐควรให้ความสำคัญและจัดเสนองบประมาณในการอบรมให้ความรู้ และการนำไปเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ ตลอดถึงจัดตั้งชมรมและให้การสนับสนุนด้วย..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ กล่าวว่า

"...จะต้องเสนอตัวงบประมาณประจำปีผ่านหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่หรือภารกิจทำนุบำรุงวัฒนธรรมท้องถิ่น..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายสงวน กลิ่นหอม กล่าวว่า

"...การสนับสนุนงบประมาณ ขึ้นอยู่กับองค์กร หน่วยงาน บุคคลที่เห็นความสำคัญที่จะรักษา สืบทอดสู่เยาวชน ให้เป็นมรดกทางภูมิปัญญา ให้เป็นสมบัติของท้องถิ่นตลอดไป..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายประไพ รัตนไพจิต กล่าวว่า

"...องค์กรส่วนท้องถิ่น (อบต. เทศบาล อบจ.) ควรจะให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและอุปกรณ์เครื่องเล่น เครื่องดนตรี..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายอาคม จอนนุ้ย กล่าวว่า

"...ควรมีการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเพลงบอก รวบรวมสมาชิกเป็นกลุ่มจัดทำโครงการขอสนับสนุนงบประมาณการฝึกอบรมคนรุ่นใหม่ต่อแหล่งงบประมาณ เช่น กรมส่งเสริมวัฒนธรรมหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการดำเนินโครงการ..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายพินิจ แต่งเลี้ยง กล่าวว่า

"...เมื่อทางบ้านจัดงานศพหรืองานมงคล เราให้เงินรางวัลหรือของขวัญทุกครั้ง และให้ราชการให้เงินสนับสนุนเพื่อเป็นของขวัญและกำลังใจ..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นางมณฑา พลายด้วง กล่าวว่า

"...ใช้การละเล่นเพลงบอกในงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมด้วย..."

สอดคล้องกับความเห็นของ ดร.ศุภโชค เสือทอง กล่าวว่า

"...ควรของบสนับสนุนจากวัฒนธรรมจังหวัด โดยทำแผนงานโครงการให้ชัดเจน ควรหารายได้จากการไปสนับสนุนงานต่าง ๆ ด้วย..."

และสอดคล้องกับความเห็นของ ดร.ส.สมบัติ มีสุนทร กล่าวว่า

"...จังหวัดหรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสถาบันทางการศึกษาน่าจะบูรณาการจัดทำโครงการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง เพลงบอก เป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นนครศรีธรรมราชเพื่อการอนุรักษ์ เสนอต่อกระทรวงวัฒนธรรม และรัฐบาล..."

ดังนั้น ควรจัดให้มีการระดมทุนทุกภาคส่วน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนเป็นกรณีพิเศษ รวมถึงองค์กรส่วนท้องถิ่น อบต. อบจ. เทศบาล ร่วมกันสนับสนุนและอุปกรณ์ปัจจัยส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก ตลอดจนมีงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์งานชุมชนผ่านท่องทำนอง เพลงบอก นอกจากนี้ภาครัฐควรให้ความสำคัญและจัดเสนองบประมาณในการอบรมให้ความรู้ และการนำไปเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ ตลอดถึงจัดตั้งชมรมและให้การสนับสนุนด้วย การเสนองบประมาณประจำปีผ่านหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่หรือภารกิจทำนุบำรุงวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเด็นที่สำคัญควรมีการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเพลงบอก รวบรวมสมาชิกเป็นกลุ่มจัดทำโครงการขอสนับสนุนงบประมาณการฝึกอบรมคนรุ่นใหม่ต่อแหล่งงบประมาณ เช่น กรมส่งเสริมวัฒนธรรมหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการดำเนินโครงการ

4. การมีส่วนร่วมด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับความเห็นของ พระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร. กล่าวว่า

"...ขอให้สื่อทุก ๆ แขนง ช่วยกันประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ให้สาธารณชนได้รับอย่างทั่วถึงอย่างรวดเร็วและทุกพื้นที่..."

สอดคล้องกับความเห็นของ พระมหาบวร ปวรธมฺโม กล่าวว่า

"...โรงเรียน ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยกันประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ต่อเนื่องสู่ความยั่งยืน..."

สอดคล้องกับความเห็นของ พระครูเหมเจติยาภิบาล, ดร. กล่าวว่า

"...ควรมีกิจกรรมสัมมนาว่าด้วยคุณค่าและความสำคัญของเพลงบอก ในฐานะที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการสร้างศิลปินด้านดนตรีและวรรณกรรมท้องถิ่น..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายสุทัศน์ เหมทานนท์ กล่าวว่า

"...หน่วยงานที่ทำงานด้านประชาสัมพันธ์ต้องให้ความสำคัญและทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และเจาะลึกกลุ่มเป้าหมายที่จำเป็นจริง ๆ และเกิดประโยชน์จริง ๆ..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ กล่าวว่า

"...ควรนำเสนอ เพลงบอก ในสื่อมวลชนท้องถิ่นเป็นประจำ..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายสงวน กลิ่นหอม กล่าวว่า

"...คณะเพลงบอกแต่ละคณะ เมื่อมีความรู้มีศักยภาพในการนำเสนอที่ดี ก็จะเป็นการประชาสัมพันธ์คณะของตนเองให้ได้รับความนิยม..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายประไพ รัตนไพจิต กล่าวว่า

"...โรงเรียน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ ช่วยสร้างความตระหนักและประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งบนโลกอินเตอร์เน็ต..."

สอดคล้องกับความเห็นของ ดร.ส.สมบัติ มีสุนทร กล่าวว่า

"...จัดการแข่งขันการร้องเพลงบอกทุกระดับการศึกษา และภาคประชาชน เพื่อการประชาสัมพันธ์ ทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายอาคม จอนนุ้ย กล่าวว่า

"...ใช้สื่อของรัฐหรือสื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ต่อกรรมการของศิลปินเพลงบอก รวมทั้งสื่ออื่น ๆ เช่น สถานีวิทยุชุมชน..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นายพินิจ แต่งเลี้ยง กล่าวว่า

"...เมื่อทางบ้านจัดงานแต่ละครั้งก็ควรประกาศให้ชุมชนทราบว่างานนี้มีการจัดรับเพลงบอกมาร่วมแสดงในงาน..."

สอดคล้องกับความเห็นของ นางมณฑา พลายด้วง กล่าวว่า

"...ใช้การละเล่นเพลงบอกในงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมด้วย..."

และสอดคล้องกับความเห็นของ ดร.สุภโชค เสือทอง กล่าวว่า

"...ควรไปร่วมงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ไปในตัว ออกรายการต่าง ๆ ในโทรทัศน์บ้างเมื่อมีโอกาส..."

สรุปได้ว่า สื่อทุก ๆ แขนง ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ให้สาธารณชนได้รับอย่างทั่วถึงอย่างรวดเร็วและทุกพื้นที่ ตลอดจนโรงเรียน ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยกันประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ต่อเนื่องสู่ความยั่งยืน ให้ความสำคัญของเพลงบอก ในฐานะที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการสร้างศิลปินด้านดนตรีและวรรณกรรมท้องถิ่น

โดยเฉพาะหน่วยงานที่ทำงานด้านประชาสัมพันธ์ต้องให้ความสำคัญและทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และเจาะลึกกลุ่มเป้าหมาย ช่วยสร้างความตระหนักและประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งบนโลกอินเตอร์เน็ต การจัดการแข่งขันการร้องเพลงบอกทุกระดับการศึกษา และภาคประชาชน เพื่อการประชาสัมพันธ์ ทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช

ดังนั้น เพลงบอกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งแฝงด้วยคุณค่าหลากหลายด้าน อันส่งผลต่อการดำเนินชีวิต แต่ด้วยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้เพลงบอกซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชถูกลดบทบาทลง ขาดการได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคล เป็นผลให้การดำเนินงานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเพลงบอกของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชขาดความต่อเนื่อง

หากต้องการจะฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญาเพลงบอก สู่คนรุ่นหลัง ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งปัจจุบันการอนุรักษ์การถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนั้น ก็มีเพียงปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นที่พยายามดำรงรักษาภูมิปัญญาไว้ซึ่งนับวันอาจสูญหายไปตามกาลเวลา ควรมีการสร้างองค์ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยต้องใช้หลักการจัดการศึกษาในวิถีชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมและจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถานศึกษา โดยการจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้เรื่องเพลงบอก และมีการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ สื่อการเรียนการสอน จัดตั้งให้มีการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบขององค์กร จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ร่วมกัน มีการบูรณาการเสริมสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าด้วยเพลงบอกในระบบการศึกษา การที่จะอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานรักษาศิลปะเพลงบอกให้ดำรงอยู่ใน

จังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องบรรจุเป็นหลักสูตรให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษา

4.2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในจังหวัดนครศรีธรรมราช เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพลงบอกด้วยการสร้างความตระหนักใน “การเป็นเจ้าของศิลปะท้องถิ่น” โดยสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านภาษาท้องถิ่น ซึ่งจากความตระหนักในการเป็นเจ้าของนั้นได้ย้ำเน้นให้เกิดความผูกพันของคนและเกิดความหวงแหนในเพลงบอกซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวัฒนธรรมของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านเพลงบอกอันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สามารถทำได้หลายรูปแบบ คือ

1. การสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการให้มีการแสดงเพลงบอกในหลากหลายประเพณีเพิ่มมากขึ้น การริเริ่มสร้างสรรค์ บุกเบิก การประดิษฐ์คิดค้น การวิจัยและการพัฒนาเกี่ยวกับศิลปะเพลงบอกให้ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่ามากขึ้น

2. การส่งเสริมและสนับสนุน คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการใด ๆ ที่ช่วยให้สามารถให้ศิลปะเพลงบอกเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การจัดงบประมาณสนับสนุนในการจัดประกวดหรือจัดหาพื้นที่เวทีในการแสดงของศิลปิน การยกย่องเชิดชูเกียรติ และการอุปถัมภ์ศิลปินเพลงบอก เป็นต้น

3. การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ คือการจัดกิจกรรมหรือดำเนินการนำเพลงบอกอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่ประชาชนทางสื่อมวลชนทุกรูปแบบ เช่นรายการวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสารเผยแพร่การออกอากาศทางสื่อออนไลน์เป็นต้น หรือการดำเนินการเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสได้มีความรู้ ความเข้าใจ และได้สัมผัสกับศิลปะเพลงบอกอันจะก่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงความสำคัญและเกิดความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

4. การทำนุบำรุงและฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้านโดยเฉพาะเพลงบอก ด้วยการจัดกิจกรรมหรือดำเนินการเพื่อการพิทักษ์รักษาเพลงบอกอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้สั่งสม สืบทอดมากจากอดีต

ให้คงอยู่ ด้วยการศึกษาค้นคว้ารวมทั้งการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาให้เยาวชนได้เรียนรู้ รวมทั้งการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมของท้องถิ่นในชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเด็นในเพิ่มเติมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้วยการให้คำปรึกษา สรุปได้ว่า ประชาชนในท้องถิ่น สามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้มีส่วนรับรู้และเห็นความสำคัญของศิลปะแขนงนี้ให้ดำรงอยู่ตราบนานเท่านาน ซึ่งสอดคล้องกับพระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร. ที่กล่าวว่า

> “...ตั้งคณะกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมระดับจังหวัด โดยให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานร่วมด้วย...”

สอดคล้องกับนายสุทัศน์ เหมทานนท์ ที่กล่าวว่า

> “...มีองค์กรทางราชการที่ชัดเจนในแต่ละระดับที่จะให้คำแนะนำปรึกษา ตั้งแต่ระดับการปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบล อำเภอ จังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ...”

สอดคล้องกับนายฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ ที่กล่าวว่า

> “...ควรนำวิธีการ สัมมนาเชิงวิชาการ ว่าด้วย เพลงบอก เป็นครั้งคราว โดยสถาบันระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเจ้าภาพจัดสัมมนา...”

สอดคล้องกับนายประไพ รัตนไพจิต ที่กล่าวว่า

> “...โรงเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรของรัฐ ร่วมกันส่งเสริมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง...”

และสอดคล้องกับ ดร. ส.สมบัติ มีสุนทร ที่กล่าวว่า

> “...จัดตั้งองค์กรภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราชโดยภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบและเชิญศิลปินชาวบ้านมาร่วมเป็นสมาชิกจัดโครงสร้างบทบาทและหน้าที่ขององค์กรให้ชัดเจนและปฏิบัติจริง...”

2. การมีส่วนร่วมด้วยการการให้ความรู้ เพลงบอกจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้

เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดเพลงบอก และสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านในการเป็นผู้นำการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนี้ให้กับเยาวชนคนรุ่นนี้ ทั้งนี้ควรได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งชาวบ้าน วัด โรงเรียนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการสืบสานพื้นฟูให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป การที่จะอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานรักษาศิลปะเพลงบอกให้ดำรงอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องบรรจุเป็นหลักสูตรให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษา ซึ่งปัจจุบันการอนุรักษ์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนั้น ก็มีเพียงปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นที่พยายามดำรงรักษาภูมิปัญญาไว้ซึ่งนับวันอาจสูญหายไปตามกาลเวลา ควรมีการสร้างองค์ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยต้องใช้หลักการจัดการศึกษาในวิถีชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการเชื่อมโยงการศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมชุมชน โดยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาบวร กู้เมือง ที่กล่าวว่า

> “...เชิญบุคลากรที่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก ออกสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ให้แก่เยาชน เพื่อให้เกิดความสนใจ...”

ซึ่งสอดคล้องกับนายสุทัศน์ เหมทานนท์ ที่กล่าวว่า

> “...จักทำสื่อในการให้ความรู้ที่หลายหลาย และทันสมัย เข้าถึงได้ง่าย ทุกระดับ ทุกกลุ่มวัย และที่สนใจ...”

สอดคล้องกับนายฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ ที่กล่าวว่า

> “...ควรนำเรื่อง เพลงบอก เข้าสู่รายวิชาพื้นฐานการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา...”

สอดคล้องกับนายประไพ รัตน์ไพจิต ที่กล่าวว่า

> “...การสร้างความตระหนัก และให้ความรู้เริ่มต้นจากโรงเรียนและชุมชน โดยการให้การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ...”

3. การมีส่วนร่วมด้วยการดำเนินงานและสนับสนุนงบประมาณ จากภาครัฐและภาคเอกชนในการส่งเสริมให้ศิลปินเพลงบอกได้มีพื้นทีหรือเวทีในการแสดงในงานประเพณี หรือเทศกาลสำคัญๆ ของจังหวัดหรืออำเภอ หรือจัดประกวดศิลปินดีเด่น เพื่อเป็นการฟื้นฟูให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญ

และร่วมกันอนุรักษ์ให้เพลงบอกยังคงมีบทบาทในสังคมท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสอดคล้องกับพระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร. ที่กล่าวว่า

> “...ระดมทุนเป็นกองทุนพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม...”

สอดคล้องกับนายสุทัศน์ เหมทานนท์ ที่กล่าวว่า

> “...ให้การสนับสนุนการของบประมาณสนับสนุนจากหลายท่องทาง และการสัมมนางานอย่างชัดเจน พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการทำงาน...”

สอดคล้องกับนายฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ ที่กล่าวว่า

> “...ควรอาศัยงบประมาณด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมขององค์กรที่มีบทบาทโดยตรงมาสนับสนุน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น...”

สอดคล้องกับนายประไพ รัตนไพจิต ที่กล่าวว่า

> “...ควรประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ชุมชน ให้ช่วยกันให้การสนับสนุน ...”

และสอดคล้องกับ ดร. ส.สมบัติ มีสุนทร ที่กล่าวว่า

> “...รวมกันระดมจัดตั้งกองทุนทุกภาคส่วนทั้งรัฐและเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้...”

4. การมีส่วนร่วมด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ หากต้องการจะฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญาเพลงบอก สู่คนรุ่นหลัง ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งปัจจุบันการอนุรักษ์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนั้น ก็มีเพียงปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นที่พยายามดำรงรักษาภูมิปัญญาไว้ซึ่งนับวันอาจสูญหายไปตามกาลเวลา ควรมีการสร้างองค์ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยต้องใช้หลักการจัดการศึกษาในวิถีชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หน่วยงานที่ทำงานด้านประชาสัมพันธ์ต้องให้ความสำคัญและทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และเจาะลึกกลุ่มเป้าหมายที่จำเป็นจริง ๆ และเกิดประโยชน์จริง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร. ที่กล่าวว่า

> “...จัดตั้งคณะทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ (PR) สื่อสารมวลชนและนำเข้าสู่ในระบบสารสนเทศของจังหวัด และง่ายต่อการเข้าถึงในทุก ๆ ที่ ทุกเวลา...”

สอดคล้องกับนายสุทัศน์ เหมทานนท์ ที่กล่าวว่า

> “...เน้นการประชาสัมพันธ์เชิงรุกมากขึ้น และเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ เช่น สื่อออนไลน์และตรวจสอบผลที่ได้รับจากการประชาสัมพันธ์...”

สอดคล้องกับนายฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ ที่กล่าวว่า

> “...1) ควรรักษาการจัดกิจกรรมการแข่งขันประชัน เพลงบอก ไว้ในงานวัฒนธรรมของอำเภอและจังหวัดทุกปี 2) ควรเผนแพร่เพลงบอก ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นประจำ ...”

สอดคล้องกับนายประไพ รัตนไพจิต ที่กล่าวว่า

> “...ควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยเสนอการแสดงเพลงบอก ในงานต่าง ๆ เผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และอื่น ๆ อย่างหลากหลาย ...”

และสอดคล้องกับ ดร. ส.สมบัติ มีสุนทร ที่กล่าวว่า

> “...น่าจะจัดรายการวิทยุหรือรายการโทรทัศน์ เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช...”

ดังนั้น เพลงบอกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งแฝงด้วยคุณค่าหลากหลายด้าน อันส่งผลต่อการดำเนินชีวิต แต่ด้วยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้เพลงบอกซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ถูกลดบทบาทลง ขาดการได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคล เป็นผลให้การดำเนินงานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเพลงบอกของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชขาดความต่อเนื่อง

หากต้องการจะฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญาเพลงบอก สู่คนรุ่นหลัง ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งปัจจุบันการอนุรักษ์การถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนั้น ก็มีเพียงปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นที่พยายามดำรงรักษาภูมิปัญญาไว้ซึ่งนับวันอาจสูญหายไปตามกาลเวลา ควรมีการสร้างองค์ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยต้องใช้หลักการจัดการศึกษาในวิถีชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมและจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถานศึกษา โดยการจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้เรื่องเพลงบอก และมี

การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ สื่อการเรียนการสอน จัดตั้งให้มีการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบขององค์กร จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ร่วมกัน มีการบูรณาการเสริมสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าด้วยเพลงบอกในระบบการศึกษา การที่จะอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานรักษาศิลปะเพลงบอกให้ดำรงอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องบรรจุเป็นหลักสูตรให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษา

นอกจากนี้รัฐควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพลงบอกเชิงรุก โดยการจัดตั้ง “ศูนย์วิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิประจำจังหวัด” ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งรวบรวม ศึกษาค้นคว้า สังเคราะห์ข้อมูลประวัติความเป็นมาของเพลงบอกในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในอดีตและร่วมสมัยอย่างเป็นระบบการจัดตั้งศูนย์นี้ควรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณส่วนหนึ่งจากภาครัฐ โดยรัฐกำหนดเกณฑ์การให้เงินสนับสนุนการวิจัย ศูนย์นี้ควรเน้นการดำเนินงานด้านวิชาการและสร้างสรรค์นวัตกรรมได้โดยอิสระ รวดเร็ว คล่องตัว มีความต่อเนื่อง และเป็นเอกภาพ จึงนับเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมเชิงรุก ซึ่งเหมาะกับยุคสมัยปัจจุบันที่นวัตกรรมเป็นหัวใจของกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นการนำวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนไปในตัว เพราะวัฒนธรรมที่เรามีอย่างหลากหลายนั้นได้รับการประยุกต์ต่อยอดให้มีพลวัตร่วมสมัยอยู่ตลอดเวลา

ซึ่งองค์กรภาครัฐ องค์กรของรัฐมีส่วนสำคัญยิ่งในการการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม และเผยแพร่เพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมจังหวัด กระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) ซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่โดยตรง ในการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อการการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม และเผยแพร่เพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชทั้งสิ้น

ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีงานเทศกาลหรืองานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ประจำจังหวัดหลายประเพณี แต่ที่สำคัญมากก็คือ ประเพณีบุญสาทรเดือนสิบ ที่มีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ 10 วัน 10 คืน ประชาชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญมาก ลูกหลานที่ไปทำงานอยู่ต่างจังหวัด เมื่อถึงเทศกาลบุญสารทเดือนสิบก็จะกลับบ้านเยี่ยมพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ และในจังหวัดนครศรีธรรมราชเองก็มีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ สมัยก่อนสถานที่จัดงานคือสนามหน้าเมือง อ.เมืองนครศรีธรรมราช ภายในงานมีกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมาย เช่น การแสดงโนรา หนังตะลุง เพลงบอก เป็นต้น ซึ่งในงานประเพณีอันสำคัญเช่นนี้ หน่วยงานของรัฐมีบทบาทสำคัญมากในการที่อนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริมและเผยแพรศิลปะพื้นบ้านอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเช่นเพลง

บอก โดยการจัดงบประมาณในการส่งเสริม สนับสนุนเปิดโอกาสให้ศิลปินเพลงบอกได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ด้วยการจัดให้มีการแสดง จัดให้มีการแข่งขันประชันคารมของเพลงบอก เป็นต้น และหน่วยงานภาครัฐควรจัดระบบสวัสดิการหรือยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปินเพลงบอกผู้สร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมเพลงบอก อาทิ การสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลครูภูมิปัญญาหรือศิลปินเพลงบอกดีเด่น การให้รางวัลแก่ศิลปินเพลงบอกดีเด่น การจัดตั้งชมรมศิลปินเพลงบอก การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการให้กับศิลปินเพลงบอก เป็นต้น

นอกจากนี้หน่วยงานที่เป็นสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริม อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้านเพลงบอก เช่นการที่ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “ศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านภาคใต้ สาขาเพลงบอก” ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2565 ภายใต้กิจกรรมพัฒนาหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านศิลปะการแสดง โครงการพัฒนาศูนย์อัจฉริยะเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นภาคใต้ โดยได้รับเกียรติจากปราชญ์เพลงบอกที่มีชื่อเสียง นำโดย ครูสมใจ อู่ทอง จากเพลงบอกสมใจ ศรีอู่ทอง ผู้เข้าร่วมอบรมประกอบด้วย เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจกว่า 40 คน จากจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชิต สุขทร รองอธิการบดีฝ่ายบริหารและกิจการนักศึกษาเป็นประธานในพิธีเปิด

การจัดอบรมในครั้งนี้ ได้ดำเนินการภายใต้กิจกรรมพัฒนาหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงของศูนย์อัจฉริยะเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน สร้างคุณค่าและปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการศิลปะการแสดง 3 ประเภท ได้แก่ หนังตะลุง ซึ่งได้จัดไปแล้วเมื่อวันที่ 29-30 เมษายน 2565 ศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้สาขาเพลงบอกในครั้งนี้ ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2565 และในวันที่ 21-22 พฤษภาคม 2565 จะเป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการแสดงมโนราห์

ผลจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้สร้างความประทับใจให้กับเยาวชน นิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมมเป็นอย่างยิ่ง อย่างคำให้สัมภาษณ์ของเด็กชายติณณภพ คงแก้ว นักเรียนจากโรงเรียนหัวไทรบำรุงราษฎร์ หนึ่งในผู้เข้าร่วมอบรม กล่าวว่า “กิจกรรมในครั้งนี้รู้สึกประทับใจและมีความสุขมาก ดีใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมศิลปะการแสดงของภาคใต้”

ด้านนางสาวดวงฤทัย ยุทธไชย นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ สาขานาฏศิลป์ กล่าวว่า “กิจกรรมในครั้งนี้ทำให้รู้ว่าเพลงบอกเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ต้องสืบทอดต่อไป เพราะสามารถนำไปใช้พัฒนาตนเอง รวมทั้งมีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นได้ด้วย”

นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมการอบรม ยังได้รับฟังการบรรยายประวัติความเป็นมาเพลงบอก และการฝึกปฏิบัติขับร้องเพลงบอก ทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปพัฒนาศักยภาพของตนเองและท้องถิ่น บรรลุตามจุดประสงค์ที่ทางโครงการได้กำหนดไว้ต่อไป

อีกสถาบันการศึกษาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการที่อนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริม และเผยแพรศิลปะพื้นบ้านอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเช่นเพลงบอก คือ อาศรมวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่ได้เห็นความสำคัญขององค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมในภาคใต้ โดยเฉพาะองค์ความรู้ของบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ความรู้เฉพาะด้านนั้น สามารถนำมาเผยแพร่และเป็นแบบอย่างให้เกิดประโยชน์แก่สังคมวงกว้าง แต่ในยุคปัจจุบันความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมถูกถ่ายทอดผ่านบุคคลนั้นกำลังถูกกลืนและสูญหาย ดังนั้นอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ จึงจัดโครงการปราชญ์ไทยภาคใต้เป็นประจำทุกปี เพื่อเชิดชูเกียรติแก่ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมในภาคใต้ และเพื่อเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป อันจะก่อให้เกิดการอนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมในภาคใต้ให้คงอยู่ต่อไป

โครงการปราชญ์ไทยภาคใต้ คัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีผลงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้ กวีพื้นบ้าน ศิลปินพื้นบ้าน ครู อาจารย์ ข้าราชการ ที่มีผลงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้เป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับในสังคมวงกว้าง อีกทั้งยังดำรงตนเป็นแบบอย่างและทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม รวมถึงเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้ให้กับผู้อื่นในรูปแบบต่างๆ โดยเกี่ยวแบ่งปราชญ์บุคคลเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 สาขาดังนี้

1. สาขาศิลปะและการแสดง หมายถึง ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการแสดงของภาคใต้ ซึ่งเป็นได้ทั้งในรูปแบบเดิมและพัฒนาขึ้นมาใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย

2. การแสดงพื้นบ้านภาคใต้ เช่น การแสดงมโนราห์ การแสดงหนังตะลุง การขับเพลงบอก เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ รวมถึงการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้

3. การดนตรี เช่น การละเล่นเครื่องดนตรี ดนตรี นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ การแสดงพื้นบ้าน การขับร้อง

สรุปความว่า เพลงบอกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งแฝงด้วยคุณค่าหลากหลายด้าน อันส่งผลต่อการดำเนินชีวิต แต่ด้วยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้เพลงบอกซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชถูกลดบทบาทลง ขาดการได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคล เป็นผลให้การดำเนินงานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเพลงบอกของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชขาดความต่อเนื่อง ดังนั้นการจะธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปะพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชไว้ได้ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมและจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาใน

ระดับต่าง ๆ โดยการจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้เรื่องเพลงบอก และมีการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ สื่อการเรียนการสอน จัดตั้งให้มีการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบขององค์กร จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน มีการบูรณาการเสริมสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าด้วยเพลงบอกในระบบการศึกษา บรรจุเป็นหลักสูตรให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ร่วมกัน

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาเพลงบอกในปัจจุบัน” พอจะแบ่งเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้วยการให้คำปรึกษา

สรุปได้ว่า ประชาชนในท้องถิ่น สามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีส่วนรับรู้และเห็นความสำคัญของศิลปะแขนงนี้ให้ดำรงอยู่ตราบนานเท่านาน

2. การมีส่วนร่วมด้วยการการให้ความรู้

สรุปได้ว่า ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดเพลงบอก และสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านในการเป็นผู้นำการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนี้ให้กับเยาวชนคนรุ่นนี้ ทั้งนี้ควรได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหลายภาค

ส่วน ทั้งชาวบ้าน วัด โรงเรียนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการสืบสานพื้นฟูให้คอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา ควรจัดการให้มีการอบรมให้ความรู้อย่างเป็นระบบ (KM) มีการถ่ายทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึง จัดทำเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก สำหรับสอนเยาวชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และเผยแพร่สู่ชุมชม ให้ความรู้และถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลังผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมานาน และความรู้ที่ถ่ายทอดนั้น จะต้องเป็นความรู้ความเหมาะสม ความนิยมที่จะใช้เพลงบอกเป็นสื่อในโอกาสต่าง ๆ การปลูกฝังให้เด็กมีความรู้ การสาธิตให้เด็กได้เรียนรู้ เสริมสร้างทัศนคติที่ดี ร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้นการที่จะอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานรักษาศิลปะเพลงบอกให้ดำรงอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องบรรจุเป็นหลักสูตรให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษา

3. การมีส่วนร่วมด้านสนับสนุนงบประมาณ

สรุปได้ว่า ควรจัดให้มีการระดมทุนทุกภาคส่วน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนเป็นกรณีพิเศษ รวมถึงองค์กรส่วนท้องถิ่น อบต. อบจ. เทศบาล ร่วมกันสนับสนุนและอุปกรณ์ปัจจัยส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก ตลอดจนมีงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์งานชุมชนผ่านท่องทำนอง เพลงบอก นอกจากนี้ภาครัฐควรให้ความสำคัญและจัดเสนองบประมาณในการอบรมให้ความรู้ และการนำไปเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ ตลอดถึงจัดตั้งชมรมและให้การสนับสนุนด้วย การเสนองบประมาณประจำปีผ่านหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่หรือภารกิจทำนุบำรุงวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเด็นที่สำคัญควรมีการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเพลงบอก รวบรวมสมาชิกเป็นกลุ่มจัดทำโครงการขอสนับสนุนงบประมาณการฝึกอบรมคนรุ่นใหม่ต่อแหล่งงบประมาณ เช่น กรมส่งเสริมวัฒนธรรมหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการดำเนินโครงการ

4. การมีส่วนร่วมด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

สรุปได้ว่า สื่อทุก ๆ แขนง ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ให้สาธารณชนได้รับอย่างทั่วถึงอย่างรวดเร็วและทุกพื้นที่ ตลอดจนโรงเรียน ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยกันประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ต่อเนื่องสู่ความยั่งยืน ให้ความสำคัญของเพลงบอก ในฐานะที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการสร้างศิลปินด้านดนตรีและวรรณกรรมท้องถิ่น

โดยเฉพาะหน่วยงานที่ทำงานด้านประชาสัมพันธ์ต้องให้ความสำคัญและทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และเจาะลึกกลุ่มเป้าหมาย ช่วยสร้างความตระหนักและประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งบนโลกอินเตอร์เน็ต การจัดการแข่งขันการร้องเพลงบอกทุกระดับการศึกษา และภาคประชาชน เพื่อการประชาสัมพันธ์ ทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช

5.1.2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี: เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชาชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพลงบอก ด้วยการสร้างความตระหนักใน “การเป็นเจ้าของศิลปะท้องถิ่น” โดยสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านภาษาท้องถิ่น ซึ่งจากความตระหนักในการเป็นเจ้าของนั้นได้ย้ำเน้นให้เกิดความผูกพันของคนและเกิดความหวงแหนในเพลงบอกซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวัฒนธรรมของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านเพลงบอกอันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สามารถมีแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้วยการให้คำปรึกษา

สรุปได้ว่า ประชาชน จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้มีส่วนรับรู้และเห็นความสำคัญของศิลปะแขนงนี้ให้ดำรงอยู่ตราบนานเท่านาน ตลอดจนตั้งคณะกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมระดับจังหวัด โดยให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีหน่วยงานทางราชการที่ที่จะให้คำแนะนำปรึกษา ตั้งแต่ระดับการปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบล อำเภอ จังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศและที่สำคัญคือ จัดตั้งองค์กรภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราชโดยภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบ และเชิญศิลปินชาวบ้านมาร่วมเป็นสมาชิกจัดโครงสร้างบทบาทและหน้าที่ขององค์กรให้ชัดเจนและปฏิบัติจริง...”

2. การมีส่วนร่วมด้วยการการให้ความรู้

สรุปได้ว่า ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดเพลงบอก สนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านในการเป็นผู้นำการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาบรรจุเป็นหลักสูตรให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษา ตลอดจนเชิญบุคลากรที่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก ออกสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ให้แก่เยาชน เพื่อให้เกิดความสนใจ จัดทำสื่อในการให้ความรู้ที่หลายหลาย และทันสมัย เข้าถึงได้ง่าย ทุกระดับ ทุกกลุ่มวัย และที่สนใจ และการสร้างความตระหนัก และให้ความรู้เริ่มต้นจากโรงเรียนและชุมชน โดยการให้การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ

3. การมีส่วนร่วมด้วยการดำเนินงานและสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชน

สรุปได้ว่า ควรมีการระดมทุนเป็นกองทุนพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพลงบอก ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ให้การสนับสนุนการของบประมาณสนับสนุนจากหลายท่องทาง และการสัมมนางานอย่างชัดเจน พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการทำงาน อาศัยงบประมาณด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมขององค์กรที่มีบทบาทโดยตรงมาสนับสนุน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น มากกว่ากว่านั้นหากรวมกันระดมจัดตั้งกองทุนทุกภาคส่วนทั้งรัฐและเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้

4. การมีส่วนร่วมด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

สรุปได้ว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ หากต้องการจะฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญาเพลงบอก สู่คนรุ่นหลัง หน่วยงานที่ทำงานด้านประชาสัมพันธ์ต้องให้ความสำคัญและทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และเจาะลึกกลุ่มเป้าหมายที่จำเป็นจริง ๆ และเกิดประโยชน์จริง ๆ เช่น การจัดตั้งคณะทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ (PR) สื่อสารมวลชน และนำเข้าสู่ในระบบสารสนเทศของจังหวัด และง่ายต่อการเข้าถึงในทุก ๆ ที่ ทุกเวลา โดยวิธีการทำงาน คือ เน้นการประชาสัมพันธ์เชิงรุกมากขึ้น และเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ เช่น สื่อออนไลน์และตรวจสอบผลที่ได้รับจากการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และอื่น ๆ อย่างหลากหลายและที่สำคัญคือ จัดรายการวิทยุหรือรายการโทรทัศน์ เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

สรุปความว่า เพลงบอกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งแฝงด้วยคุณค่าหลากหลายด้าน อันส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้นการจะธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปะพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชไว้ได้ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมและจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยการจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้เรื่องเพลงบอก และมีการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ สื่อการเรียนการสอน จัดตั้งให้มีการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบขององค์กร จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน มีการบูรณาการเสริมสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าด้วยเพลงบอกในระบบการศึกษา บรรจุเป็นหลักสูตรให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ร่วมกัน

5.3 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งเป็น 4 ประเด็นคือ 1) การมีส่วนร่วมด้วยการให้คำปรึกษา ประชาชนในท้องถิ่น สามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มี ส่วนรับรู้และเห็นความสำคัญของศิลปะแขนงนี้ให้ดำรงอยู่ตราบนานเท่านาน 2) การมีส่วนร่วมด้วยการการให้ความรู้ ควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านเพลงบอกเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า การจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดเพลงบอก และสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านในการเป็นผู้นำการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านเพลงบอกนี้ให้กับเยาวชน ทั้งนี้ควรได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งชาวบ้าน วัด โรงเรียนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการสืบสานพื้นฟูให้คอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา ควรจัดการให้มีการอบรมให้ความรู้อย่างเป็นระบบ (KM) มีการถ่ายทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึง 3) การมีส่วนร่วมด้านสนับสนุนงบประมาณ ควรจัดให้มีการระดมทุนทุกภาคส่วน ร่วมกันสนับสนุนและอุปกรณ์ มีงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์งานชุมชนผ่าน นอกจากนี้ภาครัฐควรให้ความสำคัญและจัดเสนองบประมาณในการอบรมให้ความรู้ และการนำไปเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ 4) การมีส่วนร่วมด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สื่อทุก ๆ แขนง ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ให้สาธารณชนได้รับอย่างทั่วถึงอย่างรวดเร็วและทุกพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม กล่าวคือ การมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่างๆให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือ หลายเรื่องรวมกันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ โดยมีส่วนร่วมในลักษณะต่อไปนี้คือ 1. ร่วมศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจน ความต้องการของชุมชน 2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือความต้องการของชุมชน 3. ร่วมวางนโยบายหรือวางแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน 4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจากัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม 5. ร่วมจัดหาปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน

โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้และ 8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป (ชุลีภรณ์ ฉิมเจริญ, 2544, หน้า 26) นอกจากนี้ยังเป็นไปตามประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน และการมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรที่ได้ทุกเวลา (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, อ้างในสิริพัฒน์ ลาภจิตร, 2550, หน้า 186)

ในขณะเดียวกันต้องการจะมีส่วนร่วมต้องอยู่ภายใต้ปัจจัยที่กำหนด เช่น การศึกษาของสิริพัฒน์ ลาภจิตร (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้ข้อสรุปประเด็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านบุคคลได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน 2) ปัจจัยด้านชุมชนได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคีและมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคมหมู่บ้าน

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิญโญ ภู่เทศ (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ สำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มเด็กนักเรียนประถมศึกษานักศึกษา และกลุ่มเยาวชนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลองยาวและการร้องเพลงพื้นบ้านด้วยการสาธิต การสอน และการบอกเล่าโดยตรงจากปราชญ์ชาวบ้าน อย่างไรก็ตามกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาและกลุ่มบุตรหลานได้รับการถ่ายทอดที่เหมือนกันในเรื่องของความเชื่อของกลองยาวและเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดให้มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (กลองยาว) นอกจากนี้ได้มีการนำเอาวัฒนธรรมดนตรีสากลมาร่วม

เช่นเดียวกับงานวิจัยของจิรวรรณ พรหมทอง, ธนิต โตอดิเทพย์ และ เทพพร มังธานี (2564, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องวรรณกรรมเพลงบอกลุ่มน้ำปากพนัง : ภาพลักษณ์ชุมชน ในช่วงปี พ.ศ. 2500-2560 พบว่า ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพบดังนี้ 1. การสร้างความตระหนักใน “การเป็นเจ้าของวรรณกรรมท้องถิ่น” โดยกระบวนการดังกล่าว สามารถเกิดขึ้นได้โดยผ่านการแสดงความคิดเห็นของชาวชุมชนลุ่มน้ำปากพนังโดยการจัดให้มีประเด็นการแสดงความ คิดเห็นในด้านการเรียนวรรณกรรมท้องถิ่นและการอนุรักษ์สืบทอดวรรณกรรมท้องถิ่น เข้าเป็นส่วนหนึ่งในการ เรียนการสอนสู่โรงเรียนในชุมชนท้องถิ่น ภาพลักษณ์การจำหน่ายสินค้าทางวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำปากพนัง รวมถึงความภาคภูมิใจในชุมชนของตน ซึ่งจากความตระหนักในการเป็นเจ้าของชุมชนนั้นได้ย้ำเน้นให้เกิดความ ผูกพันของคนและชุมชน และรวมไปถึงความหวงแหนในวรรณกรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมของชุมชนของตน และนำไปสู่การเกิดขบวนการหรือกลุ่มในนาม ชุมชนลุ่มน้ำปากพนังที่จะเข้ามาจัดการกับปัญหาทางภาพลักษณ์ด้าน สังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม 2. โอกาสในการในการเข้าถึงสื่อในการจัดหาพื้นที่ในการแสดงผลงานทางวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น หนังตะลุง มโนห์รา เพลงบอก ซึ่งเป็นมรดกที่ล้ำค่าให้กับคนในชุมชน การดำเนินการลักษณะเช่นนี้ก็นับว่า เป็นประโยชน์กับชุมชนในการร่วมสืบสานวรรณกรรมท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมรวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ เพื่อให้เกิดผลในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมากขึ้น ควรที่จะคำนึงถึงการเข้าถึงสื่อของคนในชุมชนไม่ เพียงแต่เป็นผู้ชมหรือดูเท่านั้น แต่ควรหาแนวทางในการเรียนรู้ อนุรักษ์ และภาคภูมิใจในวรรณกรรมท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมรวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมด้วย เช่น การจัดหลักสูตรวรรณกรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวชุมชนลุ่มน้ำปากพนัง 3. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมวรรณกรรมเพลงบอกในทุกระดับ กล่าวคือ การแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ของชุมชนที่เข้มแข็งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เช่น ส่วนของคนในชุมชนทั้งหมด ส่วนหรือที่เรียกว่า “เครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำปากพนัง” ซึ่งสาระของ การเป็นเจ้าของวรรณกรรมเพลงบอก สมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ โดยร่วมเป็นผู้เลือกพื้นที่ให้การใช้วรรณกรรม ท้องถิ่น วิธีการนำเสนอการประชันแข่งเพลงบอก หรือช่องทางการเผยแพร่วรรณกรรมเพลงบอก รวมถึงการเข้ามามี บทบาทในการผลิตและประเมินผล ส่วนอันดับสุดท้ายคือผู้วางแผนและนโยบายอาจขึ้นอยู่กับความสำเร็จของชุมชน กล่าวคือ หากประชาชนเห็นถึงพลังของความร่วมมือ ภายหลังชุมชนก็จะเป็นผู้ร่วมที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ และการ จัดสรรงบประมาณ กำหนดวันเวลาในการดำเนินงานและที่สำคัญ ชุมชนมีพื้นฐานในการทำงานด้านวรรณกรรม ท้องถิ่นที่จะนำไปใช้จัดการกับปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่นของตนเอง

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดให้สถาบันการศึกษาทุกระดับ จัดทำรายวิชาวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นศึกษาขึ้นมา เพื่อนำไปสอนให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้รู้จักและเกิดความรัก หวงแหนใน วัฒนธรรม ประเพณีของตน

1.2 กระทรวงวัฒนธรรม จะต้องกำหนดนโยบายให้วัฒนธรรมจังหวัด วัฒนธรรมอำเภอ บูรณาการกับท้องถิ่น ท้องที่ เพื่อพัฒนาศิลปะเพลงบอก อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้มีความโดดเด่นให้เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 จากการศึกษา พบว่า เยาวชนคนรุ่นใหม่ยังเห็นความสำคัญของศิลปะเพลงบอกค่อนข้างน้อย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น เช่น อบจ. อบต. ควรจัดทำแผนปฏิบัติการชุมชน ในด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ชัดเจน และคอยกำกับติดตามให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

2.2 จากการศึกษา พบว่า พื้นที่หรือเวทีในการแสดงศิลปะเพลงบอกมีค่อนข้างจำกัด เป็นเหตุผลที่ทำให้ศิลปะเพลงบอกหาคนมาสืบทอดได้ยาก ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน หรือแม้ประชาชนทั่วไปควรให้การสนับสนุนศิลปินเพลงบอกให้มีพื้นที่ในการแสดงเพิ่มมากขึ้น ทั้งในงานพิธีของภาครัฐ หรือภาคปัจเจกชน เช่น งานศพ งานแต่ง งานบวช ของประชาชนในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

วารสาร

จิรวรรณ พรหมทอง, ธนิต โต อดิเทพย์ และ เทพพร มังธานี. (2564). “วรรณกรรมเพลงบอกลุ่มน้ำปากพนัง: ภาพลักษณ์ชุมชนในช่วงปี พ.ศ.2500-2560”, *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, ฉบับที่ 13 ปีที่ 1 : 62-79.

ณัฏฐวุธ นุราช. (2559). “ชีวประวัติและผลงานของสมใจ ศรีอู่ทอง (การศึกษาเพื่อเผยแพร่เพลงบอกทรงเครื่องแห่งเมืองนคร สมใจ ศรีอู่ทอง”, *วารสารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 : 114-137.

เสน่ห์ จามริก. (2539). “การแสวงหาภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา”, *วารสารชุมชนพัฒนา,* ฉบับที่ 1 ปีที่ 2 : 6-7.

วิทยานิพนธ์

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2540). *“การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร”,* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุลีภรณ์ ฉิมเจริญ. (2544). *“ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลคลองโคลน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม”,* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากร, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บรรจง คณะกาศัย. (2540). *“ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชายเลน: ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดจันทบุรี”,* วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประกอบ ใจมั่น. (2547). *“การพัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ”,* ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอุดมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พีระ พรนวม. (2544). *“ศรัทธาต่อหลักการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน”,* วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รัตนะ บัวสนธิ์. (2539). *“การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนบน”,* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาภรณ์ ช่างเกวียน. (2540). *“ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชายเลน ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง”,* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เนตรรุ้ง อยู่เจริญ. (2553). *“ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”,* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

หนังสือ/ตำรา

กรมวิชาการ. (2540). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา.* กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

ธวัช ปุณโณธก. (2531). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน: ทัศนของอาจารย์ปรีชา พิณทอง ในทิศทางหมู่บ้านไทย.* กรุงเทพฯ: เจริญการพิมพ์.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประภากร แก้ววรรณา. (2551). *การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.* อุดรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ประเวศ วะสี. (2536). *การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเสรี พงศ์พิศ. (บรรณาธิการ).* ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นต้งกรุ๊ป.

ประยูร ศรีประสาธน์. (2542). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปาริชาติ วลัยเสถียร.(2549) กระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ของชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปฐม นิคมานนท์. (2538). *การค้นคว้าความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนบทไทย.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์. (2554). *วัฒนธรรมบันเทิงภาคใต้.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภิญโญ ภู่เทศ. (2559). *การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้สาขาวิชาดนตรี.* นครสวรรค์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. (2537). *การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการศึกษานอกระบบโรงเรียนภาคตะวันออก.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุพาพร รูปงาม. (2545). *การรส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). *การพัฒนาชุมชน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ หจก. บางกอกบล็อก.

วิมล ดำศรี (2540). *วรรณกรรมมุขปาฐะเมืองนคร: การศึกษาวิเคราะห์.* กรุงเทพฯ: ทีพีพริ้น.

วิเชียร ณ นคร. (ม.ป.พ.). สารนครศรีธรรมราช.

สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.2529. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันพระปกเกล้า. (2540). *เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.* กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา.* กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2529). *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529.* กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์.

สุธี วรประดิษฐ. (2553). *การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสานักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด.* ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด.

สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2550). “ปัจจัยทีส่งผลต่อการตัดสินในมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อคิน รพีพัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *มิติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิอำนาจและการจัดการทรัพยากร.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2542). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

อังกูล สมคเนย์. (2535). *สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อังคณา พุ่มไทร, จิราพร ไวริต, นุชนาถ ฤทธิเพชร และคณะ (2559). *การวิคราะห์ศิลปะการแสดงขับร้องเพลงบอก คณะสมใจอู่ทอง.* นครศรีธรรมราช: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). *การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ.* นนทบุรี: เอส.อาร์. พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์.

เมตต์ เมตต์การุณ์จิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

เสรี พงศ์พิศ. (2529). *คืนสู่รากเหง้า.* กรุงเทพฯ: เทียนวรรณ.

เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้กรุ๊ป แอนด์ พับลิชชิ่ง.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน 4 ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2546). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

เอี่ยม ทองดี. (2542). *ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.

ไพบูลย์วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาก. (2551). *การบริหารสังคมศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก.* กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

ออนไลน์

กระทรวงวัฒนธรรม, https://www.m-culture.go.th/, ออนไลน์, สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565

จักร พิสุทธิ์ อ้างใน วชิรวัชร งามละม่อม. (2565). ทฤษฎีการมีส่วนร่วม. ออนไลน์จาก, http://learningofpublic.blogspot.com/2016/02/blog-post_79.html, 1 เมษายน 2565.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2565). รายชื่อศิลปินเพลงบอก. ออนไลน์จาก, https://www.m-culture.go.th/nakhonsrithammarat/more_news.php?cid=4 ,4 สืบค้น 20 กย. 2565.

ภาษาอังกฤษ

Arnstein, Sherry R. (1969). “A ladder of citizen participation”, *Journal of the American Planning Association,* Vol.35 No.4 :216-224.

Berkley, G. E. (1975). *The Craft of Public Administration.* Boston: Allyn and Bacon.

Huntington, S. & Nelson, S. (1975). *No easy choice: political participation in developing countries.* New York: Harvard University Press.

Koufman, F. (1949). H.F. Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities. *Agricultural Experiment Station Bulletins,* Vol.4 No.2: 5-50.

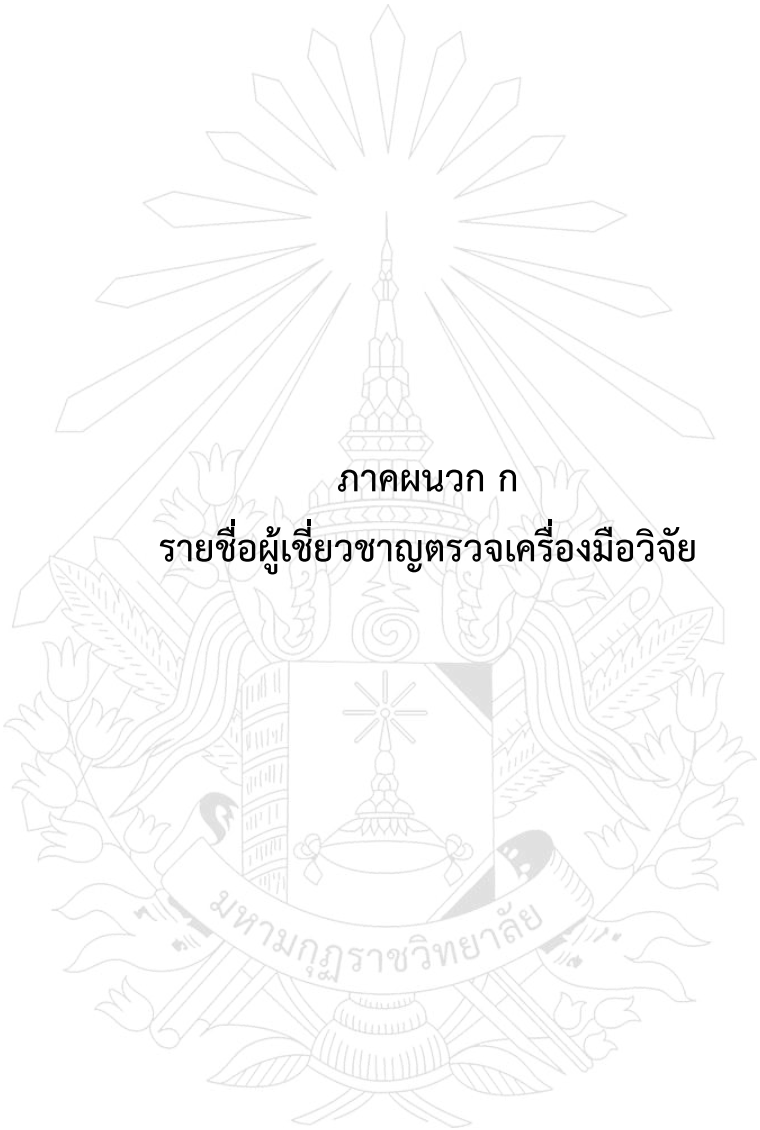
William, E. (1976). Electoral Participation in a Low Stimulus Election. *Rural Development,* Vol.4 No.1, 200.

บุคลานุกรม

1. พระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร., ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสระเรียง, เจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ, ที่อยู่ วัดสระเรียง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันพฤหัสบดีที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2565
2. พระมหาบวร กู้เมือง, เจ้าอาวาสวัดบุญนารอบ รองเจ้าคณะอำเภอเมือง, ที่อยู่ วัดบุญนารอบ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันเสาร์ที่ 19 มีนาคม พ.ศ.2565
3. พระครูเหมเจติยาภิบาล, ดร., ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระมหาธาตุฯ เจ้าคณะตำบลลานสกา, ที่อยู่วัดพระนคร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันศุกร์ที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2565
4. นายสุทัศน์ เหมทานนท์, ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช, ที่อยู่ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันศุกร์ที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565
5. นายฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, ที่อยู่ 97/59 หมู่ที่ 5 ตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันจันทร์ที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565
6. นายสงวน กลิ่นหอม, ที่อยู่ 4/2 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันจันทร์ที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565
7. นายประไพ รัตนไพจิต, ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันจันทร์ที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565
8. นายอาคม จอนนุ้ย, ที่อยู่ 225/8 ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันอาทิตย์ที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565
9. นายพินิจ แต่งเลี้ยง, ที่อยู่ 76/2 หมู่ที่ 10 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันเสาร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565
10. นางมณฑา พลายด้วง, ที่อยู่ 662 หมู่ที่ 6 ตำบลทางพูน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันเสาร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565
11. ดร.ศุภโชค เสือทอง, ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันเสาร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565
12. ดร. ส.สมบัติ มีสุนทร, ที่อยู่ บ้านเลขที่ 89 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันสัมภาษณ์ วันศุกร์ที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565

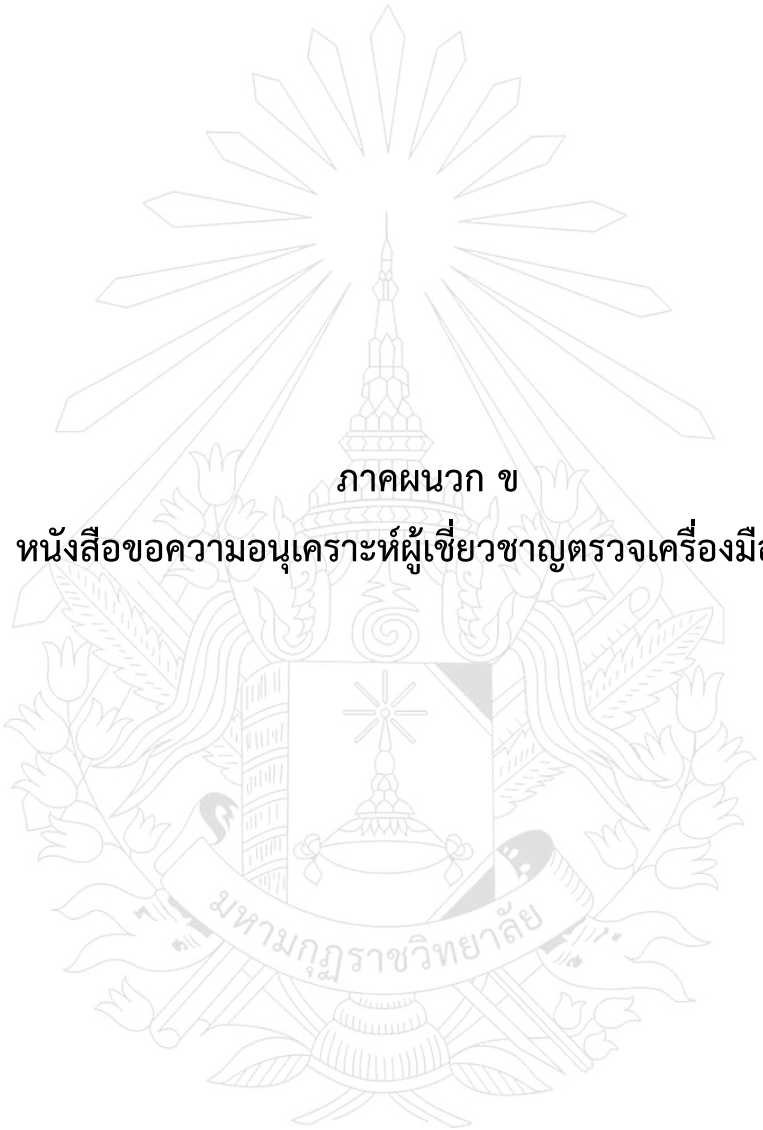
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว
2. รศ.ดร.ไมตรี จันทรา
3. นายสมใจ ศรีอู่ทอง

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒) /ว ๐๑๔๗ **วันที่** ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

ด้วย นายสมคิด ช่วยชบ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมี พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- ตาม
- อนุเคราะห์
- ได้ให้ข้อเสนอแนะในเครื่องมือแล้ว

๗.๔.๖๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๕ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐๘-๖๒๘๐-๖๖๔๔, ๐๘-๖๒๗๙-๓๓๙๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๔๗

๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ไมตรี จันทรา

ด้วย นายสมคิด ช่วยชบ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมี พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงกราบเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีรับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ

(ผศ.ดร.ไมตรี จันทรา)
10 พ.ย. 64.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๕ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐๘-๖๒๘๐-๖๖๔๔, ๐๘-๖๒๗๙-๓๓๙๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๔๗

๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร นายสมใจ ศรีอู่ทอง

ด้วย นายสมคิด ช่วยชบ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมี พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงกราบเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

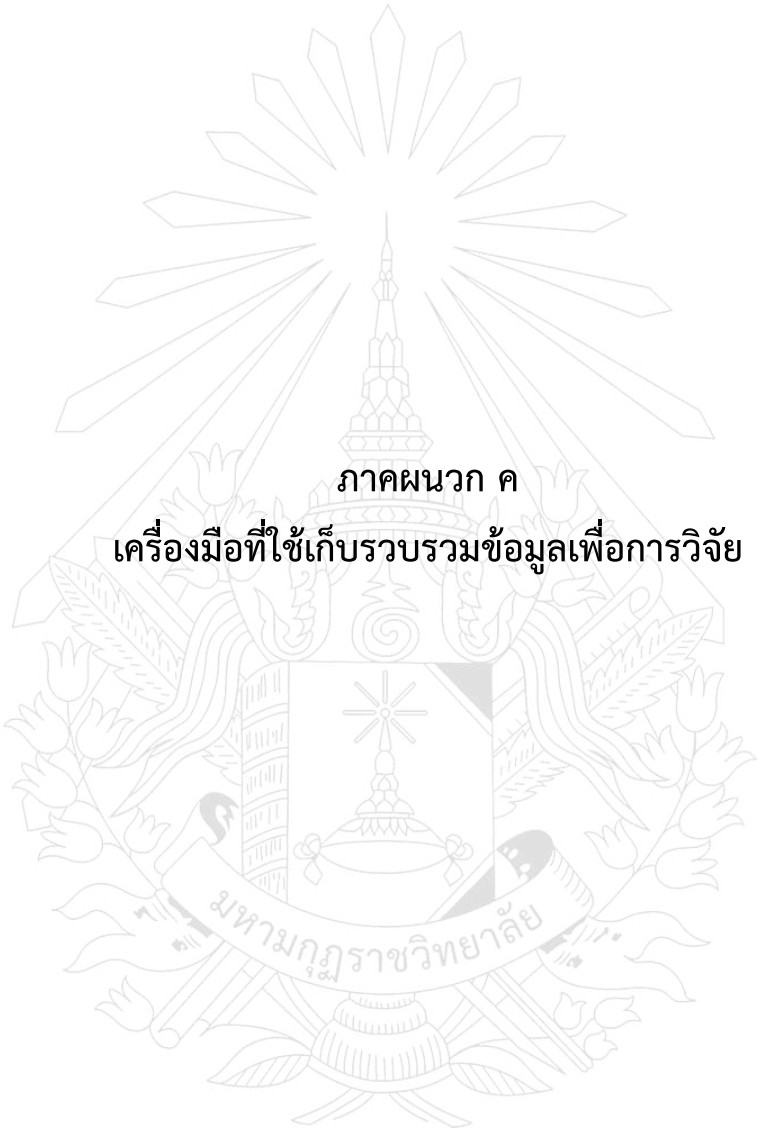
จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีรับเป็นผู้พิจารณาความสมบูรณ์ของเครื่องมือ
นายสมใจ ศรีอู่ทอง
ศิลปินเพลงบอกดีเด่นจังหวัดนครศรีธรรมราช
12 พ.ย. 64

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะกรณีศึกษา : กรณีเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับนี้มี 5 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 4 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

นายสมคิด ช่วยชบ

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น :

ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

1.2 ที่อยู่ปัจจุบัน.....

1.3 วัน เวลา ในการให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 ตามทัศนะของท่าน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศึกษากรณี เพลง บอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรเป็นอย่างไร

- ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการให้ความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการสนับสนุนงบประมาณ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการประชาสัมพันธ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 ตามทัศนะของท่านแนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอก ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้อย่างไร

- ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการให้ความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการสนับสนุนงบประมาณ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการประชาสัมพันธ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือการวิจัย

แบบประเมินความเที่ยงตรง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้ในการวิจัย
สารนิพนธ์เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น :
ศึกษาเฉพาะกรณี เพลงบอก จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

จากคำถามในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในแต่ละข้อของการวิจัยนี้ โปรดพิจารณาว่าตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยหรือและโปรดแสดงความคิดเห็น/หรือพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามตามเกณฑ์การประเมิน

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์/เหมาะสม

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์/เหมาะสม

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่ตรงตามวัตถุประสงค์/ไม่เหมาะสม

โดยเขียนเครื่องหมาย √ ลงในช่อง “ความคิดเห็น” ว่าข้อความมีความเหมาะสมหรือถูกต้องเพียงใด พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อที่	คำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1.	ผู้ให้สัมภาษณ์				
2.	ที่อยู่ปัจจุบัน				
3.	วันและเวลาที่ให้สัมภาษณ์				

ข้อคำถาม

ตอนที่	ข้อคำถาม	ความคิดเห็น			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1.	ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมเป็นอย่างไร				
2.	ตามทัศนะของท่าน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศึกษากรณี เพลง บอก จังหวัดนครศรีธรรมราช				

	ควรเป็นอย่างไร				
3.	ตามทัศนะของท่านแนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอก ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้อย่างไร				
4.	ข้อเสนอแนะอื่น ๆ				

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....(ผู้ทรงคุณวุฒิ) วัน/เดือน/ปี ที่ตรวจสอบ.....

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องทัศนคติต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ				สรุปและแปลผล	
		1	2	3	รวม	IOC	แปลผล
1.	ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
2.	ที่อยู่ปัจจุบัน	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
3.	วันและเวลาที่ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง

ข้อคำถาม

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ				สรุปและแปลผล	
		1	2	3	รวม	IOC	แปลผล
1.	ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมเป็นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
2.	ตามทัศนะของท่าน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศึกษากรณี เพลง บอก จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรเป็นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
3.	ตามทัศนะของท่านแนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอก ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้อย่างไร	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง
4.	ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	+1	+1	+1	3	1	สอดคล้อง

ภาคผนวก จ
รูปภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึก

รูปภาพที่ 1 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

นางมณฑา พลายด้วง

ศิลปินเพลงบอก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

ดร.ศุภโชค เสือทอง

ผู้อำนวยการโรงเรียนจรัสพิชากร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 3 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายสงวน กลิ่นหอม

ศิลปินเพลงบอก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 4 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผศ.ฉัตรชัย สุกะระกาญจน์

อดีตอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 5 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายสุทัศน์ เหมทานนท์

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

รูปภาพที่ 6 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

พ.ต.ท.อาคม พลายด้วง

ศิลปินหนังตะลุง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 7 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายพินิจ แต่งเกลี้ยง

อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 8 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายประไพ รัตนไพจิต

ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาที่ 4 จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 9 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระมหาบวร กู้เมือง

เจ้าอาวาสวัดบุญนารอบ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

มหามกุฏราชวิทยาลัย

รูปภาพที่ 10 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระครูเหมเจติยาภิบาล ดร.

เจ้าคณะตำบลลานสกา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 11 สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงบอกจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์ ดร.

เจ้าคณะอำเภอพระพรหม เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา-นามสกุล นายสมคิด ช่วยชบ

วัน เดือน ปีเกิด 10 เมษายน พ.ศ.2482

ที่อยู่ปัจจุบัน 82/27 หมู่บ้านเบญจนคร ถ.ศรีธรรมโศก ต.ในเมือง อ.เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
เบอร์โทรศัพท์ 0836839404

ประวัติการศึกษา
- พ.ศ.2515 สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา (พก.ศ.)
- พ.ศ.2519 สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม (พ.ม.)
- พ.ศ.2526 ปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์